Hafiz Ibn-Kesir

STVARANJE SVIJETA

Hafiz Ibn-Kesir

Stvaranje SVIJETA

Hafiz Ibn-Kesir
Stvaranje svijeta
Naslov originala: "Halkul-alem"

Izdavač:
ILUM, D.O.O., BUŽIM

Za izdavača:
FAHRUDIN SIJAMHODŽIĆ, PROF.

Prijevod sa arapskog:
AMIR MEHIĆ, PROF.

Recenzija:
ISMET PURDIĆ, PROF.

Lektura:
MIRELA ŠERTOVIĆ, PROF.

Dizajn naslovne strane:
HARIS TAĆI

Korektura i DTP:
ILUM, D.O.O.

Urednik:
FAHRUDIN SIJAMHODŽIĆ, PROF.

Prodaja i distribucija:
ILUM, D.O.O.
mob.: +387 62 15 71 80
email: ilum.d.o.o@gmail.com

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

28-238.5

ibn KESIR, Ebu el Fida' Ismail
Stvaranje svijeta /Ibn-Kesir ;
[prijevod sa arapskog Amir Mehić]. - Bužim :
Ilum, 2008. - 197 str. ; 20 cm

Prijevod djela: Halkul-alem.

ISBN 978-9958-790-00-9

I. Ibn-Kesir vidi ibn Kesir, Ebu el Fida' Ismail

COBISS.BH-ID 16056592

HAFIZ IBN-KESIR

STVARANJE SVIJETA

Bužim, 2008.

PREDGOVOR

Hvala Allahu, Prvom i Posljednjem, Vidljivom i Nevidljivom, Koji sve zna. On je Prvi, nema ničega prije Njega, On je Posljednji, nema ničega nakon Njega, Vidljivi, nema ničega iznad Njega, Nevidljivi, nema ničega bez Njega, Vječni, Neprolazni, Koji neće nikada nestati i Koji će uvijek imati svojstva savršenosti, uvijek trajati, konstantno, bez prekidanja, ograničenosti ili prolaznosti. On zna pokrete crnog mrava u pustinji, u mrkloj noći, On zna broj pješčanih zrna. On je Uzvišeni, Veliki, Svemogući:

> **"Onaj kome pripada vlast na nebesima i na Zemlji, koji nema djeteta, koji u vlasti nema ortaka i koji je sve stvorio i kako treba uredio!"**
> (El-Furkān, 2.)

> **"Allah je nebesa, vidite ih, bez stubova podigao, i onda svemirom zavladao, i Sunce i Mjesec potčinio, svakô se kreće do roka određenog; On upravlja svim i potanko izlaže dokaze da biste se uvjerili da ćete pred Gospodara svoga stati."**
> (Er-Ra'd, 2.)

On je nebo ukrasio prekrasnim zvijezdama:

"Neka je uzvišen Onaj koji je na nebu sazviježđa stvorio i u njima dao svjetiljku i Mjesec koji sja." (El-Furkān, 61.)

Iznad neba je postavio Prijestolje, prostrano, uzvišeno, čvrsto – a to je Arš uzvišeni (*Aršul-Azīm*) – koji ima uzvišene nosioce, nose ga plemeniti meleki, obilaze ga *Kerūbijjūni*[1], oni slave i veličaju (Allaha). Ovako su nebesa ispunjena melekima, svakog dana sedamdeset hiljada njih obiđe Bejtul-Ma'mūr[2] na četvrtom nebu i više se ne vraćaju njemu; oni čine *tehlil* (izgovaraju: "Lā ilāhe illallāh" – "Nema boga osim Allaha"), *tahmīd* (izgovaraju: "El-hamdu lillāh" – "Hvala Allahu"), *tekbīr* (izgovaraju: "Allahu ekber" – "Allah je najveći"), donose salavate i selame.

Zemlju je stvorio za stvorenja i dao im vodu:

"On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja" (Fussilet, 10.)

tj. prije stvaranja neba, i na njoj od svega stvorio po par, dajući tako sve što je potrebno Svojim robovima i ljeti

[1] *Kerūbijjūni* su najodabraniji meleki ili oni koji su odabrani
[2] *Bejtul-Ma'mur* je Kuća, na četvrtom nebu prema kojoj se meleki okreću i koju obilaze, na isti način kao što se ljudi okreću prema Kabi na Zemlji, obilaze je i poštuju (op. prev.)

i zimi, i sve što je potrebno životinjama i stoci koju oni posjeduju.

"Koji sve savršeno stvara, koji je prvog čovjeka stvorio od ilovače." (Es-Sedžde, 7.)

"A potomstvo njegovo stvara od neznatne kapi tekućine" (Es-Sedžde, 8.),

tj. kapi tekućine stavljene na odgovarajuće mjesto. Zatim ga je (čovjeka) učinio sposobnim da čuje i vidi, nakon što nije bio spomena vrijedan. Odlikovao ga je znanjem i podučavanjem. Svojom Rukom je stvorio Adema, a. s., oca svih ljudi, oblikovao je njegovo tijelo, udahnuo mu od Svoga Rūha, naredio melekima da mu sedždu učine; od Adema, a. s., stvorio je njegovu ženu Havu, majku ljudi, njome je odstranio njegovu usamljenost, nastanio ga je s njom u Džennetu i obilno ih obdario blagodatima. Zatim ih je protjerao na Zemlju, a u tome je velika mudrost Mudroga. Od njih je rasijao brojne muškarce i žene i razdijelio ih Svojom moći na kraljeve i čobane, siromašne i bogate, slobodne i robove. Nastanio ih je po krajevima Zemlje, uzduž i poprijeko, i učinio da se smjenjuju, generacija za generacijom, sve do Sudnjeg dana i izlaganja djêlā pred Sveznajućim, Mudrim. On im je dao rijeke u različitim krajevima, dao klimatske zone, manje i veće, sve u skladu s potrebama, dao im je izvore i vrela. Poslao im je oblake s kišom, pomoću nje niču i bujaju

biljke, usjevi i plodovi. Dao im je sve što su tražili i rekao im:

"Ako vi budete brojali Allahove blagodati, nećete ih nabrojati – Allah, uistinu, prašta i samilostan je." (En-Nahl, 18.)

"I daje vam svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. – Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan." (Ibrāhīm, 34.)

Pa neka je slavljen Plemeniti, Uzvišeni, Blagi. Među najvećim blagodatima koje im je dao, među najvećim dobročinstvima prema njima, nakon što ih je stvorio, opskrbio ih, dao im puteve i sposobnost govora jeste i ta što im je slao poslanike i objavljivao knjige, da pojasne dozvoljeno i nedozvoljeno (halal i haram), da im od Njega donesu neke vijesti i propise i da im objasne početak i povratak (Allahu) na Sudnjem danu.

Sretan je onaj koji iskreno prihvati ove vijesti, izvršava naređeno, čuva se zabranjenog, pa tako uspije i bude obasut trajnim blagodatima, spašen od mjesta u Džehennemu određenog za one koji su poslanike u laž utjerivali i koji će s drveta Zekkūm[1] jesti, odvratnu kapljevinu piti i u nesnosnoj patnji biti.

[1] *Zekkūm* je hrana stanovnika Džehennema. "To je drvo koje će rasti s dna Džehennema." (Es-Sāffāt, 64.)

Zahvaljujem Mu lijepom, velikom, blagoslovljenom zahvalom koja ispunjava prostranstva nebesa i Zemlje, trajnom i vječnom, koja nadilazi prolaznost vremena, sve do Sudnjeg dana, u svakom vremenu, sadašnjem, prošlom i budućem, onako kako odgovara Njegovoj uzvišenoj veličini, vječnoj vrhovnoj vlasti i Njegovom plemenitom Licu. Svjedočim da nema drugog boga osim Allaha, Jedinog, On nema sudruga, djeteta, roditelja, niti žene, nema nadzornika ili vezira, nema Sebi sličnog, jednakog, niti ravnog.

I svjedočim da je Muhammed, sallallahu 'alejhi ve sellem, Njegov rob i poslanik, Njegov miljenik i prijatelj, odabran iz reda najboljih Arapa, da je on pečat poslanstva, da mu pripada uzvišeno čisto vrelo (Havd), pravo zagovora (šefā'ata) na Sudnjem danu, da će on nositi uzvišeni bajrak s kojim će ga Allah uzdići na uzvišeni položaj (*mekām mahmūd*) koje će priželjkivati sva stvorenja, pa čak i Allahov prijatelj Ibrahim, a. s., i njegova ostala braća vjerovjesnici i poslanici, neka je na njih najbolji, poštovanjem ispunjen, selam i salavat. Neka je Allahovo zadovoljstvo na sve Poslanikove, sallallahu 'alejhi ve sellem, poštovane i časne ashabe, predvodnike, plemenite, najveće znalce nakon vjerovjesnikâ. Tmina se ne može miješati sa svjetlom; onaj koji poziva je obznanio svoje pozivanje; dan ne može poništiti noćne tmine u kojima živi stoka.

Ovo je knjiga u kojoj ću, uz Allahovu pomoć, podršku i ono što mi je Allah podario svojom snagom i moći, spomenuti kazivanja o vjerovjesnicima, kako su tekli događaji od vremena Benu-Isra'ila do vremena neznanja (džahilijeta), pa sve do kraja poslanstva našeg vjerovjesnika Muhammeda, sallallahu 'alejhi ve sellem. Spomenut ćemo njegovu siru (životopis) onako kako je bilo, što će izliječiti grudi, odstraniti tjeskobu i donijeti nam lijek za sve bolesti.

Od *israilijata* (predaja Benu-Isra'ila) spomenuli smo samo ono što je Zakonodavac dozvolio da se prenosi, dakle, one predaje koje se ne suprotstavljaju Allahovoj Knjizi i hadisu Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem – to su priče koje niti su istinite, niti su lažne (ne može se utvrditi ni jedno, niti drugo, a to utvrđivanje ionako nije od presudne važnosti, bitna je pouka). Ono što je u njima opširno mi smo sažeħi, uz ono što je nejasno naveli smo propis, a ono što smo smatrali beskorisnim spomenuli smo samo usputno. Oslanjat ćemo se samo na ono što potiče iz Allahove Knjige, hadisâ Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, koji su vjerodostojni (*sahīh*) ili dobri (*hasen*), a one koji su slabi (*da'īf*) ćemo pojasniti. U Allaha je sva pomoć i na Njega se oslanjamo. Nema snage niti moći osim u Allaha, Silnog, Mudrog, Veličanstvenog, Uzvišenog.

Uzvišeni Allah je rekao u Svojoj Knjizi:

"I tako, eto, kazujemo ti neke vijesti o onima koji su bili i nestali, i objavljujemo ti od Sebe Kur'an." (Tāhā, 99.)

Allah je ispričao neka kazivanja Svome Vjerovjesniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, o prošlim stvarima u vezi stvaranja stvorenjâ, kazivanja o prošlim narodima, kako je postupao sa njihovim pobožnjacima (evlijama), a šta je zadesilo Njegove neprijatelje. Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, pojasnio je to svome ummetu. Kod svakog dijela ćemo navesti ono što je od njega do nas stiglo, a prije toga ćemo spomenuti ajete koji su objavljeni u vezi s tim. Tako ćemo o tome biti obaviješteni onako kako treba, a ostavit ćemo ono od čega nema koristi i što nema naučnu vrijednost, a to je ono što misle neki učenjaci iz redova sljedbenika Knjige (*ehlul-kitāb*), a od čega za većinu ljudi nema nikakve koristi; od njih to prenosi samo nekolicina učenjaka, što mi ne prihvatamo, ne idemo njihovim smjerom, nego od njih spominjemo samo ponešto, što ćemo navesti u sažetom obliku. Pojasnit ćemo šta je u tome tačno i šta se slaže s onim što mi imamo, a šta se ne slaže i šta moramo negirati.

Što se tiče vjerodostojnog (sahīh) hadisa kojeg bilježi Buhari, Allah mu se smilovao, od Amra ibn El-Asa, r. a., koji je kazao da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Prenosite od mene, pa makar i jedan ajet, a nema smetnje da prenosite od Benu-Isra'ila. Preno-

site od mene i nemojte lagati na mene, jer ko na mene namjerno slaže, neka sebi pripremi mjesto u Vatri"[1]

on se prenosi u vezi israilijata koji su prihvatljivi kod nas, jer ne postoji ništa što bi ih potvrdilo ili opovrgnulo, pa je, prema općem stavu, dopušteno njihovo prenošenje. Na takav način ćemo ih i mi koristiti u svojoj knjizi. Nema smetnje da se okoristimo onim što naši propisi potvrđuju, a ono što naši propisi opovrgavaju smatramo odbačenim, njegovo prenošenje se ne dozvoljava, osim da se ukaže na to da se ono odbacuje i negira. Allah, slavljen i hvaljen neka je On, obogatio nas je našim poslanikom Muhammedom, sallallahu 'alejhi ve sellem, u odnosu na sve druge vjerozakone (šerijate) i Knjigom u odnosu na sve druge knjige. U onome što imamo ne nalazimo nikakvih nepravilnosti niti izmjena, laži i podmetanja, iskrivljavanja i preinačavanja, niti, povrh svega toga, dokidanja i mijenjanja.

Naš Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, nam je ono što je potrebno da znamo pojasnio, razjasnio i učinio shvatljivim. To je spoznao onaj ko je spoznao, a nije onaj ko nije. Kao što je rekao Alija ibn Ebi-Talib, r. a.: "U Allahovoj Knjizi su vijesti o onome što je bilo prije vas i o onome što će biti poslije vas, presude o onome što je između vas. On je zbilja, nije šala. Silnika koji ga osta-

[1] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*

vi Allah će kazniti, a onoga ko bude tražio uputu mimo njega Allah će u zabludi ostaviti."[1]

Ebu-Zerr, r. a., je rekao: "Kada je umro Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, nije bilo ptice koja maše svojim krilima, a da nije prenosila znanje od njega."[2]

Imam Ahmed ibn Hanbel bilježi u svome *Musnedu* da je Ebu-Zejd el-Ensari rekao: "Klanjao je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, sabah-namaz s nama, zatim se ispeo na minber pa nam je držao govor sve dok nije nastupilo podne. Tada je sišao i klanjao podne-namaz, a zatim se popeo na minber i držao nam govor sve dok nije nastupila ikindija. Sišao je i klanjao ikindiju-namaz, a zatim se popeo na minber i držao nam govor dok sunce nije zašlo. Govorio nam je o onome što se već dogodilo, kao i o onome što će se tek dogoditi, a najučeniji od nas su najbolje zapamtili."[3]

[1] Bilježi Darimi
[2] Aluzija na riječi Uzvišenog: **"Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas – u Knjizi Mi nismo ništa izostavili – i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim."** (El-En'âm, 38.)
[3] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

O RIJEČIMA UZVIŠENOG: "ALLAH JE STVORITELJ SVEGA..."[1]

Uzvišeni Allah je rekao u Svojoj časnoj Knjizi:

"Allah je stvoritelj svega i On upravlja svim." (Ez-Zumer, 62.)

Sve, osim Allaha, stvoreno je od strane Njega, postalo je i nastalo, stvoreno je nakon što nije bilo ništa, nakon nepostojanja, i Arš (Prijestolje), koji je iznad svih stvorenja, i ono što je pod zemljom, i ono što je između njih, i žive i nežive tvari – sve su to Njegova stvorenja, u Njegovoj vlasti, Njemu robovi, pod Njegovom silinom i svemoći, Njegovim nadzorom i voljom. Uzvišeni Allah kaže:

> **"Koji je za šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju i ono što je među njima stvorio, a onda cijelim svemirom zavladao; On je Milostivi i upitaj o Njemu onoga koji zna."** (El-Furkan, 59.)

[1] Ez-Zumer, 62.

"On zna šta u zemlju ulazi, a šta iz nje izlazi, i šta se s neba spušta, a šta se na nj uspinje; On je samilostan i On prašta grijehe." (Sebe', 2.)

"U šest vremenskih razdoblja On je nebesa i Zemlju stvorio, i onda svemirom zavladao; On zna šta u zemlju ulazi i šta iz nje izlazi i šta s neba silazi i šta se prema njemu diže, on je s vama gdje god bili, i sve što radite Allah vidi." (El-Hadid, 4.)

Islamski učenjaci se slažu, jednoglasno, da je Allah stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih za šest dana, kako to navodi plemeniti Kur'an, a u to ne sumnja nijedan musliman. Jedino se razilaze oko toga da li su ti dani bili poput ovih naših dana ili je svaki dan bio poput hiljade godina kako mi brojimo, te zauzimaju dva stava, kako smo već naveli u *Tefsiru*. Razilaze se i oko toga da li je prije stvaranja nebesa i Zemlje bilo stvoreno išta drugo. Neke skupine mutekellimina smatraju da prije nebesa i Zemlje nije stvoreno ništa i da su oni stvoreni iz ničega. Drugi kažu: "Ne, prije stvaranja nebesa i Zemlje postojala su druga stvorenja, shodno riječima Uzvišenog: **'On je u šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju stvorio – a Njegov Prijesto je iznad vode bio – da bi vas iskušao koji će od vas bolje postupati. Ako ti rekneš: 'Poslije smrti bićete doista oživljeni', nevjernici će sigurno reći: 'Ovo nije ništa drugo do očita varka!'**

(Hūd, 7.) U hadisu Imrana ibn Husajna se kaže: 'Postojao je Allah, prije Njega nije ništa postojalo, Njegov Arš je bio na vodi, zapisao je u Opomeni (*Zikru*) sve, a zatim stvorio nebesa i Zemlju.'"[1]

Ahmed ibn Hanbel je rekao da je Ebu-Ruzejn Lukajt ibn Amir el-Ukajli, r. a., upitao:

"Allahov Poslaniče, gdje je bio naš Gospodar prije nego je stvorio nebesa i Zemlju?" On, sallallahu 'alejhi ve sellem, je odgovorio: "Bio je u maglini, iznad njega je bio zrak, ispod njega je bio zrak, a zatim je stvorio Svoj Arš na vodi."[2]

U drugoj verziji hadisa od Hammada ibn Seleme se kaže: "Gdje je bio naš Gospodar prije nego je stvorio stvorenja?..." – a ostatak je isti. Bilježi ga i Tirmizi i kaže da je hasen.

Oni se također razilaze oko toga šta je prvo stvoreno. Neki kažu: "Pero (*kalem*) je stvoreno prije svega ostalog." Ovo je stav Ibn-Džerira, Ibnul-Dževzija i drugih. Ibn-Džerir kaže da je nakon pera stvoren fini oblak. To dokazuju hadisom kojeg bilježe imam Ahmed, Ebu-Davud i Tirmizi od Ubade ibn Samita, r. a., koji je rekao:

"Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem: 'Prvo što je Allah stvorio je pero, a zatim

[1] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježe Tirmizi, Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*

mu rekao: 'Piši!' – i tada je zapisano ono što će se desiti do Sudnjeg dana.'"[1]

Tekst hadisa je od Ahmeda. Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahih-garib hadis. Većina islamskih učenjaka prihvata predaju hafiza Ebul-Ala' el-Hemedanija i drugih (da je Arš stvoren prije toga /pera/), a ovo prenosi i Ibn-Džerir preko Dahhaka od Ibn-Abbasa, r. a., na što upućuje i hadis kojeg bilježi Muslim u svome *Sahīhu* gdje kaže da je Abdullah ibn Amr ibn El-As, r. a., rekao:

"Čuo sam da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Allah je zapisao sudbine stvorenja prije nego što je stvorio nebesa i Zemlju na pedeset hiljada godina, a Njegovo prijestolje (Arš) je bilo na vodi.'"[2]

Oni kažu: "Ovo zapisivanje sudbine je pisanje sudbina perom." Ovaj hadis ukazuje da se to desilo nakon stvaranja Arša, dakle, sigurno je Arš bio stvoren prije pera kojim se zapisivala sudbina, kao što to smatra većina islamskih učenjaka. Možda hadis o peru navodi da je pero prvo što je stvoreno od ovoga svijeta. Ovo potvrđuje i predaja koju bilježi Buhari od Imrana ibn Husajna koji je rekao:

"Stanovnici Jemena su rekli Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem: 'Došli smo ti da

[1] Bilježe Ebu-Davud, Tirmizi i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi Muslim

naučimo o vjeri i da te pitamo o prvoj stvari (šta je prvo stvoreno).' – On je odgovorio: 'Postojao je Allah i nije bilo ničega prije Njega (u jednom rivajetu se kaže: 's Njim', a u drugom: 'osim Njega'). Njegov Arš je bio na vodi, u Opomeni (*Zikru*) je zapisano sve i On je stvorio nebesa i Zemlju.'" U drugoj verziji se kaže: "...a zatim je stvorio nebesa i Zemlju."

Zatim su ga pitali o početku stvaranja nebesa i Zemlje. Nakon što su rekli: "Došli smo da te pitamo o prvoj stvari (šta je prvo stvoreno)", on im je odgovarao samo ono što su pitali i nije ih obavještavao o stvaranju Arša kao što je to uradio u hadisu kojeg smo naveli. Ibn-Džerir i neki drugi kažu: "Ne, Allah je stvorio vodu prije prije Arša." Ibn-Mes'ud, r. a., prenosi od ashabâ Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, koji su rekli: "Zaista je Allahovo Prijestolje (Arš) bilo na vodi, i nije bilo stvoreno ništa izuzev vode koja je stvorena prije." Ibn-Džerir pripovijeda da je Muhammed ibn Ishak rekao: "Prvo što je Allah stvorio bili su svjetlost (nur) i tama, zatim ih je razdvojio i dao da tama pripadne noći i ona bude crna i mračna, a svjetlost da pripadne danu i on bude svijetao i sjajan." Ibn-Džerir je rekao: "Kaže se: 'Naš Gospodar je nakon pera stvorio Tron (Kursijj), zatim je nakon Kursijja stvorio Arš, zatim zrak i tamu, a nakon toga je stvorio vodu i Svoj Arš postavio na vodi.'" Ebu-Erake je rekao: "Neki čovjek je upitao Abdullaha ibn Amra od čega su

stvorena stvorenja na što je on odgovorio: 'Od svjetlosti, tame, vode i zemlje', a zatim je rekao: 'Idite Ibn-Abbasu, r. a., pa ga pitajte', te su otišli i pitali ga, pa im je Ibn-Abbas rekao isto to. Još im je rekao: 'Vratite mu se i pitajte ga od čega je sve to stvoreno.' Oni su se vratili i pitali ga, a on je proučio: '**I daje vam da se koristite onim što je na nebesima i onim što je na Zemlji, sve je od Njega. To su, zaista, pouke za ljude koji razmišljaju.**' (El-Džāsije, 13.)"

Ja smatram da su ovi stavovi utemeljeni na israilijatima koji niti su istiniti, niti su lažni, osim onih za koje se navede dokaz istinitosti ili lažnosti, a Allah najbolje zna.

OPIS STVARANJA ARŠA I KURSIJJA

Uzvišeni Allah je rekao:

"Onome najuzvišenijem, koji Aršom vlada, koji šalje Objavu, riječi Svoje – kome hoće od robova Svojih, da upozori na Dan susreta međusobnog." (Gāfir, 15.)

"I neka je uzvišen Allah, Vladar istiniti, nema drugog boga osim Njega, Gospodara Arša veličanstvenog!" (El-Mu'minūn, 116.)

"Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar Arša veličanstvenog!" (En-Neml, 26.)

"I on prašta, i pun je ljubavi, Gospodar Arša, Uzvišeni." (El-Burūdž, 15–16)

"Milostivi, koji upravlja Aršom." (Tāhā, 5.)

"Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju za šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda

– upravljajući Aršom, svemirom zagospodario. Niko se neće moći zauzimati ni za koga bez dopuštenja Njegova. Eto, to vam je Allah, Gospodar vaš, pa se Njemu klanjajte! Zašto ne razmislite?" (Jūnus, 3.)

"Meleki koji drže Arš i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri!'" (Gāfir, 7.)

"I meleki će na krajevima njegovim stajati, a Prijesto Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmerica držati." (El-Hākka, 17.)

"I vidjećeš meleke kako Prijesto okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svoga; i svima će se po pravdi presuditi i reći će se: 'Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova.'" (Ez-Zumer, 75.)

U dovi, koja je zabilježena u *Sahīhu*, kaže se:

"Nema boga osim Allaha, Uzvišenog, Blagog, nema boga osim Allaha, Gospodara Arša plemenitog, nema boga osim Allaha, Gospodara nebesa, Gospodara Zemlje, GospodaraArša plemenitog."

Prenosi se od Abbasa ibn Abdul-Muttaliba, r. a.: "Sjedili smo sa Allahovim Poslanikom, sallallahu 'alejhi ve sellem, u Batha'i (dolini u Meki), pa je naišao jedan oblak. Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, reče: 'Znate li šta je ovo?' 'Oblak' – odgovorili smo. 'Bijeli oblak!' – dodao je. Rekli smo: 'Bijeli oblak!' 'I onaj koji se prvi pojavio!' – rekao je. Ućutali smo. On nas je upitao: 'Znate li koliko ima između neba i Zemlje?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju' – odgovorili smo. 'Između njih je razdaljina od pet stotina godina, između dva neba je pet stotina godina, da se pređe svako nebo treba pet stotina godina, a iznad sedmog neba je more, između njegovog dna i površine iznosi koliko između neba i Zemlje. Zatim, iznad toga je osam uglednih, između njihovih koljena i stopala je koliko između neba i Zemlje, na njihovim leđima je Arš, između njegovog donjeg i gornjeg dijela iznosi koliko između neba i Zemlje, a Allah je iznad svega toga i Njemu nije skriveno nijedno djelo Ademovog potomka.'"[1]

Ovo je Ahmedova verzija. Hadis bilježe još i Tirmizi, Ebu-Davud i Ibn-Madže preko Semmaka. Tirmizi kaže da je ovaj hadis hasen. Šurejk prenosi nekoliko ovakvih hadisa od Semmaka, a Ebu-Davud prenosi jednu verziju:

[1] Bilježe Ebu-Davud, Tirmizi, Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Znate li kolika je razdaljina između neba i zemlje?" Oni su odgovorili: "Ne znamo." On je rekao: "Razdaljina između njih je sedamdeset i jednu ili sedamdeset dvije ili sedamdeset tri godine."

Ostatak hadisa je isti. Ebu-Davud bilježi hadis od Džubejra ibn Muhammeda ibn Džubejra ibn Mut'ima, koji prenosi od svog oca, a on od djeda koji je rekao:

"Neki beduin je došao Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, i rekao: 'Allahov Poslaniče, ljudi su izgladnjeli, porodice su izgladnjele, a imovina propala (stoka skapava), pa zamoli Allaha da nam dâ kišu, mi tražimo zagovor kod Allaha preko tebe i kod tebe preko Allaha.' Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, reče: 'Teško tebi, znaš li ti šta si rekao?!' – pa je počeo veličati Allaha i nije prestao sve dok se to nije odrazilo na licima ashaba. Zatim je rekao: 'Teško tebi, ne traži se preko Allaha zagovor kod nekoga (od Njegovih stvorenja), Allahova volja je uzvišenija od toga. Teško tebi, znaš li ti ko je Allah?! Njegovo Prijestolje nadvisuje nebesa ovako.' – pa je svojim prstima pokazao (spojio poput kupole i oponašao zvuk sedla pod jahačem)."[1]

Ibn-Beššar u svome hadisu navodi:

[1] Bilježi Ebu-Davud

"Allah je iznad Svoga Arša, a Njegov Arš je iznad nebesa."

Hadis kojeg prenosi Ahmed ibn Se'id je sahīh-hadis. Islamski učenjaci se slažu u vezi njega.

Hafiz Ebul-Kasim ibn Asakir ed-Dimiški je napisao jedno pogavlje kao odgovor na ovaj hadis. Nazvao ga je: "Pojašnjenje uobrazilje i mašte u pogledu hadisa o škripanju", na kraju nije prihvatio Muhammeda ibn Ishaka ibn Beššara za prenosioca (raviju). Naveo je stavove ljudi o njemu. Međutim, tekst hadisa se prenosi i drugim putem (senedom), u kojem nema Muhammeda ibn Ishaka. To prenose Abd ibn Humejd i Ibn-Džerir u svojim *Tefsirima*, Ibn Ebi-Asim i Taberani u svojim knjigama *Kitabus-sunne*, Bezzar u svome *Musnedu*, hafiz Dija' el-Makdisi u *Muhtaru* preko Ebu-Ishaka es-Sebi'ija, od Omera, r. a., koji je rekao:

"Neka žena je došla Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, i rekla: 'Zamoli Allaha da me uvede u Džennet.'" Omer je zatim nastavio: "Pa je veličao Gospodara i rekao: 'Zaista Njegovo Prijestolje nadvisuje nebesa i Zemlju i zaista ima zvuk poput škripe novog sedla pod teretom.'"[1]

Abdullah ibn Halifa je rekao: "Ovo nije poznato kao ovakvo." Postoji i sumnja o njegovom slušanju od Ome-

[1] Bilježi Ibn-Džerir et-Taberi u *Džami'ul-Bejanu*

ra, r. a. Postoje i neki ovakvi mevkuf i mursel-hadisi, neki od njih sadrže i čudne dodatke, a Allah najbolje zna.

U Buharijevom *Sahīhu* navodi se vjerodostojna predaja da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada budete od Allaha tražili Džennet, tražite Firdevs, to je najviši dio Dženneta, srednji dio Dženneta, a iznad njega je Prijestolje Milostivog (*Aršur-Rahmān*)."[1]

Naš šejh El-Mezzi kaže da je on najljepši i najuzvišeniji dio (Dženneta), a iznad njega je Aršur-Rahmān. U nekim predajama (eserima) se kaže da će stanovnici Firdevsa čuti škripanje Arša – a to je njegovo slavljenje i veličanje – zbog njihove blizine njemu. U *Sahīhu* se navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zatresao se Arš Svemilosnog zbog smrti Sa'da ibn Mu'aza."[2]

Hafiz Muhammed ibn Osman ibn Ebi-Šejbe spominje u svojoj knjizi *Sifetul-Arš*, od nekih ljudi iz prvih generacija (selef): "Da je Arš stvoren od crvenog rubina, između njegova dva kraja je razdaljina koliko pedeset hiljada godina." Spomenuli smo u vezi sa riječima Uzvišenog: "K **Njemu se penju meleki i Džibril u danu koji pedeset hiljada godina traje**" (El-Me'āridž, 4.) da je udaljenost između Arša i sedme Zemlje pedeset hiljada godina, a njegova širina iznosi pedeset hiljada godina.

[1] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Neki predstavnici *ilmul-kelāma* smatraju da je Arš zaobljenog oblika i da okružuje svijet sa svih strana i zato ga nazivaju devetom sferom i sferom atlasa. Ovo mišljenje nije dobro jer je potvrđeno u hadisu da on ima temelje i da ga nose meleki, a sfera nema temelja i ne nosi se. Također, on se nalazi iznad Dženneta, a Džennet iznad nebesa, on (Džennet) ima stotinu stupnjeva (deredža), između svake dvije (deredže) je razlika koliko između neba i Zemlje. Dakle, udaljenost između njega i Kursijja nije udaljenost između dvije sfere. Također, pod pojmom *Arš* u jeziku se misli na prijestolje kralja, shodno riječima Uzvišenog:

"Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni." (En-Neml, 23.)

On nije nikakva sfera i Arapi to ne razumijevaju tako. Kur'an je objavljen na arapskom jeziku, dakle on (Arš) je Prijestolje koje ima svoje osnove i koje nose meleki, a nije kupola iznad svijeta, niti nešto što natkriva sve stvoreno. Uzvišeni Allah kaže:

"Meleki koji drže Prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u

Nj i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri!'" (Gāfir, 7.)

U hadisu se navodi da ih je osmerica, na njihovim leđima je Arš, shodno riječima Uzvišenog:

"I meleki će na krajevima njegovim stajati, a prijesto Gospodara tvoga će tog dana iznad njih osmerica držati." (El-Hākka, 17.)

Šehr ibn Havšeb je rekao: "Arš nose osmerica. Četverica njih govore: *'Subhānekallāhumme ve bi hamdike, lekel-hamdu 'alā hilmike ba'de 'ilmike'* ('Slavljen neka si Ti, Gospodaru moj, neka Ti je hvala. Hvala ti za Tvoju blagost nakon Tvoga znanja'), a druga četverica govore: *'Subhānekallāhumme ve bi hamdike, lekel-hamdu 'alā 'afvike ba'de kudretike'* ('Slavljen neka si Ti, Gospodaru moj, neka Ti je hvala. Hvala ti za Tvoj oprost nakon Tvoje svemoći')." Što se tiče hadisa kojeg bilježi imam Ahmed od Ibn-Abbasa, r. a., da je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, potvrdio riječi Umejje – znači Ibn Ebi-Salta, r. a. – iz dva stiha u kojima je Umejje rekao:

"Čovjek i bik, pod Njegovom su desnom nogom,
A pod drugom orao i u zasjedi lav."

Na to je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: "Istinu si rekao"[1], a ovaj je recitovao dalje:

"Sunce se rađa na kraju noći svake,
Njegov izlazak je rumen i crvene boje
Koja se odbija, pa nam se blagom ne čini
Već izmučenom, a da je nema sve sleđeno bilo bi."

Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Istinu si rekao." Ovaj hadis je ispravnog seneda (sahīh), a njegovi prenosioci su pouzdani. On ukazuje da je broj onih koji danas nose Arš četiri, čemu se suprotstavlja hadis o nosačima Arša. Gospodaru moj, osim da se kaže: potvrđivanje njih četverice i njihovih svojstava ne znači negiranje onih mimo njih. A Allah najbolje zna.

U poeziji Umejje ibn Ebi-Salta, r. a., o Aršu se kaže:

"Veličajte Allaha, zaista On zaslužuje da se veliča
Naš Gospodar na nebu Koji omrkne, Veliki,
Na uzvišenom zdanju koje ljude zadivljuje
I Koji je postavio iznad neba Prijestolje
Uzdignuto – Njega pogledi ne obuhvataju –
oko njega vidiš meleke visoke."

"Visoke" – podrazumijeva nakrivljavanje glave radi gledanja u visinu, jer su toliko visoki, "uzdignuto" – znači visoko, koje dominira okolinom, a "Prijestolje" (*serīr*) u

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

jeziku označava Arš. U stihovima Abdullaha ibn Revvahe, r. a., koje je on izrecitovao svojoj ženi kada mu je ona predbacivala za njegovu robinju, kaže se:

"Svjedočim da je Allahovo obećanje istinito,
I da je vatra boravište nevjerničko,
I da je Arš postavljen na vodi,
A iznad Arša je Gospodar svjetova svih,
Arš nose plemeniti meleki,
Božiji meleki, označeni."

Navedeno spominju Ibn-Abdulberr i više islamskih učenjaka. Ebu-Davud prenosi od Džabira ibn Abdullaha, r. a., da je Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Dozvoljeno mi je da kažem o jednom Allahovom meleku koji nosi Arš da je razdaljina između mehkog dijela njegovog uha i njegovog ramena koliko sedam stotina godina."[1]

Ovo prenosi i Ibn Ebi-Asim u čijoj verziji se kaže: "...razdaljina koju će ptica preletjeti za sedam stotina godina."

Od Enesa ibn Malika, r. a., se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko kaže kada ustane i kada omrkne: *'Allāhumme innī asbahtu, ušheduke ve ušhedu melā'iketeke*

[1] Bilježi Ebu-Davud

ve hameleti 'aršike ve džemī'i halkike bi enneke Ente lā ilāhe illā Ente vahdeke lā šerīke leke ve ešhedu enne Muhammeden 'abduke ve resūluke' ('Gospodaru moj, osvanuo sam i pozivam za svjedoka Tebe, pozivam za svjedoke Tvoje meleke, nosače Tvoga Arša i sva Tvoja stvorenja da si Ti Allah, Jedini, osim kojeg drugoga boga nema, Ti nemaš sudruga; i svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj poslanik'), Allah će osloboditi jednu njegovu četvrtinu od vatre, a onoga ko ovo prouči četiri puta, Allah će cijelog sačuvati od vatre."[1]

U drugoj verziji prenosi se od Ebu-Hurejre, r. a., od Selmana ibn Islama, r. a., da je rekao:

"Rekao je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem: 'Ko jednom kaže: *'Allāhumme innī ušhiduke ve ušhidul-melā'ikete ve hameletel-'arši ves-semāvāti ve men fīhinne vel-erda ve men fīhinne ve ušhidu džemī'a halkike bi enneke Entallāhu lā ilāhe illā Ente ve ekfuru men ebā zālike minel-evvelīne vel-āhirīne ve ešhedu enne Muhammeden 'abduke ve resūluke'* ('Gospodaru moj, za svjedoka pozivam Tebe, i za svjedoke pozivam meleke, nosioce Tvoga Arša, nebesa i ono što je na njima, Zemlju i ono što je na njoj, i pozivam za svjedoke sva Tvoja stvorenja da si Ti Allah, Jedini, osim kojeg dru-

[1] Bilježi Ebu-Davud

gog boga nema, a odbacujem one koji to odbacuju, one prijašnje i one potonje, i svjedočim da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj poslanik'), Allah će jednu njegovu trećinu osloboditi od vatre, ko kaže dva puta, Allah će osloboditi dvije njegove trećine, a ko to kaže tri puta, Allah će ga cijelog osloboditi vatre.'"[1]

Ibn Ebi-Šejbe, r. a., prenosi drugu verziju ovoga hadisa od Ebi-Se'ida, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Nema nijednog roba (čovjeka) koji četiri puta kaže: *'Allāhumme innī ušhiduke ve kefā bike šehīda ve ušhidu hamelete 'aršike ve melā'iketeke ve džemī'a halkike ve ene ešhedu en lā ilāhe illā Ente vahdeke lā šerīke leke ve enne Muhammeden 'abduke ve resūluke'* ('Gospodaru moj, pozivam Tebe za svjedoka – a Ti si dovoljan kao svjedok – i za svjedoke pozivam nosioce Arša, i meleke, i sva Tvoja stvorenja, a i ja sâm svjedočim da nema boga osim Tebe, Jedinoga, Ti nemaš sudruga, i da je Muhammed Tvoj rob i Tvoj poslanik'), a da mu Allah neće upisati da je oslobođen od vatre."[2]

Prenosi i Muhammed ibn Osman ibn Ebi-Šejbe u odjeljku "Svojstva Arša" od Ebu-Zerra, r. a., koji je rekao:

[1] Bilježi Taberani

[2] Bilježi Ibn-Kesir u *Džami'ul-mesanidi ves-suneni*

"Ušao sam u Mesdžidul-Haram (Kabu)... a Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je bio sam, sjeo sam kod njega i rekao: 'Allahov Poslaniče, koji je najvredniji ajet koji ti je objavljen?' On je odgovorio: 'Ajetul-Kursija je poput vrijednosti jednog kralja nad drugim.'"

Kursijj

Prenosi Ibn-Džerir preko Džuvejbira – koji je slab prenosilac – od Hasana el-Basrija da je on rekao: "Kursijj je Arš". Nije potvrđeno da je Hasan ovo rekao, ali je potvrđeno i od Hasan i od drugih, ashaba i tabi'ina, da je Kursijj nešto drugo, a ne sâm Arš.

Ibn-Abbas i Se'id ibn Džubejr, r. a., o riječima Uzvišenog: "...**Njegov Kursijj nadvisuje nebesa i Zemlju**..." (El-Bekare, 255.), rekli: "To je Njegovo znanje."

Ibn-Abbas, r. a., je rekao: "Kursijj je mjesto stopala, a veličinu Arša zna samo Allah." Bilježi Hakim u *Mustedreku* i kaže: "Ovo je predaja koja ispunjava uvjete dvojice šejhova (Buharije i Muslima), a oni je ne prenose od Ibn-Abbasa, r. a." Ovo bilježi i Šudža' ibn Muhalled el-Fellasi u svome *Tefsiru* od Ebu-Asima en-Nubejla, a on, opet, od Sevrija. Ispravno je reći da je to stav Ibn-Abbasa, r. a., kojeg prenosi Ibn-Džerir. Es-Seddi prenosi od Ebu-Malika: "Kursijj je ispod Arša." Es-Seddi je rekao: "Nebesa i Zemlja su u unutrašnjosti (šupljini) Kursijja, a

Kursijj je ispred Arša." Ibn-Džerir prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., da je on rekao: "Kada bi se sedam nebesa i sedam Zemalja razastrli tako da dopiru jedni do drugih, prema prostranstvu Kursijja bili bi kao karika u prostranoj pustinji!"

Ibn-Džerir bilježi od Ibn-Zejda da mu je njegov otac pričao da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Sedam nebesa prema Kursijju su poput sedam dirhema bačenih u pustinju."[1]

Ebu-Zerr, r. a., je rekao:

"Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, kako kaže: 'Kursijj prema Aršu je samo kao željezna halka postavljena između dvije pustinje na Zemlji.'"[2]

Prvi hadis je *mursel*, a ovaj Ebu-Zerra, r. a., *munkati'*. Od njega se prenosi i drugim putem sa spojenim lancem prenosilaca: hafiz Ebu-Bekr ibn Merdevejh kaže u svome *Tefsiru* da je Ebu-Zerr, r. a., upitao Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, o Kursijju pa je on, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Tako mi Onoga u Čijoj je Ruci moj život, sedam nebesa i sedam Zemalja su prema Kursijju samo

[1] Bilježi Ibn-Džerir et-Taberi u *Džami'ul-Bejanu*
[2] Bilježi Ibn-Džerir et-Taberi u *Džami'ul-Bejanu*

kao karika postavljena na pustinji zemaljskoj. Veličina Arša, spram Kursijja je poput veličine pustinje prema toj halci."

Hadis bilježi Muhammed ibn Osman ibn Ebi-Šejbe u svome djelu *Svojstva Arša*. Prenosi se još od Ebu-Zerra, r. a. da je rekao:

"Ušao sam u Mesdžidul-Haram (Kabu) i vidio Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, samog, pa sam sjeo kod njega i upitao: 'Allahov Poslaniče, koji je najvredniji ajet koji ti je objavljen?' On je odgovorio: 'Ajetul-Kursija je poput te i te pustinje prema toj i toj halci.'"

Ibn-Džerir u svojoj *Historiji* bilježi da je Se'id ibn Džubejr, r. a., rekao: "U vezi sa riječima Uzvišenog: 'a Njegovo Prijestolje je bilo na vodi', Ibn-Abbas, r. a., je upitan na čemu je bila voda, pa je odgovorio: 'Na krilima vjetra.' Rekao je i sljedeće: 'A nebesa, i Zemlje, i sve što je na njima opasavaju mora, sve to okružuje ogromno zdanje, a to zdanje okružuje Kursijj.'" Ibn-Džerir isto ovo prenosi i od Vehba ibn Munebbiha. Vehb je "ogromno zdanje" protumačio kao krajeve nebesa koji okružuju zemlje i mora poput krajeva šatora. Neki tvrde da se pod pojmom "Kursijj" misli na osmu sferu koju oni nazivaju "sferom postojanih zvijezda". Oni tako tvrde jer smatraju da se pouzdano zna da se on (Kursijj) nalazi nešto iznad sedam nebesa. Velik broj njih navodi prethodni hadis kako bi to povezali s tim da su oni (nebesa i

Kursijj) povezani poput halke koja spaja dva pustinjska područja, ali ovo nije veza jedne sfere s drugom. Neki od njih govore: "Mi ovo priznajemo i zato ga nazivamo sferom." Mi kažemo: "Pod Kursijjom se u jeziku ne misli na sferu, već, kako kaže velik broj naših dobrih prethodnika (*selef*), na ono što je ispred Arša, kao prilaz njemu. Dakle, on nije sfera. A za tvrdnju da se u njemu nalaze postojane zvijezde oni nemaju dokaza. Pored toga, oni se ni sami međusobno ne slažu, što se dâ vidjeti u njihovim knjigama, a Allah najbolje zna."

LEVHI-MAHFUZ (PLOČA POMNO ČUVANA)

Hafiz Ebul-Kasim et-Taberani prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., da je Allahov Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

> "Zaista je Allah stvorio Ploču pomno čuvanu (*Levhi-Mahfuz*) od bijelog bisera, njene stranice su od crvenog rubina, njeno pero je svjetlost (nur), njeni zapisi su svjetlost, Allah u svakom danu ima tri stotine i šezdeset momenata u kojima stvara i daje opskrbu, usmrćuje i daje život, uzvisuje i unizuje i radi ono što hoće."[1]

Ishak ibn Bišr prenosi da je Ibn-Abbas, r. a., rekao: "U Levhi-Mahfuzu stoji zapisano: 'Lā ilāhe illallāhu vahdeh (Samo je Allah bog), Njegova vjera je islam, Muhammed, sallallahu 'alejhi ve sellem, Njegov je rob i poslanik; onoga ko bude vjerovao u Allaha, smatrao istinitim Njegovo obećanje i slijedio Njegova Poslanika, sal-

[1] Bilježi Taberani

lallahu 'alejhi ve sellem, On će uvesti u Džennet.'" Još je rekao: "Levhi-Mahfuz je ploča od bijelog bisera. Duga je onoliko koliko ima između neba i zemlje, široka onoliko koliko ima od istoka do zapada, njene ivice su od bisera i rubina, njene korice su od crvenog rubina, njeno pero je svjetlost, njene riječi podupiru Arš, a njena sadržina je pod zaštitom meleka." Enes ibn Malik i drugi iz reda selefa kažu: "Levhi-Mahfuz se nalazi na čelu Israfila", a Mukatil kaže da se on nalazi s desne strane Arša.

STVARANJE NEBESA, ZEMLJE I ONOGA ŠTO JE IZMEĐU NJIH

Rekao je Uzvišeni:

"Hvaljen neka je Allah koji je nebesa i Zemlju stvorio i tmine i svjetlo dao, pa opet oni koji ne vjeruju – druge sa Gospodarom svojim izjednačuju!" (El-En'ām, 1.)

"Koji je za šest vremenskih razdoblja nebesa i Zemlju i ono što je među njima stvorio, a onda cijelim svemirom zavladao; On je Milostivi i upitaj o Njemu onoga koji zna." (El-Furkān, 59.)

Ima i drugih ajeta u Kur'anu koji o ovome govore. Komentatori Kur'ana (*mufessiri*) se razilaze oko dužine trajanja ovih šest dana i zastupaju dva mišljenja, a većina njih smatra da su oni poput naših dana. Ibn-Abbas, r. a., Mudžahid, Dahhak i Ka'b smatraju da je svaki dan trajao koliko hiljadu godina prema našem brojanju. Ove njihove predaje bilježe Ibn-Džerir i Ibn Ebi-Hatim, a ovo stajalište podržavaju i imam Ahmed, Ibn-Džerir, te

jedna skupina kasnijih učenjaka. Allah najbolje zna. Navest ćemo ono što ukazuje na ovakav zaključak. Ibn-Džerir prenosi od Dahhaka ibn Muzahima da ovih šest dana imaju sljedeće nazive: Ebdžed, Hevvez, Huttijj, Kelemen, Sa'fes i Karešet (Kurišet).

Ibn-Džerir kaže da postoje tri stajališta po pitanju u kojem danu je započeto stvaranje: sljedbenici Tevrata (židovi) kažu da je Allah započeo stvaranje u nedjelju, sljedbenici Indžila (kršćani) kažu da je Allah započeo stvaranje u ponedjeljak, a mi muslimani kažemo ono što je do nas doprlo od Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem:

"Allah je započeo stvaranje u subotu."[1]

Ovo je stav muslimānā koji bilježi Ibn-Ishak, a njemu teže neki šafijski pravnici i drugi. Međutim, postoji i stajalište da je to nedjelja. To stajalište prenosi Ibn-Džerir od nekoliko ashaba. Također se prenosi i od Abdullaha ibn Selama, a zastupa ga i Ibn-Džerir. To je tekst Tevrata, njemu teže neki pravnici kasnijih generacija.

Najvjerovatnije je da je to nedjelja, stvaranje je upotpunjeno za šest dana, zadnji je petak i zato ga muslimani uzimaju kao sedmični praznik, a to je ujedno i dan po pitanju kojeg je Allah ostavio u zabludi sljedbenike Knjige, a mi ćemo navesti pojašnjenje u vezi njega, ako Bog da.

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

Uzvišeni je rekao:

"On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio, zatim je Svoju volju prema nebu usmjerio i kao sedam nebesa ga uredio; On sve zna." (El-Bekare, 29.)

"Reci: 'Zar, zaista, nećete da vjerujete u Onoga koji je u dva vremenska razdoblja Zemlju stvorio – i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!' On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja – ovo je objašnjenje za one koji pitaju, zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: 'Pojavite se milom ili silom!' – 'Pojavljujemo se drage volje!' – odgovorili su, pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njim Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznajućega." (Fussilet, 9.–12.)

Ovo upućuje na to da je Zemlja stvorena prije neba, jer je ona neka vrsta osnove za zdanje (nebo). Uzvišeni kaže:

"Allah vam je učinio Zemlju prebivalištem, a nebo zdanjem, i On vam obličje daje i likove

vaše čini lijepim, i jelima vas opskrbljuje ukusnim. To je Allah, Gospodar vaš, i neka je uzvišen Allah, Gospodar svjetova!" (Gāfir, 64.)

Uzvišeni je rekao:

" Zar Zemlju posteljom nismo učinili, i planine stubovima, i vas kao parove stvorili, i san vaš počinkom učinili, i noć pokrivačem dali, i dan za privređivanje odredili, i iznad vas sedam silnih sazdali, i svjetiljku plamteću postavili?" (En-Nebe', 6.–13.)

"Zar ne znaju nevjernici da su nebesa i Zemlja bili jedna cjelina, pa smo ih Mi raskomadali, i da Mi od vode sve živo stvaramo? I zar neće vjerovati?" (El-Enbijā', 30.)

tj. razdvojili smo nebo i Zemlju pa mogu puhati vjetrovi, padati kiše, izvirati vrela, teći rijeke i živjeti životinje. Zatim je On rekao:

"I to što je nebeski svod osiguran Naše je djelo, a oni se ipak okreću od znamenja koja su na njemu" (El-Enbijā', 32.)

tj. od postojanih zvijezda koje smo stvorili, planeta, prekrasnih zvijezda i drugih sjajnih nebeskih tijela. U svemu tome su znakovi koji upućuju na mudrost Stvoritelja Zemlje i nebesa, kao što kaže Uzvišeni:

"A koliko ima znamenja na nebesima i na Zemlji pored kojih prolaze, od kojih oni glave okreću! Većina ovih ne vjeruje u Allaha, nego druge Njemu smatra ravnim." (Jūsuf, 105.–106.)

Što se tiče riječi Uzvišenog:

"A šta je teže: vas ili nebo stvoriti? On ga je sazdao, svod njegov visoko digao i usavršio, noći njegove mračnim, a dane svijetlim učinio. Poslije toga je Zemlju poravnao, iz nje je vodu i pašnjake izveo, i planine nepomičnim učinio – na uživanje vama i stoci vašoj" (En-Nāzi'āt, 27.–33.)

neki ljudi se hvataju za ove ajete i smatraju da je nebo stvoreno prije Zemlje. Time se suprotstavljaju dvama kategoričnim ajetima koje smo naveli i oni ne razumiju ove plemenite ajete. Ono što treba prihvatiti iz ovih ajeta jeste to da je Uzvišeni Allah poravnao Zemlju, iz nje izveo vodu i pašnjake, a sve to nakon stvaranja neba. On je sve to odredio Svojom svemoći, kao što On, Uzvišeni, kaže:

"On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja – ovo je objašnjenje za one koji pitaju" (Fussilet, 10.)

tj. dao je mjesta bogata ispašom, mjesta bogata vrelima i rijekama.

Zatim je, pošto je upotpunio izgled donjeg i gornjeg svijeta, poravnao Zemlju i izveo (iz nje) ono što je bilo smješteno u njoj, dao je izvore i riječne tokove, pa se pojavilo bilje i plodovi. Zato se poravnavanje Zemlje tumači kao izvođenje vode, bilja i učvršćivanje planina. Uzvišeni je rekao:

> **"Poslije toga je Zemlju poravnao, iz nje je vodu i pašnjake izveo, i planine nepomičnim učinio"** (En-Nāzi'āt, 30.–32.)

tj. odredio im njihova mjesta na njoj (Zemlji) i učvrstio ih, dao da budu postojane i nepomične. Rekao je Uzvišeni:

> **"Mi smo nebo Svojom Rukom sazdali, a Mi, uistinu, još neizmjerno mnogo možemo, i Zemlju smo prostrli – tako je divan Onaj koji je prostro! – i od svega po par stvaramo da biste vi razmislili!"** (Ez-Zārijāt, 47.–49.)

"Svojom Rukom", tj. Svojom moći, a **"još neizmjerno mnogo možemo"** znači da je sve ono što je iznad još prostranije, svako više nebo je prostranije od onog nižeg. Zato je Kursijj iznad nebesa, on je prostraniji (veći) od svih njih, a Arš je mnogo veći od svega toga. Nakon ovoga, Uzvišeni je rekao: **"i Zemlju smo prostrli"**, tj. ravnom smo je učinili i učinili smo da bude posteljom, tj. mjestom smiraja, a ne mjestom gdje će ljudi biti uznemiravani i gdje neće imati opskrbu. Zato je Uzvišeni rekao:

"tako je divan Onaj koji je prostro!" *Vāv* (veznik "i") ne upućuje na redoslijed u nastajanju. U jeziku to je uobičajeni način navođenja obavijesti, a Allah najbolje zna.

Prenosi (Ibn-Džerir) od Imrana ibn Husajna da je rekao:

> "Ušao sam kod Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem, a svoju devu sam svezao kod vrata, pa su mu došli neki ljudi iz Benu-Temima, a on je rekao: 'Prihvatite radosnu vijest, o Benu-Temim!' Oni rekoše: 'Već si nam dva puta ponudio radosnu vijest.' Zatim su kod njega ušli neki ljudi iz Jemena, pa je on rekao: 'Prihvatite radosnu vijest, o stanovnici Jemena, kad je nije prihvatio Benu-Temim!' Oni odgovoriše: 'Prihvatamo, Allahov Poslaniče' – i još rekoše: 'Došli smo da te pitamo o ovome.' On reče: 'Postojao je Allah, nije bilo ničeg osim Njega, Njegov Arš je bio na vodi, u Opomeni je sve zapisao i stvorio je nebesa i Zemlju.' – kad u tom neko povika: 'Ode tvoja deva, o Ibn-Husajne!' Otišao sam i vidio da je otrgla povoce svog ulara i, tako mi Allaha, bio sam poželio da sam je ostavio."[1]

Ovdje je ovako preneseno. U knjigama El-Megazi i Et-Tevhid, kao i u nekim predajama, kaže se: "...a zatim

[1] Bilježi Buhari

je stvorio nebesa i Zemlju."[1] Ovo je, također, predaja Nesa'ija.

Imam Ahmed kaže da je Ebu-Hurejre, r. a., rekao:

"Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je uzeo moju ruku i rekao: 'Allah je stvorio Zemlju u subotu, stvorio je planine u nedjelju, stvorio je drveće u ponedjeljak, stvorio je neprijatnosti u utorak, stvorio je svjetlost u srijedu, razasuo je životinje u četvrtak, a stvorio je Adema iza ikindije u petak, na kraju stvaranja; stvoren je u zadnjim trenucima petka, između ikindije i noći.'"[2]

Nesa'i bilježi u svome *Tefsiru* od Ebu-Hurejre, r. a., da je rekao:

"Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je uzeo moju ruku i rekao: 'O Ebu-Hurejre, zaista je Allah stvorio nebesa i Zemlju i ono što je između njih za šest dana, a zatim se sedmog dana uzdignuo na Arš. Zemlju je stvorio u subotu.'"[3]

Ovaj hadis se suprotstavlja predaji Ibn-Džurejdža. Prenose ga Ibnul-Medini, Buhari, Bejheki i drugi hafizi. U *Et-Te'rihu* Buhari kaže: "Neki od njih prenose od Ka'ba

[1] Bilježi Buhari
[2] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*; ovo je verzija Muslima
[3] Bilježi Bejheki

i to je najvjerodostojnije." Znači, ovaj hadis Ebu-Hurejre, r. a., potvrđuje Ka'b, njih dvojica su zajedno istraživali i učili hadis, jedan prenosi iz svojih listova, a drugi ono što je ispravno čuo od Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem. Ovaj hadis jednako prenose i Ebu-Hurejre, r. a. (koji je pamtio hadise) i Ka'b iz svojih listova. Neke ravije ga vezuju za Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem, a sigurno je da (lanac prenosilaca) seže do Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, jer je (Ebu-Hurejre, r. a.) rekao: "Uzeo je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, moju ruku...", a zatim se u tekstu hadisa (*metn*) navodi nešto veoma čudno. Među tim stvarima je da nema spominjanja stvaranja nebesa, nego se spominje stvaranje Zemlje i onoga što je na njoj za sedam dana. Ovo se protivi Kur'anu, jer je Zemlja stvorena za četiri dana, zatim su nebesa stvorena od magline za dva dana. Ono je bilo vodena para koja se uzdigne kada se voda jako zagrije, što nastane od vreline zemlje. Prenosi da su Ibn-Abbas, Murre el-Hemedani, Ibn-Mes'ud, r. a., i drugi ashabi Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, u vezi sa riječima Uzvišenog: "On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio, zatim je Svoju volju prema nebu usmjerio i kao sedam nebesa ga uredio; On sve zna." (El-Bekare, 29.), rekli: "Allahov Arš je bio na vodi, nije bilo stvoreno ništa prije vode. Kada je (Allah) želio da stvori stvorenja izveo je iz vode maglinu koja se uzdigla iznad vode, a pošto je ono (nebo) ličilo na nju (*semmā ilejhi*)

nazvano je 'nebo' (*semā'*). Zatim je voda presušila, pa je ostala Zemlja koja je bila raskomadana i tako je nastalo sedam zemalja za dva dana (nedjelja i ponedjeljak). Stvorio je Zemlju na ribi, a to je 'nūn' kojeg spominje Uzvišeni Allah: **'Nun. Tako Mi kalema i onoga što oni pišu.'** (El-Kalem, 1.), riba je bila na vodi, voda na stijeni, stijena na leđima meleka, melek u pustinji, pustinja na vjetru. Ovo je pustinja koju spominje Lukman, ona nije ni na Zemlji, ni na nebu; riba se kreće i to uzrokuje kretanje i zemljotrese na Zemlji, pa ju je On učvrstio planinama te se ona smirila. U utorak je Allah stvorio planine i sve ono korisno na njima. U srijedu je stvorio drveće, vodu, minerale i živa bića, odvojio je nebo i uredio ga kao sedam nebesa za dva dana, četvrtak i petak. Petak je nazvan danom džume (sakupljanja), jer su u njemu sabrana stvaranja nebesa i Zemlje, a na svakom nebu je uspostavljen red." Zatim kažu: "Na svakom nebu je stvorio meleke koji će na njemu živjeti, mora, hladne planine i ostalo što ne zna niko osim Njega. Zatim je nebo ukrasio zvijezdama i učinio ga lijepim i čuvanim, zaštićenim od šejtana. Kada je završio stvaranje onoga što je želio, On se uzdigao na Arš." U ovoj predaji, koju navodi Es-Seddi, nalaze se mnoge čudne stvari i mnoge od njih potiču iz israilijata. Kada je Ka'b el-Ahbar primio islam za vrijeme Omera, r. a., pred Omerom ibn Hattabom, r. a., je pričao neke stvari iz učenja sljedbenika Knjige. Omer, r. a., ga je pomno slušao i čudio se kako

se u tome nalazi mnogo toga istinitog što navodi i ispravni Šerijat. Zato mnogi dozvoljavaju prenošenje onog što je navodio Ka'b el-Ahbar o ovome, kao i prenošenje od Benu-Isra'ila. Međutim, ipak u njima (israilijatima) još uvijek ima mnogo toga što je iskivljeno i neispravno.

Buhari bilježi u svome *Sahīhu* da je Mu'avija u vezi Ka'ba el-Ahbara rekao: "Iako je sve ovo ovako, ipak ga smatramo lašcem."[1], tj. ono što on prenese, na to se ne može osloniti, a Allah najbolje zna.

Mi navodimo ono što su govorili najveći islamski učenjaci, uzimamo od njih. Slijedimo hadise čija je vjerodostojnost potvrđena, a ostavljamo ono što je lažno. Ostālō je ono što ne možemo ni potvrditi, niti opovrgnuti – time se možemo pomoći u našem pričanju.

Buhari bilježi od Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

> "Kada je Allah završio stvaranje, zapisao je u Knjizi koja je kod Njega, iznad Arša: *'Zaista Moja milost nadvisuje Moju srdžbu.'*"[2]

Ovako to bilježe Muslim i Nesa'i od Kutejbe, r. a., a zatim je to rekao i Buhari.

[1] Bilježi Buhari
[2] Bilježe Buhari, Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Sedam Zemalja

Uzvišeni Allah je rekao:

"**Allah je sedam nebesa i isto toliko Zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata!**" (Et-Talāk, 12.)

Ibn-Džerir bilježi da je Ebu-Seleme ibn Abdurrahman imao nekakav spor s ljudima u vezi neke zemlje, pa je ušao kod Aiše, r. a., i spomenuo joj to. Ona je rekla:

"O Ebu-Seleme, ostavi se zemlje, zaista je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Ko prisvoji koliko pedalj zemlje, bit će mu privezan za vrat kroz sedam Zemalja.'"[1]

Također se bilježi i u knjizi El-Mezalim i kod Muslima, od Jahjaa ibn Kesira. Bilježi ga i Ahmed lancem koji doseže do Aiše, r. a. Buhari bilježi predaju Salima od njegovog oca da je Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko uzme nešto od zemlje bez ikakvog prava, ona će mu biti privezana na Sudnjem danu kroz sedam Zemalja."[2]

[1] Bilježe Buhari, Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi Buhari

Također se bilježi u El-Mezalimu od Abdurrahmana ibn Ebi-Bekrete, a on od svog oca da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Vrijeme protiče na isti način od dana kada je Allah stvorio nebesa i Zemlju, godina ima dvanaest mjeseci."[1]

Ovim hadisom se ovo želi naglasiti, a Allah najbolje zna. Određivanje značenja ajeta:

"**Allah je sedam nebesa i isto toliko Zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata!**" (Et-Talāk, 12.)

jeste određivanje da broj od dvanaest mjeseci odgovara broju mjeseci kod Allaha od početka stvaranja. Ovo slaganje u vremenu je ujedno i slaganje po mjestu. Dalje Buhari bilježi predaju Se'ida ibn Zejda ibn Amra ibn Nufejla da se Erva sporila s njim oko prava za koje je ona tvrdila da joj je oduzeo i požalila se Mervanu. Se'id je rekao:

"Ja da sam oduzeo neko njeno pravo?! Svjedočim da sam čuo Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, da kaže: 'Ko bespravno uzme pedalj zemlje ona će mu na Sudnjem danu biti privezana za vrat kroz sedam Zemalja.'"[2]

[1] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi Buhari; Erva je kćerka Ebu-Evsa

Imam Ahmed bilježi predaju Ibn-Mes'uda, r. a., koji je rekao:

"Rekao sam: 'Allahov Poslaniče, koje je nasilje najgore?' On je odgovorio: 'Obrađivanje zemlje koju čovjek musliman bespravno oduzme svome bratu. Nema nijednog kamenčića na zemlji koju neko bespravno uzme, a da mu na Sudnjem danu neće biti privezan za vrat u utrobi Zemlje, a njenu utrobu zna samo Onaj koji ju je stvorio.' "[1]

Hadis bilježi jedino Ahmed i u njegovom lancu prenosilaca (*isnadu*) nema manjkavosti.

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko bespravno uzme pedalj zemlje, bit će mu privezana za vrat kroz sedam Zemalja."[2]

On jedini bilježi (ovaj hadis) na ovaj način. Hadis ispunjava uvjete Muslima.

Ahmed bilježi od Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko bespravno oduzme pedalj zemlje, bit će mu privezana za vrat kroz sedam Zemalja."[3]

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

I ovaj hadis bilježi samo on na ovaj način. Hadis ispunjava uvjete Muslima.

Ahmed, također, bilježi od Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko bespravno uzme pedalj zemlje, bit će mu privezana za vrat kroz sedam Zemalja."[1]

I ovaj hadis bilježi samo on na ovaj način. Taberani ga bilježi od Mu'avije ibn Kurre, od Ibn-Abbasa, r. a., kao merfu'. Ovi hadisi su poput mutevatir-hadisa[2] u vezi potvrđivanja postojanja sedam Zemalja i onoga što se time želi reći, a želi se reći da je svaka od njih iznad one prethodne i veća je od nje i tako sve do sedme zemlje koja je tvrda zemlja, u kojoj nema pukotina. U njenoj utrobi se nalazi središte, a to je jedna određena zamišljena tačka. To je stjecište teških elemenata, gdje se oni slijevaju sa svih strana, ako nemaju nekih zapreka. Postoji razilaženje oko toga jesu li one spojene ili je između svake od njih i one koja iza nje slijedi prazan prostor. Po tom pitanju postoje dva stava i ovo razilaženje se vrti oko sfera. Očigledno je da je između svake od njih i one koja iza nje slijedi prazan prostor, shodno riječima Uzvišenog:

"Allah je sedam nebesa i isto toliko Zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Mutevatir-hadisi su najvjerodostojniji hadisi, u svakoj generaciji ih prenosi toliki broj ljudi da je nemoguće posumnjati u njihovu vjerodostojnost (op. prev.)

nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata!" (Et-Talāk, 12.)

Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je rekao: "Sjedili smo kod Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, pa je prošao jedan oblak. On je rekao: 'Znate li šta je ovo?' Odgovorili smo: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' On reče: 'Onaj koji se pojavi kao kazna na Zemlji za one koji ne zahvaljuju Allahu i ne obraćaju Mu se dovom. A znate li šta je ovo iznad vas?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'To je uzdignuti skriveni talas i nebo pomno čuvano. Znate li koliko ima između vas i njega?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'Koliko pet stotina godina. A znate li šta je iznad njega?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'Koliko pet stotina godina' – i tako sve dok nije nabrojao sedam nebesa. Zatim je upitao: 'A znate li šta je iznad toga?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'Arš. Znate li koliko ima između njega i sedmog neba?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'Koliko pet stotina godina.' Zatim je upitao: 'A znate li šta je ispod vas?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'Zemlja. Znate li šta je ispod

nje?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'Druga Zemlja. Znate li koliko ima između njih?' 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju!' – odgovorili smo. On reče: 'Koliko sedam stotina godina' – i tako je nastavio sve dok nije nabrojao sedam Zemalja. Zatim je rekao: 'Tako mi Allaha, ako neko od vas bude spušten na najnižu, sedmu Zemlju, propao je.' Zatim je proučio: 'On je Prvi i Posljednji, i Vidljivi i Nevidljivi; i On zna sve!' (El-Hadīd, 3.)"[1]

Tirmizi bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., i u drugoj verziji gdje se navodi da je razmak između svake dvije Zemlje pet stotina godina, a na kraju spominje ono što smo spomenuli kod tumačenja ovog ajeta iz sure El-Hadīd. Tirmizi kaže da je ova verzija garib. Ejjub, Junus ibn Ubejd i Alija ibn Zejd kažu: "Ovo je najljepše što smo čuli od Ebu-Hurejre, r. a." Prenosi ga i Ebu-Muhammed Abdurrahman ibn Ubejj od Ebu-Hurejre, r. a., spominjući isti tekst (metn), ali bez dodatka na kraju. Također ga bilježi i Ibn-Džerir u svome *Tefsiru*, ali kao mursel-hadis i tako je najvjerovatnije, a Allah najbolje zna. Bilježe ga i hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar i Bejheki, od Ebu-Zerra el-Gifarija, r. a., koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem, ali njihov lanac prenosilaca nije valjan, a Allah najbolje zna.

[1] Bilježe Tirmizi i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Kad smo govorili o svojstvima Arša već smo naveli onaj poznati hadis koji govori o tome da je Arš uzdignut iznad sedmog neba, naveli smo ono što svjedoči u korist tome i ono što mu se suprotstavlja. I u njemu se kaže da rastojanje između svaka dva neba iznosi pet stotina godina, tj. da ih razdvaja pet stotina godina.

Što se tiče stava kojeg zastupa jedna grupa mutekellimina na temelju hadisa "...bit će mu privezana za vrat kroz sedam Zemalja", oni kažu da su to sedam slojeva. Ovaj stav se suprotstavlja vanjskom značenju ajeta, vjerodostojnih hadisa i velikom broju kategoričnih izjava koje se temelje na hadisu kojeg smo naveli od Hasana, a on od Ebu-Hurejre, r. a. Pored toga, on se protivi jasnom značenju hadisa i ajeta bez valjanih argumenata i dokaza, a Allah najbolje zna. Ovako to navode i brojni predstavnici sljedbenika Knjige (ehlul-kitabija), a od njih i jedna skupina naših učenjaka (alima). Oni kažu da je naša Zemlja sazdana od prašine, ona ispod nje od željeza, ona ispod od sumpornog kamenja itd. Svaki ovakav stav se odbacuje ako nema pouzdan lanac prenosilaca, kojeg čine iskreni ljudi. Takav je slučaj sa predajom od Ibn-Abbasa, r. a., u kojoj on kaže: "Na svakoj Zemlji ima stvorenja koliko i na ovoj, čak je i Adem poput vašeg Adema, Ibrahim poput vašeg Ibrahima." Bilježi je Ibn-Džerir, na skraćen način, a navodi je i Bejheki kada govori o (Allahovim) imenima i svojstvima. Ona (predaja) se prenosi ovako, a vjerovatno ju je Ibn-Abbas, r. a., uzeo iz israilijata, a Allah najbolje zna.

Imam Ahmed bilježi predaju Enesa ibn Malika, r. a., koji kaže da je Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada je Allah stvorio Zemlju učinio je da se potresa, zatim je stvorio planine, rasporedio ih po njoj, pa se ona smirila. Meleki su se zadivili planinama i upitali: 'Gospodaru, ima li među Tvojim stvorenjima nešto snažnije od planina?' On je odgovorio: *'Da, željezo.'* Oni upitaše: 'Gospodaru ima li nešto snažnije od željeza?' On je odgovorio: *'Da, vatra.'* Oni upitaše: 'Gospodaru, ima li nešto snažnije od vatre?' On je odgovorio: *'Da, vjetar.'* Oni upitaše: 'Gospodaru ima li nešto snažnije od vjetra?' On je odgovorio: *'Da, čovjek koji dijeli tako da mu ne zna ljevica šta daje desnica.'*"[1]

Hadis bilježi jedino Ahmed.

Neki čak navode i rasprostiranje planina na Zemlji po ostalim krajevima, na istok i zapad, i spominju njihovu širinu, dužinu pružanja, visinu i toliko o njima govore da bi ovdje bilo preopširno sve to navoditi. Uzvišeni Allah je rekao:

"Zar ne znaš da Allah s neba spušta vodu i da Mi pomoću nje stvaramo plodove različitih vrsta; a

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

postoje brda bijelih i crvenih staza, različitih boja, i sasvim crnih." (Fātir, 27.)

Rekli su Ibn-Abbas, r. a. i drugi: "'Džuded' su putevi." Ikrime i neki drugi kažu da su "garābīb" crni putevi visoke, mračne planine. Ovo jasno govori da se planine razlikuju po svojim bojama na različitim krajevima Zemlje. Uzvišeni Allah u Svojoj Knjizi spominje *Džūdijj*[1], a to je velika, istočna planina, ostrvo Ibn-Amra, prema Tigrisu kod Mosula, pruža se na sjever tri dana hoda, u visinu pola dana; zelena je zbog mnoštva drveća, na njemu se nalazi selo koje se naziva "Selo osamdeseterice", zbog stanovnika koji su se spasili u lađi, zajedno sa Nuhom, a. s., i koje spominju brojni komentatori Kur'ana (mufessiri), a Allah najbolje zna.

Uzvišeni Allah spominje i brdo Sinaj (*Tūri Sejnā*). Hafiz Ibn-Asakir bilježi u knjizi o vrijednostima Mesdžidul-Aksaa (Džamije u Jerusalimu), govoreći o svetoj planini, predaju Ebu-Hurejre, r. a., koji je rekao: "Naš Gospodar se zakleo četirima planinama i rekao: 'Tako mi smokve i masline, i Sinajske gore, i grada ovog, bezbjednog.' (Et-Tin, 1.–3.) *Smokva* je planina ulja, *maslina* je brdo Bejtul-Makdisa, a *brdo Sinaj* i *ovaj sigurni grad*

[1] **"I bî rečeno: 'O Zemljo, gutaj vodu svoju, a ti, o nebo, prestani!' I voda se povuče i ispuni se odredba, a lađa pristade na planini Džudijj, i bî rečeno: 'Daleko nek je narod nevjernički!'"** (Hūd, 44.) Za Džudijj se kaže da je to mjesto (planina) na kojoj je pristala Nuhova lađa

su brdo kod Meke." Kaže: "*Smokva* je brdo na kojem je Damask, a *maslina* je brdo na kojem je Bejtul-Makdis."

Hafiz Ibn-Asakir prenosi od Ka'ba el-Ahbara da je rekao: "Na Sudnjem danu će biti četiri planine: Velika planina, Libanon, Tur i Džudijj. svaka od njih će na Sudnjem danu biti bijeli biser koji će osvjetljavati prostor između neba i Zemlje, (svjetlost) će biti uperena prema Bejtul-Makdisu, sve dok se ne pojavi jedno svjetlo (nur) na kojem će biti načinjeno Njegovo Prijestolje (Kursijj) i tada će On presuditi ko će biti stanovnici Dženneta, ko stanovnici Džehennema: '**vidjećeš meleke kako Prijesto okružuju, veličajući i hvaleći Gospodara svoga; i svima će se po pravdi presuditi i reći će se: 'Hvaljen neka je Allah, Gospodar svjetova.'** (Ez-Zumer, 75.)"

Mora i rijeke

Uzvišeni Allah je rekao:

"On čini da se morem koristite, da iz njega svježe meso jedete i da vadite nakit kojim se kitite – ti vidiš lađe kako ga sijeku da biste nešto iz obilja njegova stekli i da biste zahvalni bili. On je po Zemlji nepomična brda pobacao da vas ona ne potresa, a i rijeke i puteve da se ispravno usmjeravate, i putokaze, a i po zvijezdama se oni upravljaju. Pa da li je onda Onaj koji stvara kao onaj koji ne stvara?! Urazumite se! Ako vi budete

brojali Allahove blagodati, nećete ih nabrojati – Allah, uistinu, prašta i samilostan je." (En-Nahl, 14.–18.)

"On je dvije vodene površine jednu pored druge ostavio – jedna je pitka i slatka, druga slana i gorka, a između njih je pregradu i nevidljivu branu postavio." (El-Furkān, 53.)

"Pustio je dva mora da se dodiruju, između njih je pregrada i ona se ne miješaju." (Er-Rahmān, 19.–20.)

Pod ova dva mora se misli na jedno slano i gorko more i ono nije za piće, a drugo je pitko – to su rijeke koje teku i presijecaju područja, radi dobrobiti stvorenja, kako to kaže Ibn-Džurejdž i mnogi drugi islamski učenjaci.

Uzvišeni je još rekao:

"Jedno od znamenja Njegovih su lađe nalik na brda koje morem plove. Ako želi, On umiri vjetar i one na površini njegovoj ostaju nepokretne – to su pouke svakom onom ko je strpljiv i zahvalan – ili ih potopi, zbog grijehova koje su zaradili – a mnogima i oprosti." (Eš-Šūrā, 32.–34.)

"Zar ne vidiš da lađe Allahovom milošću morem plove da bi vam pokazao neke dokaze Svoje. To su, zaista, pouke za sve strpljive i zahvalne. A kad ih talas, kao oblak, prekrije, mole se Allahu iskreno Mu vjeru ispovijedajući; a čim ih On do kopna dovede, samo Mu neki zahvalni ostaju. A dokaze Naše samo izdajnik, nezahvalnik poriče." (Lukmān, 31.–32.)

"Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah spušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina – po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde – doista su dokazi za one koji imaju pameti." (El-Bekare, 164.)

Uzvišeni je podario blagodati Svojim robovima time što im je stvorio mora i rijeke. More, zajedno sa ostalim blagodatima zemlje i onoga što niče iz nje, sa svim što ima slan i gorak okus, u čemu je velika mudrost za čistoću zraka, jer kad bi morska voda bila slatka, zrak bi se ustajao i ne bi bio čist zbog životinja koje ugibaju u njemu (moru), a time bi prijetilo istrebljenje ljudima. Stoga je velika mudrost u tome što je, radi ostvarenja ove koristi, morskoj vodi dato ovo svojstvo. Zbog toga je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kada je upitan o moru, rekao:

"Njegova voda je čista, a uginule životinje iz njega su dozvoljene."[1]

Što se tiče rijeka, njihova voda je slatka, pitka, prijatna za piće onome ko to želi. Uzvišeni je učinio da one teku, njima je ispresijecao Zemlju, dao da se ulijevaju jedne u druge i tako opskrbio Svoje robove. Rijeka ima velikih, a ima i onih manjih, sve u skladu s potrebama i koristi. Lingvisti i mufessiri (komentatori Kur'ana) za rasprostiranje mora, velikih rijeka, njihovih položaja, određivanje završetka njihovih tokova kažu da je to mudrost i dokaz svemoći Uzvišenog Stvoritelja, da On radi po Svojoj volji i mudrosti. U Njegovim riječima: "I mora napunjenog." (Et-Tūr, 6.) nalaze se dvije poruke:

- da se ovdje misli na more ispod Arša koje se spominje u poznatom hadisu. Ono se nalazi iznad sedam nebesa, između njegove površine i dna je koliko između dva neba, iz njega će pasti kiša prije oživljenja, od čega će biti oživljena tijela iz svojih mezara. Ovaj stav je odabrao Er-Rebi' ibn Enes;
- da je "more" (*bahr*) zajednička imenica i da obuhvata sva mora na Zemlji i to je stav većine islamskih učenjaka (*džumhur*).

Oni se razilaze po pitanju značenja riječi *El-Bahrul-mesdžūr*, pa se kaže: "(To je) ispunjeno (more)", i kaže se:

[1] Bilježe Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Na Sudnjem danu će se pojaviti vatra koja će se rasplamsati, ona će obuhvatiti ljude", kao što smo spomenuli u *Tefsiru* od Alije, Ibn-Abbasa, Se'ida ibn Džubejra, Ibn-Mudžahida i drugih. Još se kaže: "Time se misli na zabranu činjenja razvrata, zbog kojega će Zemlja i oni koji su na njoj biti potopljeni." Ovo se prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., a to je stav Es-Seddija i drugih.

Ovo potvrđuje i hadis kojeg bilježi imam Ahmed preko Omera ibn El-Hattaba, r. a., od Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, koji je rekao:

"U svakoj noći more se zatalasa tri puta i zatraži od Allaha da ih (ljude) potopi, pa mu Uzvišeni Allah to zabrani."[1]

Ishak ibn Rahevejh prenosi od Avvame ibn Havšeba koji je rekao:

"Jedne noći sam izišao iz vojnog logora, a niko osim mene nije bio izišao. Otišao sam na Minu, sjeo, te mi je palo na pamet kako se more talasa, da bi moglo preći vrhove brda i da bi se to moglo desiti još dok sam budan, pa sam sreo Ebu-Saliha koji mi je rekao: 'Omer ibn El-Hattab nam je pričao da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: 'U svakoj noći more se zatalasa tri puta i zatraži od Allaha da ih (ljude) potopi, pa mu Uzvišeni Allah to zabrani.' "

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

U lancu prenosilaca (ovog hadisa) nalazi se jedan nepoznat čovjek, a Allah najbolje zna.

I ovo je jedna od Njegovih blagodati spram Njegovih robova – da ih On čuva od zla mora, da ih ono ne potopi, da im ga je potčinio, da ono nosi njihova prevozna sredstva kako bi oni stigli u različite krajeve Zemlje radi bavljenja trgovinom i slično; On ih upućuje pomoću onoga što je stvorio na nebu i Zemlji, kao što su zvijezde i planine koje je učinio znakovima pomoću kojih se oni upravljaju na svojim putovanjima; dao im je u njemu i bisere i drago kamenje koji su prekrasni i skupocjeni, a koji se ne mogu naći osim u njemu; stvorio im je u njemu posebne vrste životinja i učinio ih dozvoljenim, čak i kao uginule:

"Vama se dopušta da u moru lovite i da ulov jedete, da se njime vi i putnici koristite, a zabranjuje vam se da na kopnu lovite dok obrade hadža obavljate. I bojte se Allaha, pred kojim ćete se sabrati." (El-Mā'ide, 96.)

Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je rekao:

"Njegova (morska) voda je čista, a njegove uginule životinje su dozvoljene."

U drugom hadisu, koji bilježe Ibn-Madže i Ahmed, kaže se:

"Dozvoljene su nam dvije vrste mesa uginulih životinja i dvije vrste krvi: riba i skakavaca, jetra i slezena."[1]

Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar u svome *Musnedu* bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., koji je rekao: "Allah je razgovarao sa morem na zapadu, a razgovarao je i sa morem na istoku, pa je zapadnom moru rekao: *'Ja preko tebe prenosim neke od Svojih robova, pa kako postupaš s njima?'* Ono je odgovorilo: 'Ja ih potapam.' On je rekao: *'Ružno je to s tvoje strane!'* – pa mu nije dao ukrase i zabranio je lov u njemu. Zatim je razgovarao sa istočnim morem i upitao: *'Ja preko tebe prenosim neke od Svojih robova, pa kako postupaš s njima?'* Ono je odgovorilo: 'Ja ih nosim na svojoj ruci, prema njima se odnosim kao majka prema svome djetetu' – pa mu je On dao ukrase i dozvolio lov. Zatim je rekao: *'Nemoj potopiti nikoga.'*"[2]

Ovaj hadis od Suhejla prenosi samo Abdurrahman ibn Abdullah ibn Amr i on je munker-hadis. Spominje se i da ga prenosi Suhejl kao mevkuf-hadis. Ja mislim da je najvjerovatnije da je on vezan za Abdullaha ibn Amra ibn El-Asa, jer se on nalazio na Jermuku i bio u jednoj od dvije skupine koje su studirale knjige sljedbenikâ Knjige (ehlul-kitab), pa je govorio o mnogo stvari koje potiču iz israilijata, neke su priznate i poznate, a ne-

[1] Bilježe Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*

[2] Hadis je slab (da'if) i munker zbog slabosti Abdurrahmana ibn Abdullaha ibn Amra. Ibn-Adijj je rekao: "On spada među munker hadise."

ke neispravne i odbačene. Abdurrahmana ibn Abdullaha ibn Amra smatraju slabim prenosiocem Ibn-Me'in, Ebu-Zer'a, Ebu-Hatim, Dževzedžani, Buhari, Nesa'i i Ebu-Davud, a Ibn-Adijj kaže: "Njegovi hadisi su munker, a najpoznatiji je hadis o moru."

Komentatori Kur'ana (mufessiri) i mutekellimini kažu u vezi sa oblacima, dužinom života, morima, rijekama, planinama, onim što je na Zemlji: gradovima, ruševinama, građevinama, sedam slojeva da je njihova suština u njihovim pojmovima; poznati, određeni broj slojeva, posebnosti vezane za gradove i slojeve u pogledu biljaka (koje u njima žive) i prerade minerala (ruda) koji se nalaze u svakom dijelu (sloju) i trgovine. Zemlja je obilno opskrbljena vodom, izuzev jedne njene četvrtine i to je devedeset stepeni, a Božija je milost takvo rasprostranjivanje vode kako bi na njoj mogle živjeti životinje, bujati usjevi i plodovi, kao što kaže Uzvišeni:

"A Zemlju je za stvorenja razastro, na njoj ima voća i palmi sa plodom u čaškama i žita sa lišćem i miomirisna cvijeća – pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete!" (Er-Rahmān, 10.–13.)

Oni kažu: "Naseljeni dio ovog svijeta otprilike iznosi dvije trećine ili nešto više, to je devedeset i pet stepeni." Dalje kažu: "Zapadno veliko more, za koje se kaže da je okean, s jedne strane oivičava zapadne gradove. U njemu se nalaze Kanarski otoci, između njih i kopna ima deset stepeni ili otprilike mjesec dana putovanja. To je

dio mora koje nije moguće preći, niti njime ploviti zbog mnoštva pojava i promjena vjetrova i talasa. U njemu se ne lovi, niti se iz njega šta vadi, njime se ne plovi radi trgovine, niti radi nečeg drugog. Ono se proteže na jug sve do Mjesečevih planina (Džibalul-kumri) – a kaže se i *Džibalul-kameri* – to je mjesto iz kojeg izvire Nil u Egiptu, prelazi ekvator, a zatim se proteže na istok i zalazi u nepoznati dio Zemlje. U njemu se nalazi (današnji) Madagaskar, a na njegovim obalama se nalaze brojni pusti dijelovi. Onda se proteže na istok i sjever sve do Kineskog mora i Indijskog okeana. Zatim se proteže još na istok sve do kraja poznatog dijela Zemlje. Tamo se nalaze kineski gradovi. Od istoka Kine pruža se ka sjeveru, obuhvata kineske gradove i dostiže do pregrade (zida) Je'džudža i Me'džudža. Nakon toga obuhvata i okružuje zemlje koje nisu poznate, pa se pruža na sjeverozapad i okružuje gradove Rusije, prolazi pored njih, pruža se na zapad u nepoznata područja prema kopnu, ide zapadno i sa zapadne strane Zemlje se vraća kroz Gibraltarski moreuz gdje završava njegov krajni dio prema Šamu. Zatim zauzima perzijske gradove, sve dok ne stigne do Konstantinije i drugih njihovih gradova.

Od istočnog velikog mora se izdvajaju druga mora u kojima se nalaze brojna ostrva. Čak se kaže da u Indijskom okeanu ima hiljadu i sedam stotina ostrva na kojima se nalaze mnogi gradovi i građevine, mimo nenastanjenih ostrva. Za njega se kaže da je Cirkumteres-

trijalni okean (okean koji okružuje nastanjeni svijet). Na njegovom istoku je Kinesko more, na zapadu je Crveno more, na sjeveru je Indijski okean, a jug je nepoznat."

Spominju da između Indijskog okeana i Kineskog mora postoje planine koje ih odvajaju, po njima postoje staze kojima se kreću prevozna sredstva, dao ih je Onaj Koji ih je stvorio, kao što je isto to učinio i na kopnu. Rekao je Uzvišeni:

> **"Mi smo po Zemlji nepomične planine razmjestili da ih ona ne potresa, i po njima smo staze i bogaze stvorili da bi oni kuda žele stizali."** (El-Enbijā', 31.)

Ptolomej je spomenuo jednog od indijskih vladara u svojoj knjizi koja nosi naziv *Almagest* (arabizirani naziv za Ptolomejevo djelo *Megale Sintaxis*) koja je prevedena na arapski jezik za vrijeme Me'muna, a ona je osnova nauka da su mora izrazito odvojena od okeana na zapadu i istoku, kao i na jugu, odnosno sjeveru. Postoji više takvih (mora), ali se ona nazivaju po gradovima (državama) koje okružuju. Tako, npr., imamo More Kalzema (današnje Crveno more), a Kalzem je naselje na obali u blizini Ejle (nekadašnja luka na Crvenom moru). Zatim Perzijsko more (Perzijski zaljev), Kaspijsko more, Sredozemno more, Žuto more, Krimsko more, koje se također proteže do Sredozemnog mora, na jugu Konstantinije i naziva se Konstantinijskim zaljevom, zato mornari obavezno tuda plove od Krima prema Sredozemnom moru, kada dođu do Aleksandrije zapućuju se prema Krimu zbog vodenih struja. I ovo je jedno od čudesa na ovom svijetu, svaka voda se kreće i pitka je osim one morske, jer je svako more stajaća voda, njegova voda je slana i gorka, izuzev Kaspijskog mora, jer se u njemu nalazi ogromna količina pitke vode prijatne za piće, kako su nas obavijestili oni koji su ga posjetili.

Još se kaže: "To je more[1] koje je cijelom svojom dužinom kružnog oblika." Kaže se i: "Ono je podijeljeno na trećine i nije spojeno sa Atlantskim okeanom, već je od njega odvojeno." Njegova dužina iznosi osam stotina milja, širina šest stotina, a kaže se da je i veće od toga, a Allah najbolje zna.

More dalje ima plimu i oseku koja se vidi kod Busre, a također se vide i kod zapadnih gradova, voda nadolazi od početka mjeseca i tako nastavlja sve dok ne prođe četrnaesta noć. To je plima. Zatim dolazi do povlačenja, a to je oseka, koja traje do kraja mjeseca. Spominju se granice ovih mora, njihovo nastajanje i kraj, spominju se jezera nastala spajanjem rijeka i druge vrste vodenih površina i močvara.

Učenjaci također spominju poznate velike rijeke na Zemlji, spominju njihove izvore i ušća. Nismo u mogućnosti sve to navesti zbog obimnosti, već ćemo govoriti samo o onome što je vezano za rijeke koje su spomenute u hadisu. Rekao je Uzvišeni:

[1] Tj. Kaspijsko more

"Allah je stvoritelj nebesa i Zemlje; On spušta s neba kišu i čini da pomoću nje rađaju plodovi kojima se hranite; daje vam da se koristite lađama koje plove morem voljom Njegovom, i daje vam da se rijekama koristite; i daje vam da se koristite Suncem i Mjesecom, koji se stalno kreću, i daje vam da se koristite noći i danom; i daje vam svega onoga što od Njega ištete, i ako biste Allahove blagodati brojali, ne biste ih nabrojali. – Čovjek je, uistinu, nepravedan i nezahvalan." (Ibrāhim, 32.–34.)

U dva *Sahiha* zabilježena je predaja Malika ibn Sa'sa'a da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kada je spomenuta Krajnja granica (*Sidretul-Munteha*), rekao:

"Ispod nje izviru dvije skrivene i dvije vidljive rijeke. Što se tiče dviju skrivenih, to su dvije dženetske (rijeke), a što se tiče onih vidljivih, to su Nil i Eufrat."[1]

Kod Buharija se kaže: ovo je njihov kvalitet, njihov oblik, osobine i blagodati, a na Zemlji od onoga što je dženetsko ima samo ime.

U Muslimovom *Sahihu* se navodi predaja Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježe Buhari, Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Sejhan (rijeka u Turskoj), Džejhan (rijeka u Turskoj), Eufrat i Nil, sve su ovo dženetske rijeke."[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Četiri rijeke izviru iz Dženneta: Eufrat, Nil, Sejhan i Džejhan."[2]

Ovaj lanac prenosilaca je vjerodostojan prema uvjetima Muslima.

Kao da se želi reći, a Allah najbolje zna, da ove rijeke liče rijekama u Džennetu po svojim svojstvima, pitkoći, toku i da su istovrsne po svojim osobinama (i tome slično), kao što se kaže u drugom hadisu kojeg bilježi Tirmizi od Ebu-Hurejre, r. a., i smatra ga vjerodostojnim, da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Datule su iz Dženneta i u njima je lijek od zatrovanja"[3]

tj. ona je slična dženetskim plodovima, a ne znači da je iz Dženneta. Osjetila svjedoče da među njima postoji razlika i da se radi o prenesenom značenju, kao i u riječima Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem:

"Groznica (vrućica) je zapah od vrućine Džehennema, pa je hladite vodom."[4]

[1] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježi Tirmizi
[4] Bilježe Tirmizi i imam Ahmed u svome *Musnedu*

U skladu s tim su i njegove, sallallahu 'alejhi ve sellem, riječi:

"Kada se pojača groznica, stišavajte je vodom. Zaista, žestina groznice je od zapaha Džehennema."

Slično ovome i ove rijeke imaju svoje izvore na Zemlji.

Što se tiče Nila, to je rijeka kojoj na Zemlji nema ravne u pogledu njene hitrosti, ljepote i dužine njenog toka između izvora i ušća. Ona izvire ispod Mjesečevih planina, tj. bijelih. One se nalaze na zapadu zemlje, južno od ekvatora. Kaže se i da su crvene i da ispod njih izviru vrela. Zatim joj se pripaja deset udaljenih pritoka. Po pet od njih se ulijevaju u isto more, a onda se iz njega izdvaja šest rijeka, svaka od njih se ulijeva u drugo jezero. Iz njega izvire jedna rijeka, a to je Nil, koji protiče kroz Sudan, prema Abesiniji, zatim kroz Nubiju čiji je najpoznatiji grad Dongola, pa kroz Asuan i onda stiže na vrata Egipta. Iz Abesinije ona donosi vodu nastalu usljed kiša i zemlju od bujica, što je oboje potrebno (Egiptu), jer su njegove kiše oskudne i nisu dovoljne za obradu zemlje i za drveće. Iz njegovog pijeska ne niče ništa sve dok Nil ne nadođe i ne donese zemlju i tako obezbijedi ono što je potrebno, a Egipat je zemlja kojoj je to najpotrebnije:

"Kako oni ne vide da Mi gonimo kišu u ogoljelu zemlju, i činimo da, uz pomoć njenu, niče rastinje kojim se hrani stoka njihova, a i oni sami – pa zašto neće da vide?!" (Es-Sedžde, 27.)

Nil kratko teče kroz Egipat i razdvaja se na dva dijela kod jednog naselja na njegovoj obali koje se naziva Šetnuf, odakle teče na zapad i ulijeva se u Sredozemno more. Što se tiče istočnog dijela i on se također razdvaja na dva ogranka kod Dževdžera, zapadni ogranak teče prema Dimjatu i ulijeva se u more, a istočni teče prema Ešmunu i tamo se ulijeva u jezero istočno od Dimjata. Sve ovo se događa na velikoj razdaljini i od njegovog izvora i od ušća, zato je on rijeka s najdužim tokom. Rekao je Ibn-Sina: "On ima posebnosti u odnosu na sve druge rijeke na Zemlji. Jedna od njih je i to da ima najveći razmak između izvora i ušća; druga, on teče kroz pustinje i pjeskovita područja, u njemu nema trnja, mahovine, niti žabokrečine; sljedeća je to da u njemu neće pozelenjeti kamen ili sedra zbog čistoće, pitkoće i ljepote njene vode; sljedeća je to da on nadolazi u vrijeme kada se druge rijeke smanjuju, a smanjuje se kada druge rijeke nadolaze." Spominju se neki ljudi koji su išli do izvora Nila i, popevši se na uzvišenje, vidjeli izuzetan prizor, prelijepe vodoskoke, čudesne stvari, tako da onaj ko to sve vidi ostaje bez riječi, kako tvrde povjesničari i geografi.

Kajs ibn Hadždžadž prenosi: "Kada je Amr ibn El-As osvojio Egipat došli su mu njegovi stanovnici kada je nastupio najpoznatiji mjesec u kalendaru kopta i rekli: 'O vladaru, naš Nil ima zakon i ne teče drugačije osim prema njemu.' On ih je upitao: 'A koji je to?' Odgovorili su: 'Kada nastupi dvanaesta noć ovog mjeseca mi uzme-

mo nevinu djevojku, damo nadoknadu njenim roditeljima, uljepšamo je najboljim nakitom i odjećom koju imamo, a zatim je bacimo u ovaj Nil.' Amr im je odgovorio: 'Zaista ovoga nema u islamu, islam dokida ono što je bilo prije njega.' – pa su oni proveli u iščekivanju taj mjesec, a Nil je tekao niti više, niti manje (nego obično)." U drugoj verziji se navodi da su oni proveli taj mjesec i još dva mjeseca, a Nil nije tekao, pa su se vidno zabrinuli. Amr, r. a., je pisao Omeru ibn El-Hattabu, r. a., o tome, pa mu je Omer, r. a., odgovorio: "Ti si ispravio ono što si zatekao, a ja ti šaljem pismo i u njemu stranicu, baci je u Nil." Kada je pismo došlo Amru, r. a., on je uzeo tu stranicu, razmotao je, kad na njoj piše: "Od Allahovog roba, Omera, vladara pravovjernih egipatskom Nilu: ako tečeš kako ti želiš, onda nemoj teći, a ako Allah, Svemogući i Jedini, određuje kako ćeš teći, onda mi od Allaha tražimo da potečeš." Amr, r. a., je bacio ovo u rijeku i kada je svanulo u subotu Allah je dao da Nil poteče šesnaest lakata za jednu noć. Tako je Allah dokinuo taj običaj stanovnika Egipta sve do današnjih dana.

Što se tiče Eufrata, on izvire na sjeveru Erzina, teče pored Malatije, a zatim Šemišata, dalje prema Pireju prije kojeg skreće na istok prema Balusu (grad u blizini Halepa), pa prema utvrdi Dža'ber (u Iraku), zatim prema Rakki, a potom prema sjevernim prostranstvima, zatim prema Ani, pa prema Hitu, pa prema Kufi, zatim prema granici Iraka, ulijeva se u veliko jezero iz kojeg izviru poznate velike rijeke.

Što se tiče rijeke Sejhan, za nju se kaže da izvire na Sredozemlju i teče na sjever, zapad, jug i istok. Teče zapadno od Džejhana i mimo njega, kroz grad danas poznat kao Sis, a na samom početku islamske države to područje je bilo u rukama muslimana. Kada su Fatimidi zauzeli egipatska područja, zagospodarili Šamom i svoje neprijatelje potisnuli sve do Nikifura u Armeniji, Sis je postojao, dakle od godine 300-te godine, pa sve do danas. Allah će nam ga vratiti u njegovoj punoj snazi i moći. Zatim se rijeke Sejhan i Džejhan spajaju i postaju jednom rijekom, a potom se ulijevaju u Sredozemno more između Ijasa i Tarsusa.

Što se tiče Džejhana, za njega se kaže još i *Džejhun*, a narod ga naziva Džahan. Izvire na Sredozemlju, teče prema Sisu, od sjevera prema jugu, po veličini je blizu Eufrata, zatim se spaja sa Sejhanom i postaju jednom rijekom, a potom se ulijevaju u Sredozemno more između Ijasa i Tarsusa, a Allah najbolje zna.

Ostala stvorenja: kopno i more

Rekao je Uzvišeni:

> **"Allah je nebesa, vidite ih, bez stubova podigao, i onda svemirom zavladao, i Sunce i Mjesec potčinio, svako se kreće do roka određenog; On up-**

ravlja svim i potanko izlaže dokaze da biste se uvjerili da ćete pred Gospodara svoga stati. On je Zemlju ravnom učinio i na njoj nepomične planine i rijeke stvorio i od svakog ploda po par, muško i žensko, dao; On dan zastire noću. To su doista dokazi ljudima koji razmišljaju. Na Zemlji ima predjela koji jedni s drugima graniče i bašča ima lozom zasađenih, i njiva, i palmi sa više izdanaka i samo s jednim; iako upijaju jednu te istu vodu, plod nekih činimo ukusnijim od drugih. To su doista dokazi ljudima koji pameti imaju." (Er-Ra'd, 2.–4.)

"Onaj koji je nebesa i Zemlju stvorio i koji vam spušta s neba kišu pomoću koje Mi dajemo da ozelene bašče prekrasne – nemoguće je da vi učinite da izraste drveće njihovo. – Zar pored Allaha postoji drugi bog? Ne postoji, ali su oni narod koji druge s Njim izjednačuje; Onaj koji je Zemlju prebivalištem učinio i kroz nju rijeke proveo i na njoj brda nepomična postavio i dva mora pregradio. – Zar pored Allaha postoji drugi bog? Ne postoji, nego većina njih u neznanju živi." (En-Neml, 60.–61.)

"On spušta s neba vodu koju pijete i kojom se natapa rastinje kojim stoku napasate; On čini da vam pomoću nje raste žito, i masline, i palme, i

grožđe, i svakovrsni plodovi – to je, zaista, dokaz za ljude koji razmišljaju; On čini da se noći i danom koristite, i Suncem i Mjesecom, a zvijezde su volji Njegovoj potčinjene – to su, uistinu, dokazi za ljude koji pameti imaju – i svim onim što vam na Zemlji raznobojnog stvara – to je, doista, dokaz ljudima koji pouku primaju." (En-Nahl, 10.–13.)

Uzvišeni je spomenuo ono što je stvorio na Zemlji: planine, drveće, plodove, nizije, visoravni, vrste neživih tvari i životinja, pustinjskih i plodnih područja, kopna i mora; sve to upućuje na Njegovu uzvišenost, svemoć, mudrost i milost u stvaranju svega onoga što je potrebno svakom živom biću, u noći ili danu, ljeti ili zimi, ujutro ili uvečer. Kaže Uzvišeni:

"Na Zemlji nema nijednog živog bića, a da ga Allah ne hrani. On zna gdje će koje boraviti i gdje će sahranjeno biti. Sve to ima u jasnoj Knjizi." (Hūd, 6.)

Hafiz Ebu-Ja'la bilježi predaju Omera ibn El-Hattaba, r. a., da je on rekao:

"Čuo sam da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Allah je stvorio hiljadu *ummetā* (naroda, vrsta živih bića), šest stotina u moru, a četiri stotine na kopnu. Prvo što će biti uništeno

su skakavci, pa kada budu uništavani, padat će poput zrna ogrlice kada se prekine njen konac.'"[1]

Ubejda ibn Vakida[2] Ebu-Hatim smatra slabim, a Ibn-Adijj kaže: "Općenito gledano, njegovi hadisi se ne prihvataju, a njegov učitelj je još slabiji od njega." Fellas i Buhari kažu da je ovo munker-hadis, a Ebu-Zer'a da nema potrebe da se od njega prenosi. Slabim ga smatraju i Ibn-Hibban i Darekutni, munkerom ga smatra Ibn-Adijj zbog njegovog značenja, a i zbog drugih hadisa, a Allah najbolje zna.

Rekao je Uzvišeni:

"Sve životinje koje po Zemlji hode i sve ptice koje na krilima svojim lete svjetovi su poput vas – u Knjizi Mi nismo ništa izostavili – i sakupiće se poslije pred Gospodarom svojim." (El-En'ām, 38.)

Ajeti koji su vezani za stvaranje nebesa i onoga što je na njima

Već smo spomenuli da je stvaranje Zemlje prethodilo stvaranju neba, shodno riječima Uzvišenog:

"On je za vas sve što postoji na Zemlji stvorio, zatim je Svoju volju prema nebu usmjerio i kao

[1] Bilježi Sujuti u *Ed-Durrul-mensuru*
[2] Jedan od prenosilaca hadisa (op. prev.)

sedam nebesa ga uredio; On sve zna." (El-Bekare, 29.)

"Reci: 'Zar, zaista, nećete da vjerujete u Onoga koji je u dva vremenska razdoblja Zemlju stvorio– i još Mu druge ravnim smatrate? To je Gospodar svjetova!' On je nepomična brda po njoj stvorio i blagoslovljenom je učinio i proizvode njezine na njoj odredio, sve to u četiri vremenska razdoblja – ovo je objašnjenje za one koji pitaju, zatim se nebeskim visinama uputio dok je nebo još maglina bilo, pa njemu i Zemlji rekao: 'Pojavite se milom ili silom!' – 'Pojavljujemo se drage volje!' – odgovorili su, pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njim Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznajućeg." (Fussilet, 9.–12.)

"A šta je teže: vas ili nebo stvoriti? On ga je sazdao, svod njegov visoko digao i usavršio, noći njegove mračnim, a dane svijetlim učinio. Poslije toga je Zemlju poravnao." (En-Nāzi'āt, 27.–30.)

"Poravnavanje" (*dehāhā*) nije dio stvaranja, ono se desilo nakon stvaranja neba.

"Uzvišen je Onaj u čijoj je ruci vlast – On sve može! – Onaj koji je dao smrt i život da bi iskušao koji od vas će bolje postupati; – On je Silni, Onaj koji prašta – Onaj koji je sedam nebesa jedna iznad drugih stvorio – ti u onome što Milostivi stvara ne vidiš nikakva nesklada, pa ponovo pogledaj vidiš li ikakav nedostatak, zatim ponovo više puta pogledaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran. Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane, za koje smo patnju u ognju pripremili." (El-Mulk, 1.–5.)

"I iznad vas sedam silnih sazdali i svjetiljku plamteću postavili?" (En-Nebe', 12.–13.)

"Zar ne vidite kako je Allah sedam nebesa, jedno iznad drugog, stvorio, i na njima Mjesec svijetlim dao, a Sunce svjetiljkom učinio?" (Nūh, 15.–16.)

"Allah je sedam nebesa i isto toliko Zemalja stvorio; Njegovo naređenje na sve se njih odnosi, a nek znate da je Allah kadar sve i da Allah znanjem Svojim sve obuhvata!" (Et-Talāk, 12.)

"Neka je uzvišen Onaj koji je na nebu sazviježđa stvorio i u njima dao svjetiljku i Mjesec koji

sja. On čini da se noć i dan smjenjuju, ta je pouka za onoga koji hoće da razmisli i želi da bude blagodaran." (El-Furkān, 61.–62.)

"Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili i čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga da ne prisluškuje meleke uzvišene; njih sa svih strana gađaju da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna, a onoga koji što ugrabi – stigne svjetlica blistava." (Es-Saffāt, 6.–10.)

"Mi smo na nebu sazviježđa stvorili i za one koji ih posmatraju ukrasili i čuvamo ih od svakog šejtana prokletog; a onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva." (El-Hidžr, 16.–18.)

"Mi smo nebo moći Svojoj sazdali, a Mi, uistinu, još neizmjerno mnogo možemo." (Ez-Zārijāt, 47.)

"I to što je nebeski svod osiguran Naše je djelo, a oni se ipak okreću od znamenja koja su na njemu. I noć i dan Njegovo su djelo, i Sunce i Mjesec, i svi oni nebeskim svodom plove." (El-Enbijā', 32.–33.)

"I Sunce se kreće do svoje odredene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg. I Mjesecu smo odredili položaj; i on se uvijek ponovo kreće kao

stari savijeni palmin prut. Nit' Sunce može Mjesec dostići nit' noć dan prestići, svi oni u svemiru plove." (Jāsīn, 38.–40.)

"On čini da zora sviće, On je noć odredio za počinak, a Sunce i Mjesec za računanje vremena; to je odredba Silnoga, Sveznajućeg. On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru. – Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša ljudima koji znaju." (El-En-'ām, 96.–97.)

"Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda svemirom zagospodario; On tamom noći prekriva dan, koji ga u stopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde se pokoravaju Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (El-A'rāf, 54.)

Ajeti o ovome su veoma brojni, o svima njima smo već govorili u *Tefsiru*.

Ono što Allah želi jeste dati nam vijesti o stvaranju nebesa, njihovoj ogromnoj širini i visini, (reći) da je to tako učinio radi ljepote, estetike i savršenosti, kao što kaže Uzvišeni: **"Tako Mi neba punog zvjezdanih puteva"** (Ez-Zārijāt, 7.), tj. stvorenog prekrasnim. **"Ti u onome što Milostivi stvara ne vidiš nikakva nesklada, pa ponovo pogledaj vidiš li ikakav nedostatak, zatim ponovo**

više puta pogledaj, pogled će ti se vratiti klonuo i umoran." (El-Mulk, 3.–4.) "Klonuo" znači da nije u stanju na njemu naći bilo kakvu manjkavost ili nedovršenost, a "umoran" znači iznuren, nemoćan, pa i ako bi posmatrao sve dok se ne umori, oslabi i onemoća, neće se pojaviti nijedna manjkavost ili mahana na njemu, jer ga je Uzvišeni mudro stvorio i njegovo obzorje ukrasio zvijezdama. Rekao je Uzvišeni: **"Tako mi neba sazviježđima okićenog"** (El-Burūdž, 1.), tj. okićenog zvijezdama.

Rekao je Uzvišeni: **"Mi smo na nebu sazviježđa stvorili i za one koji ih posmatraju ukrasili i čuvamo ih od svakog šejtana prokletog; a onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva."** (El-Hidžr, 16.–18.) Spomenuo je da je njegov izgled ukrasio zvijezdama postojanim i padalicama (Sunce, Mjesec i sjajne zvijezde) i da prostor oko njih čuva od šejtana. Ovo je prekrasno značenje. Rekao je: **"...i čuvamo ih od svakog šejtana prokletog"**, kao i: **"Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili i čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga da ne prisluškuje meleke uzvišene; njih sa svih strana gađaju."** (Es-Sāffāt, 6.–8.)

Buhari u *Sahīhu* u knjizi Početak stvaranja, kaže da je o riječima Uzvišenog: **"Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili"** (El-Mulk, 5.), Katade, r. a., rekao: "Stvorio je ove zvijezde radi tri stvari: učinio ih je ukrasom neba, kaznom za šejtane i znakovima (putoka-

zima) prema kojima će se upravljati oni koji putuju. Ko bi ovo tumačio drugačije, pogriješio je."

Uzvišeni je rekao:

"On vam je stvorio zvijezde da se po njima u mraku upravljate, na kopnu i moru. – Mi potanko objašnjavamo znamenja Naša ljudima koji znaju." (El-En'ām, 97.)

Ko može reći da se može upravljati bez ovo troje, tj. ko zna propise koji mogu uputiti kuda ići i kuda se zaputiti na putovanju? Oni utječu i na promjene (pojave) na Zemlji. Ko to kaže, pogriješio je. To je zbog toga što se većina njihovih izjava u vezi s ovom temom (poglavljem) zasniva na proizvoljnom mišljenju i pogrešnom razmišljanju. Uzvišeni je još spomenuo da je stvorio sedam nebesa jedno iznad drugog. Učenjaci se razilaze oko toga jesu li ona spojena ili među njima postoji praznina, te zauzimaju dva stava po ovom pitanju. Ispravan je onaj drugi stav kojeg smo već naveli u poznatom hadisu u kojem se kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Znate li koliko ima između neba i Zemlje?" "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju" – odgovorili smo. On je rekao: "Između njih je koliko pet stotina godina. Od svakog neba do neba ima

pet stotina godina, veličina svakog neba je pet stotina godina."[1]

Hadis bilježe Ahmed, Ebu-Davud, Ibn-Madže i Tirmizi i smatraju ga dobrim.

U dva *Sahīha* zabilježen je hadis Enesa, r. a., o Noćnom putovanju (Isra') u kojem se kaže: "Na zemaljskom nebu je našao Adema, a. s., a Džibril, a. s., mu je rekao: 'Ovo je tvoj otac Adem', pa ga je on poselamio, a ovaj mu je odvratio selam i rekao: 'Dobro došao, najbolji od svih mojih sinova...'" i dalje, do njegovih riječi: "Zatim su se uzdigli na sljedeće nebo." Ovako se spominje i kod trećeg, četvrtog, petog, šestog i sedmog neba, što upućuje na njihovu odvojenost: "Zatim smo se uspinjali sve dok nismo stigli na drugo nebo. Otvoreno nam je i bî rečeno: 'Ko je to?...'"[2] Ovo upućuje na ono što smo rekli, a Allah najbolje zna.

Ibn-Hazm, Ibnul-Munir, Ebul-Feredž ibnul-Dževzi i mnogi drugi islamski učenjaci se slažu da su nebesa okrugla lopta. Na ovo upućuju riječi Uzvišenog: **"Svi oni u svemiru plove."** (Jāsīn, 40.) Hasan je rekao: "kruže", Ibn-Abbas, r. a., je rekao: "U vretenu poput vretena na razboju." Još kažu da na ovo upućuje Sunce, pošto ono svake noći zalazi na zapadu, a rađa se na kraju nje na istoku, kao što kaže Umejje ibn Ebi-Salt:

[1] Bilježi Ebu-Davud
[2] Bilježe Buhari, Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Sunce se rađa na kraju noći svake
Njegov izlazak je rumen i crvene boje

Koja se odbija, pa nam se blagom ne čini
Već izmučenom, a da je nema sve sleđeno bilo bi."

Buhari bilježi hadis od Ebu-Zerra, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao Ebu-Zerru, r. a., kada je sunce zalazilo:

"Znaš li kuda ide?" "Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju" – odgovorio sam. On reče: "Ono putuje sve dok ne učini sedždu ispod Arša, zatraži dozvolu (da iziđe ponovo) pa mu se dozvoli, a blizu je vrijeme kada će učiniti sedždu, pa neće biti primljena od njega i kada će zatražiti dozvolu, pa mu neće biti data. Bit će mu rečeno: 'Vrati se odakle si i došlo', pa će izići sa zapada, a to su riječi Uzvišenog: '**I Sunce se kreće do svoje određene granice, to je odredba Silnoga i Sveznajućeg.**' (Jāsīn, 38.–59.)"

Ovo je Buharijeva verzija koju on navodi u *Sahihu*, knjiga Bed'ul-halk. On ih također bilježi i u knjizi Et-Tefsir. U knjizi Et-Tevhid navode se kao hadis od A'meša. Bilježi ga i Muslim u *Sahihu*, knjiga El-Iman, od A'meša i od Junusa ibn Ubejda, te Ebu-Davud od Hakema ibn Utbe, a svi oni od Ebu-Zerra, r. a. Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahīh hadis.

Kad se ovo zna, vidi se da je ovo hadis koji se ne suprotstavlja onom što smo rekli o kružnom obliku putanja, a to su, prema dva najpoznatija stava, nebesa. On ne upućuje na to da je Arš kružnog oblika, kao što neki tvrde. Dokazali smo neispravnost njihovog stava onim što smo naveli. Hadis ne upućuje da se Sunce uspinje iznad nebesa, s naše strane, sve dok ne učini sedždu ispod Arša, već ono zalazi od naših očiju, a ustvari se kreće svojom četvrtom sferom, kako to navodi više komentatora Kur'ana (mufessira). U hadisima ne postoji nešto što to opovrgava, ali postoji u osjetilnom svijetu, a to je pomračenje Sunca. Ono se dešava kad se Sunce kreće, dođe do sredine, a to je sredina noći, kao npr. vremenski razmak između dva pola, sjevernog i južnog, ono tada bude najudaljenije od Arša za vrijeme zevala, gledano s naše strane. Kada bude u položaju u kojem čini sedždu i traži dozvolu od svoga Gospodara Veličanstvenog, da ponovo iziđe s istoka, pa mu se dā dozvola, uprkos nevoljkom odobrenju da iziđe zbog grijeha ljudi. Zato je Umejje rekao:

"Koja se odbija, pa nam se blagom ne čini
Već izmučenom, a da je nema sve sleđeno bilo bi."

Kada nastupi vrijeme u kojem Allah bude htio da ono iziđe sa zapada, ono će učiniti sedždu i zatražiti dozvolu da ponovo iziđe, kao i obično, pa mu se neće dozvoliti. Ono će ponovo učiniti sedždu i ponovo zatražiti dozvolu, pa mu se neće dozvoliti, te će se ta noć odužiti,

kao što smo pojasnili u *Tefsiru*. Onda će ono reći: "Gospodaru, jutro je blizu, a moj cilj je daleko", pa će mu biti rečeno: "Vrati se odakle si i došlo!" pa će se pojaviti sa zapada. Kada to ljudi vide, svi će povjerovati i na to se odnose riječi Uzvišenog:

"Zar oni čekaju da im meleki dođu, ili kazna Gospodara tvoga, ili neki predznaci od Gospodara tvoga? Onoga dana kada neki predznaci od Gospodara tvoga dođu, nijednom čovjeku neće biti od koristi to što će tada vjerovati, ako prije nije vjerovao ili ako nije, kao vjernik, kakvo dobro uradio. Reci: 'Samo vi čekajte, i mi ćemo, doista, čekati!'" (El-En'ām, 158.)

Ovime pojašnjavaju sljedeće riječi Uzvišenog: **"I Sunce se kreće do svoje određene granice..."** (Jāsīn, 38.) Kaže se da je to vrijeme kada će Suncu biti naređeno da se pojavi sa zapada. Kaže se da je njegova određena granica njegovo mjesto na kojem čini sedždu ispod Arša. Još se spominje da je to kraj njegovog puta, a to je ujedno i kraj ovog svijeta (dunjaluka).

Prenosi se od Ibn-Abbasa, r. a., da je on proučio: **"I Sunce se kreće i NEMA[1] svoje određene granice..."** (Jāsīn, 38.), tj. nema zaustavljanja; dakle, čini sedždu dok se kreće. Zato Uzvišeni kaže:

[1] Tj. proučio je riječi: وَ الشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَهَا – "I Sunce se kreće do svoje određene granice", na sljedeći način: وَ الشَّمْسُ تَجْرِي لَا مُسْتَقَرَّ لَهَا, što znači: "I Sunce se kreće i NEMA svoje određene granice" (op. prev.)

"Nit' Sunce može Mjesec dostići, nit' noć dan prestići, svi oni u svemiru plove" (Jāsīn, 40.)

Ovo znači da Sunce neće dostići Mjesec pa da dominira njegovim prostorom, niti obrnuto, kao što ni noć neće preteći dan, tj. neće zakasniti da svane, nego, kada ode dan, dođe noć i ukloni njegove tragove, kao što kaže Uzvišeni u drugom ajetu:

"Gospodar vaš je Allah, koji je nebesa i Zemlju u šest vremenskih razdoblja stvorio, a onda svemirom zagospodario; On tamom noći prekriva dan, koji ga u stopu prati, a Sunce i Mjesec i zvijezde se pokoravaju Njegovoj volji. Samo On stvara i upravlja! Uzvišen neka je Allah, Gospodar svjetova!" (El-A'rāf, 54.)

Uzvišeni je rekao:

"On čini da se noć i dan smjenjuju, to je pouka za onoga koji hoće da razmisli i želi da bude blagodaran." (El-Furkān, 62.)

Razlikuje se jedno od drugoga i smjenjuju se (noć i dan), kao što kaže Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem:

"Kada nam dođe noć, ode dan i zađe sunce, neka se iftare postači."

Postoji precizno određena granica koja noć odvaja od dana, a mimo njih dvoje ne postoji treće vrijeme. U vezi ovoga Uzvišeni kaže:

"Kako ne vidiš da Allah uvodi noć u dan i uvodi dan u noć, i da je potčinio Sunce i Mjesec – svako se kreće do roka određenog – i da Allah dobro zna ono što radite?" (Lukmān, 29.)

Iz ovog uvodi u ovo, tj. povećava trajanje jednoga na račun onog drugog, njih dvoje nekad budu jednaki, kao u proljeće, kada prije njega noć bude duga, a dan kratak, pa se noć konstantno skraćuje, a dan produžava, sve dok se ne izravnaju – to je početak proljeća. Zatim se dan neprestano produžava, a noć skraćuje i tako sve dok se ponovo ne poravnaju – to je početak jeseni. Zatim se produžava noć, a skraćuje dan sve do kraja jeseni. Onda se opet dan produžava, malo po malo, a noć skraćuje, malo po malo, i tako sve do početka proljeća, kako smo već pojasnili i tako tokom cijele godine. Zato je Uzvišeni rekao:

"On život i smrt daje i samo od Njega zavisi izmjena noći i dana, pa zašto ne shvatite?" (El-Mu'minūn, 80.)

On upravlja svim time, On je Mudri Koji ne pravi neklada i zato kod spominjanja tri ajeta u kojima spominje nebesa, zvijezde, noć i dan On kaže: **"to je odredba**

Silnoga, Sveznajućeg..." (El-En'ām, 96.), tj. Silni koji upravlja svime i sve se Njemu pokorava, Njegovom znanju ne može ništa promaći, On sve uređuje prema Svom poretku, Njemu se ništa ne opire i ne suprotstavlja.

U dva *Sahīha* se navodi da je Ebu-Hurejre, r. a., prenio da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Allah je rekao: *'Uznemirava Me čovjek, psuje vrijeme, a Ja sam vrijeme, u Mojoj Ruci je vlast, Ja smjenjujem noć i dan.'*"[1]

U drugom rivajetu se kaže: *"A Ja sam vrijeme, Ja smjenjujem noć i dan."*

Učenjaci, među kojima su i Šafija, Ebu-Ubejd El-Kasim ibn Selam i drugi, kažu: "Onaj ko psuje vrijeme – tj. kaže: 'Grozno vrijeme je ovo učinilo s nama, učinilo je djecu siročadima i žene udovicama', a Uzvišeni je rekao: *'A Ja sam vrijeme'*, tj. Ja sam vrijeme na koje on misli; jer, On ga takvim čini, On ga određuje, a vrijeme je stvoreno i samo Allah može njime upravljati – on ustvari psuje Onoga Koji ga (vrijeme) takvim čini, a misli na vrijeme. Allah je Onaj Koji to čini, Stvoritelj svega, Onaj Koji sve uređuje, kao što kaže Uzvišeni: *'...a Ja sam vrijeme, u Mojoj ruci je vlast, Ja smjenjujem noć i dan'* i kao što kaže: **'Reci: 'O Allahu, koji svu vlast imaš, Ti vlast onome kome hoćeš daješ, a oduzimaš je od onoga od koga hoćeš; Ti onoga koga hoćeš uzvisuješ, a onoga koga hoćeš**

[1] Bilježe Buhari, Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

unizuješ; u Tvojoj ruci je svako dobro, Ti, uistinu, sve možeš! Ti uvodiš noć u dan, i uvodiš dan u noć; Ti od neživog stvaraš živo, i od živog neživo; Ti opskrbljuješ koga hoćeš, bez računa.' (Āli 'Imrān, 26.–27.)"

Uzvišeni je rekao:

"On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. – Allah je to mudro stvorio. – On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju. U smjeni noći i dana i u onom što je Allah na nebesima i na Zemlji stvorio zaista postoje dokazi za ljude koji se Allaha boje" (Jūnus, 5.–6.)

tj. različitost Sunca i Mjeseca u pogledu količine svjetlosti, oblika, vremena (pojavljivanja), kretanja; On je zrake Sunca učinio svjetlošću, Sunce blistavim dokazom, sjajnom svjetiljkom. Mjesec je učinio svjetlom, tj. slabijim od Sunca, učinio je da on bude odraz Sunčevog svjetla i odredio mu je položaje, tj. da se svake noći na početku mjeseca pojavljuje kao mali prut, sa slabim svjetlom zbog njegove blizine Suncu i male količine svjetlosti koju dobija. Zbog određivanja ove količine (svjetlosti koju dobija), Mjesec druge noći biva dalje od Sunca i zbog slabog svjetla od prve noći njegovo svjetlo će biti slabo i ove noći. Nakon toga, njegovo svjetlo se pojačava sve dok se ne upotpuni (dok ne bude puni Mjesec) u noći

kada se pojavi na istoku, naspram Sunca, a to je četrnaesta noć u mjesecu. Potom se (njegovo svjetlo) smanjuje zbog njegovog približavanja Suncu s druge strane, pa sve tako do kraja mjeseca i sve dok ne bude opet onako kako je i bilo, na početku drugog mjeseca. Po njemu se mogu brojati mjeseci, kao što se i po Suncu mogu brojati noći i dani, a onda se tako mogu brojati i godine, kao što kaže Uzvišeni:

"On je Sunce izvorom svjetlosti učinio, a Mjesec sjajnim i položaje mu odredio da biste znali broj godina i računanje. – Allah je to mudro stvorio. – On potanko izlaže dokaze ljudima koji razumiju." (Jūnus, 5.)

"I Mi smo noć i dan kao dva znamenja učinili: znamenje za noć smo uklonili, a znamenje za dan smo vidnim učinili kako biste mogli da tražite od Gospodara svoga blagodati i da biste broj godina znali i da biste vrijeme računali; i sve smo potanko objasnili." (El-Isrā', 12.)

"Pitaju te o mlađacima. Reci: 'Oni su ljudima oznake o vremenu i za hadžiluk. Ne iskazuje se čestitost u tome da sa stražnje strane u kuće ulazite, nego je čestitost u tome da se Allaha bojite, da biste postigli ono što želite.'" (El-Bekare, 189.)

Naveli smo sva mišljenja o ovome u *Tefsiru*. Planete/zvijezde (*kevākib*) su na nebu, među njima ima kometa, a prema terminologiji komentatora Kur'ana to su meteori. Ovo je znanje koje je u osnovi ispravno i suprotstavlja se astrologiji; ne može ga nadvladati ono što nije ispravno i neko proizvoljno mišljenje za koje nema dokaza, a zvijezda ima sedam. Mjesec na zemaljskom nebu, Merkur na drugom, Venera na trećem, Sunce na četvrtom, Mars na petom, Jupiter na šestom, Saturn na sedmom. Ostale zvijezde se nazivaju postojanim (*es-sevābit*), one se, prema njima, nalaze u osmoj sferi i to je Kursijj, prema učenju velikog broja kasnijih učenjaka. Drugi, pak, kažu: "Nije tako, sve zvijezde se nalaze na zemaljskom nebu i nema nikakve smetnje da one budu jedne iznad drugih." Ovo dokazuju riječima Uzvišenog: **"Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane, za koje smo patnju u ognju pripremili."** (El-Mulk, 5.) i Njegovim riječima: **"Pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njim Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznajućega."** (Fussilet, 12.)

Zemaljsko nebo se među njima izdvaja po svojim ukrasima od zvijezda, pa ako ovo upućuje na to, onda je tako. Ako i ne, nema smetnji ni u onome što drugi kažu, a Allah najbolje zna.

Kod njih se kaže da sfera ima sedam, a ne osam, i da u njima kruže ove postojane zvijezde, a planete se kreću suprotno od (uobičajenih) putanja, od istoka prema zapadu. Mjesec zaokruži svoju putanju u (svakom) mjesecu, a Sunce svoju za godinu dana, a ono je na četvrtom nebu. Kada se kreću, među njima nema nesklada; njihovo kretanje je usklađeno. Četvrto nebo je od zemaljskog neba veće dvanaest puta. Saturn zaokruži svoju putanju u trideset godina, a on je na sedmom nebu i ono je, dakle od zemaljskog neba veće tri stotine i šezdeset puta.

Oni govore o veličini ovih zvijezda, njihovim putanjama i kretanju i toliko opširno govore o tim stvarima da čak govore i o astrologiji i tome kako one utječu na promjene na Zemlji, o čemu većina njih ne zna ništa. Kada su Grci nastanjivali Šam prije rođenja Isaa, a. s., puno su govorili o ovome, što bi bilo preopširno za navesti. Živjeli su u Damasku, u njemu su sagradili sedam kapija, na ulazu svake kapije su sagradili hramove koji su imali simbole ovih sedam zvijezda. Obožavali su svaku od njih u njenom hramu, obraćali su im se molitvama, što su zabilježili brojni historičari i drugi. To spominje i autor djela *Kitabus-sirril-mektum* (*Knjiga skrivenih tajni*) kada govori o Suncu, Mjesecu, zvijezdama i drugome, a i drugi učenjaci iz Harrana (filozofi iz Harrana iz drevnog doba). Oni su bili mnogobošci, obožavali su sedam zvijezda, a bili su skupina Sabejaca. Zato je Uzvišeni rekao:

"Među znamenjima Njegovim su noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tle pred Allahom, koji ih je stvorio, ako želite da se samo Njemu jedinom klanjate." (Fussilet, 37.)

Rekao je Uzvišeni, obavještavajući nas o pupavcu (hudhudu) koji je rekao Sulejmanu, a. s., vijesti o Belkisi, kraljici Sabe u Jemenu, i njenoj vojsci:

"Vidio sam da jedna žena njima vlada i da joj je svega i svačega dato, a ima i prijesto veličanstveni: vidio sam da se i ona i narod njezin Suncu klanjaju, a ne Allahu – šejtan im je prikazao lijepim postupke njihove i od Pravog puta ih odvratio, te oni ne umiju da nađu Pravi put pa da se klanjaju Allahu, koji izvodi ono što je skriveno na nebesima i u Zemlji i koji zna ono što krijete i ono što na javu iznosite. Allah je, nema boga osim Njega, Gospodar svega što postoji!" (En-Neml, 23.–26.)

Rekao je Uzvišeni:

"Zar ne znaš da se i oni na nebesima i oni na Zemlji Allahu klanjaju, a i Sunce, i Mjesec, i zvijezde, i planine, i drveće, i životinje, i mnogi ljudi, a i mnogi kaznu zaslužuju. A koga Allah ponizi, niko ga ne može poštovanim učiniti; Allah ono što hoće radi." (El-Hadždž, 18.)

"Zar oni ne vide da sve ono što je Allah stvorio sad desno, sad lijevo pruža sjene svoje Allahu poslušno i da je ono pokorno? Allahu se klanja sve živo na nebesima i na Zemlji, u prvom redu meleki, i oni se ne ohole, boje se Gospodara svoga koji vlada njima, i čine ono što im se naredi." (En-Nahl, 48.–50.)

"Allahu se pokorava sve što je na nebesima i na Zemlji, htjeli ili ne htjeli, a i sjene njihove, ujutro i u sumrak." (Er-Ra'd, 15.)

"Njega veličaju sedmera nebesa, i Zemlja, i oni na njima; i ne postoji ništa što Ga ne veliča, hvaleći Ga; ali vi ne razumijete veličanje njihovo. – On je doista blag i mnogo prašta." (El-Isrā', 44.)

Najljepša nebeska tijela koja se mogu vidjeti na nebesima i sa Zemlje su zvijezde, najljepšeg su izgleda, a među njima se najljepšim smatraju Sunce i Mjesec. To su oni koje Halil (Allahov prijatelj, Ibrahim, a. s.) koristio da dokaže da oni nisu božanstva. Ovo se spominje u riječima Uzvišenog:

"I kad nastupi noć, On ugleda zvijezdu i reče: 'Ovo je Gospodar moj!' A pošto zađe, reče: 'Ne volim one koji zalaze!'" (El-En'ām, 76.)

Onda je kategoričnim, nepobitnim dokazom pojasnio da oni nestaju:

"A kad ugleda Mjesec kako izlazi, reče: 'Ovo je Gospodar moj!' A pošto zađe, on reče: 'Ako me Gospodar moj na Pravi put ne uputi, biću sigurno jedan od onih koji su zalutali.' A kad ugleda Sunce kako se rađa, on uzviknu: 'Ovo je Gospodar moj, ovo je najveće!' – A pošto zađe, on reče: 'Narode moj, ja nemam ništa s tim što vi Njemu druge ravnim smatrate! Ja okrećem lice svoje, kao pravi vjernik, prema Onome koji je nebesa i zemlju stvorio, ja nisam od onih koji Njemu druge ravnim smatraju!'" (El-En'am: 77.–79.)

Pojasnio je kategoričnim, nepobitnim dokazom da su ova nebeska tijela koja se mogu vidjeti (golim okom) ustvari zvijezde i da im ni Mjesec ni Sunce ne mogu donijeti neko dobro kao božanstva, jer su i sami stvoreni (tj. nisu bogovi), oblikovani, određene su im putanje, oni ne mogu odstupiti od onoga za što su stvoreni i moraju to u potpunosti ispunjavati, ne mogu se suprotstaviti, niti opirati. Ovo je dokaz da su oni stvoreni i oblikovani. Rekao je Uzvišeni:

"Među znamenjima Njegovim su noć i dan, i Sunce i Mjesec. Ne padajte licem na tle ni pred Suncem ni pred Mjesecom, već padajte licem na tle pred Allahom, koji ih je stvorio, ako želite da se samo Njemu jedinom klanjate." (Fussilet, 37.)

U dva *Sahīha* je zabilježena predaja u vezi namaza pri pomračenju Sunca od Ibn-Omera, Ibn-Abbasa, Aiše, a i od drugih ashaba, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, u jednoj svojoj hutbi (govoru), rekao:

"Zaista su Sunce i Mjesec dva Allahova znaka i oni se ne pomračuju zbog smrti nekoga, niti zbog nečijeg života (rođenja)."[1]

Buhari bilježi u *Sahīhu*, knjiga Bed'ul-halk, predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Sunce i Mjesec će biti dvije kugle na Sudnjem danu."[2]

Hadis bilježi samo Buhari.

Hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar prenosi od Seleme ibn Abdurrahmana da je u vrijeme Halida ibn Abdullaha bio u mesdžidu u Kufi kada je došao Hasan, sjeo kod njega i rekao:

"Pričao nam je Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Zaista će Sunce i Mjesec na Sudnjem danu biti razbuktani u vatri.' Hasan je upitao: 'A koja je njihova vjera?' 'Ja ti prenosim od Allahovog Posla-

[1] Bilježe Buhari, Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi Buhari

nika, sallallahu 'alejhi ve sellem, a ti pitaš koja je njihova vjera?' – odgovorio je Ebu-Hurejre, r. a."[1]

Hafiz Ebu-Ja'la prenosi od Enesa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Sunce i Mjesec će biti razbuktani u vatri."[2]

Ibn Ebi-Hatim bilježi da je Ibn-Abbas, r. a., o riječima Uzvišenog: "Kada Sunce sjaj izgubi" (Et-Tekvīr, 1.), rekao: "Allah će na Sudnjem danu u moru ugasiti Sunce, Mjesec i zvijezde, iza toga će poslati vjetar koji će raspaliti vatru." Ove predaje upućuju na to da su Sunce i Mjesec Allahova stvorenja koja je Allah stvorio onakvim kakvim je želio. Zatim On s njima čini ono što hoće. Njemu pripada neograničena vlast i sveobuhvatna mudrost, On ne odgovara nikome za ono što čini po Svom znanju, mudrosti, svemoći i volji kojoj se niko ne može suprotstaviti, umanjiti je ili nadvladati. A kako je samo lijepa poezija koju je naveo imam Muhammed ibn Ishak ibn Jesar na početku knjige o Poslanikovom, sallallahu 'alejhi ve sellem, životopisu od Zejda ibn Nufejla koja govori o stvaranju neba i Zemlje, Sunca i Mjeseca i ostalog. Ibn-Hišam kaže da je to poezija Umejje ibn Ebi-Salta:

"Allahu upućujem hvalospjev i zahvalu svoju,
Izraze zadovoljstva što odredio je vrijeme da traje,

[1] Bilježi Ebu-Ja'la
[2] Bilježi Ebu-Ja'la

U Njegovoj vrhovnoj vlasti iznad koje nema
Boga, ni gospodara, koji to može da mijenja.
Zato, o čovječe, propasti se čuvaj,
Jer od Allaha ne možeš sakrit' ništa,
Čuvaj se da Allahu ne smatraš ravnim nekog,
A put upute je jasan postao,
Čuvaj se, i džinni su imali nade svoje...
A Ti si Bog, i Gospodar moj, i nada moja,
Zadovoljan sam Tobom, Bože moj, Gospodaru,
Zar da pored Tebe, Allahu, drugog boga uzmem?!
A ti si Onaj pun dobrote i milosti
Koji si poslao Musaa, poslanika, da poziva
I rekao mu: 'Idite ti i Harun i pozovite
Allahu faraona koji razvrat čini.'
Pa rekao mu je: 'Jesi li ti gradio ovo
Bez podupirača dok nisi bio
Zadovoljan da ovakvi budu?'
I rekao mu je: 'Jesi li ti uzdigao ovo
Bez stubova? Podigni onda sebi zdanje!'
I rekao mu je: 'Jesi li ti stvorio ono
Što između njih je
Svijetlim, pa kad noć dođe ono iščezne?'
I rekao mu je: 'Šalješ li ti Sunce jutrom
Pa ono osvijetli ono što je na Zemlji osvanulo?'
I rekao mu je: 'Ko čini da žito u polju niče
Pa iznikne zelenilo koje se talasa,
Pa se u klasju njihovu zrna pojave?

U tome je znak onom ko pameti ima.'
Ti si milošću Svojom Junusa spasio
A u utrobi ribe je noćima bio.
Ako Te budem slavio imenom Tvojim,
Gospodaru naš,
Dat ćeš mi i više od oprosta grijeha mojih.
Gospodaru robova, podari dobrotu i milost Svoju
Meni, i blagoslovi porodicu i imetak moj."

Kada se ovo zna, vidimo da su zvijezde na nebu, kako one postojane tako i planete, stvorene. Stvorio ih je Allah Uzvišeni, kao što On kaže:

"Pa ih u dva vremenska razdoblja, kao sedam nebesa, stvorio, i odredio šta će se u svakom nebu nalaziti. A nebo najbliže sjajnim zvijezdama smo ukrasili i nad njim Mi bdijemo. To je odredba Silnoga i Sveznajućega." (Fussilet, 12.)

Što se tiče onoga što spominju brojni komentatori Kur'ana u vezi kazivanja o Harutu i Marutu da je Venera bila žena koju su oni pokušali zavesti, te je ona odbila, osim da joj otkriju Allahovo najuzvišenije ime (*ismullahil-a'zam*) što su oni i učinili, pa je ona bila uzdignuta na nebo kao zvijezda, mislim da je to podmetnuto od strane židova, jer to prenosi Ka'b el-Ahbar, a od njega to prenosi skupina učenjaka prvih generacija, spominjući to u vidu poučne priče i predaje od Benu-Isra'ila.

Imam Ahmed i Ibn-Hibban bilježe hadis Ibn-Omera, r. a., on od Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem, u kojem se spominje cijela ova priča. U njemu se kaže: "Prikazala im se Venera u liku najljepše žene, došla im je, pa su je zatražili za sebe"[1], zatim se spominje cijelo kazivanje.

Ovo bilježi Abdurrezzak u svome *Tefsiru* i to je najispravnije i najpouzdanije.

Bilježe ga i Hakim u svome *Mustedreku* i Ibn Ebi-Hatim u svome *Tefsiru* od Ibn-Abbasa, r. a. U njemu se kaže: "U to vrijeme je postojala žena koja je od drugih žena bila ljepša poput Venere u odnosu na druge zvijezde" i spominje se ostatak priče. Ovo su najljepše riječi koje se prenose o ovom kazivanju, a Allah najbolje zna.

Ovakav je i hadis kojeg bilježi hafiz Ebu-Bekr el-Bezzar od Ibn-Omera, r. a., koji prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem. Amr ibn Isa prenosi od Ibn-Omera, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, spomenuo Suhejla i rekao:

"On je bio nepravedni ubirač desetine, pa ga je Allah pretvorio u plamenu loptu (kometu)."

Navodi se da ga od Zejda ibn Eslema prenosi samo Mubeššir ibn Ubejd i da je ovo slab hadis. Od Amra ibn Dinara prenosi samo Ibrahim ibn Zejd i to je nesiguran hadis.

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

Ja kažem: Što se tiče Mubeššira ibn Ubejda, on je porijeklom iz Kufe. Svi ga smatraju slabim prenosiocem. Imam Ahmed i Darekutni za njega kažu da je podmetao hadise i lagao. A što se tiče Ibrahima ibn Zejda, svi se slažu da je i on slab. Za njegov hadis Ahmed i Nesa'i kažu da je metruk (odbačen).

Ibn-Me'in kaže da od njega ništa nije pouzdano. Buhari kaže da se od njega sve odbacuje. Ebu-Hatim i Ebu-Zer'a kažu da je ovo munker-hadis, slab hadis. U skladu s ovim, od njih dvojice[1] se ništa ne smatra pouzdanim. Kad njih dvojica kažu nešto lijepo, kažemo da su to predaje Benu-Isra'ila (israilijati), kao što smo već spomenuli u vezi predaja Ibn-Amra od Ka'ba el-Ahbara. To su obične brbljarije na koje ne treba obraćati pažnju, a Allah najbolje zna.

Mliječni put i grmljavina

Ebul-Kasim et-Taberani prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., da je Heraklo pisao Mu'aviji, r. a., rekavši: "Ako je kod njih ostalo išta od poslanstva, obavijestit će me o onome što ću ih pitati." Kaže: "Pa ga je pitao o Mliječnom putu, o grmljavini i o mjestu koje je samo jednom obasjalo Sunce." Zatim nastavlja i kaže: "Kada je Mu'aviji došlo pismo i izaslanik, on je rekao: 'Ovo je nešto što me niko nikad nije pitao. Ko zna ovo?!' Rečeno je: 'Ibn-Abbas.'"

[1] Tj. Mubeššira ibn Ubejda i Ibrahima ibn Zejda (op. prev.)

Mu'avija, r. a., je poslao Heraklovo pismo Ibn-Abbasu, r. a., pa mu je Ibn-Abbas, r. a., napisao: "Grmljavina je garancija stanovnicima Zemlje da neće biti potopljeni, Mliječni put je nebeska kapija koja ga odvaja od Zemlje, a što se tiče mjesta koje je Sunce obasjalo samo u jednom danu, to je dno mora koje se rastavilo Benu-Isra'ilu." Ovo je pouzdano preneseno od Ibn-Abbasa, r. a.

Što se tiče hadisa kojeg bilježi Taberani od Džabira ibn Abdullaha, r. a., koji kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: "O Mu'aze, ja te šaljem narodu sljedbenika Knjige, kada te budu pitali o Mliječnom putu na nebu, ti reci da je to otrov zmije ispod Arša", to je munker-hadis, najvjerovatnije je da je podmetnut.

Rekao je Uzvišeni:

"On vam pokazuje munju da se uplašite i ponadate, i On stvara teške oblake. I grmljavina veliča i hvali Njega, a i meleki, iz strahopoštovanja prema Njemu; On šalje gromove i udara njima koga hoće – i opet oni raspravljaju o Allahu, a On sve može." (Er-Ra'd, 12.–13.)

"Stvaranje nebesa i Zemlje, smjena noći i dana, lađa koja morem plovi s korisnim tovarom za ljude, kiša koju Allah spušta s neba pa tako u život vraća zemlju nakon mrtvila njezina – po kojoj je rasijao svakojaka živa bića, promjena

vjetrova, oblaci koji između neba i Zemlje lebde – doista su dokazi za one koji imaju pameti." (El-Bekare, 164.)

Imam Ahmed prenosi od jednog čovjeka iz plemena Gafar koji je rekao:

"Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, kako kaže: 'Allah je stvorio oblak, pa je on progovorio najljepšim govorom i nasmijao se najljepšim smijehom.' "

Rekao je: "Njegov govor je grmljavina, a njegov smijeh je munja."

Imam Ahmed, Tirmizi, Nesa'i, Buhari u knjizi El-Edeb i Hakim u *Mustedreku* bilježe da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kada je jednom čuo grmljavinu i vidio munju rekao:

"Gospodaru naš, nemoj nas ubiti Svojom srdžbom, ne uništi nas Svojom kaznom i oprosti nam prije toga."[1]

Ibn-Džerir prenosi da je neki čovjek čuo Ebu-Hurejru, r. a., koji je, kada je čuo grmljavinu, rekao: "Slavljen neka je Onaj Kojem gromovi izriču zahvalu!", Aliju, r. a., da je rekao: "Slavljen neka je Onaj Kojeg vi slavite!", a isto tako i Ibn-Abbasa, Esveda ibn Jezida, Tavusa i druge.

[1] Bilježe Tirmizi, Nesa'i i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Malik prenosi da bi Abdullah ibn Omer, r. a., kada bi čuo grmljavinu, govorio: "**I grmljavina veliča i hvali Njega, a i meleki, iz strahopoštovanja prema Njemu; On šalje gromove i udara njima koga hoće – i opet oni raspravljaju o Allahu, a On sve može.**" (Er-Ra'd, 13.) Govorio bi i: "Zaista je ovo strašna opomena stanovnicima Zemlje."[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Rekao je vaš Gospodar: '*Kada bi Mi se pokoravali Moji robovi, Ja bih im dao kišu noću, a sunce po danu. Kada čujete glas groma, spominjite Allaha, jer on (grom) zaista ne pogađa onoga ko spominje (Allaha).*' "[2]

Sve ovo smo naveli u *Tefsiru*, neka je hvala Allahu.

[1] Bilježi imam Malik u *Muvettū*

[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

STVARANJE MELEKA I NJIHOVE OSOBINE

Rekao je Uzvišeni:

"Oni govore: 'Milostivi ima dijete!' Hvaljen neka je On! A meleki su samo robovi poštovani. Oni ne govore dok On ne odobri i postupaju onako kako On naredi. On zna šta su radili i šta će uraditi, i oni će se samo za onoga kojim On bude zadovoljan zauzimati, a oni su i sami, iz stahopoštovanja prema Njemu, brižni. A onoga od njih koji bi rekao: 'Ja sam, doista, pored Njega, bog!' – kaznili bismo Džehennemom, jer Mi tako kažnjavamo mnogobošce." (El-Enbijā', 26.–29.)

"Gotovo da se nebesa raspadnu jedna iznad drugih! A meleki veličaju i hvale Gospodara svoga i mole oprosta za one koji su za Zemlji. – Allah je, zaista, taj koji prašta i koji je milostiv." (Eš-Šūrā, 5.)

"Meleki koji drže Prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Njega i mole da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo, one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar.'" (Gāfir, 7.–8.)

"Njegovo je ono što je na nebesima i na Zemlji! A oni koji su kod njega ne zaziru da mu se klanjaju, i ne zamaraju se. Hvale ga noću i danju, ne malaksavaju." (El-Enbijā', 19.–20.)

"Svakome od nas mjesto je određeno, mi smo u redove poredani i samo Njega hvalimo!" (Es-Sāffāt, 164.–166.)

"'Mi smo u Džennet ušli samo dobrotom Gospodara tvoga, On je vladar svega, On zna budućnost našu i prošlost našu i ono što je između toga' – govoriće. Gospodar tvoj ne zaboravlja." (Merjem, 64.)

"A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari, koji znaju ono što radite." (El-Infitār, 10.–12.)

"Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju... A vojske Gospodara tvoga samo On zna. I Sekar je ljudima samo opomena." (El-Muddessir, 31.)

"Edenski vrtovi u koje će ući oni i roditelji njihovi i žene njihove i porod njihov – oni koji su bili čestiti – i meleki će im ulaziti na svaka vrata: 'Mir neka je vama, zato što ste trpjeli, a divno li je najljepše prebivalište!'" (Er-Ra'd, 23.–24.)

"A na Dan kada se nebo rastvori i samo tanak oblak pojavi i kada se meleki sigurno spuste, toga dana će istinska vlast biti samo u Milostivoga, a biće to mučan dan za nevjernike." (El-Furkān, 25.–26.)

"Mi prije tebe nismo poslali nijednog poslanika koji nije jeo i trgovima hodao. Mi činimo da jedni druge u iskušenje dovodite, pa izdržite! A Gospodar tvoj vidi sve. Oni koji ne vjeruju da će pred Nas stati – govore: 'Zašto nam se ne pošalju meleki ili zašto Gospodara svoga ne vidimo?' Oni su, zaista, u dušama svojim oholi, a u nepravičnosti su sve granice prešli." (El-Furkān: 20.–21.)

"Ko je neprijatelj Allahu i melekima Njegovim i poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikailu – pa

Allah je, doista, neprijatelj onima koji neće da vjeruju." (El-Bekare, 98.)

"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti." (Et-Tahrim, 6.)

Ajeti koji govore o melekima su veoma brojni, Allah ih opisuje kao bića snažnog vjerovanja, snažne građe, lijepog izgleda, veličanstvenog oblika i različite, kao što On, Uzvišeni, kaže:

"I kad izaslanici Naši dođoše Lutu, on se zbog njih nađe u neprilici i bi mu teško pri duši, pa reče: 'Ovo je mučan dan!' I narod njegov pohrli njemu – a i prije su radili sramotna djela. 'O narode moj' – reče on – 'eto mojih kćeri, one su vam čistije! Bojte se Allaha i pred gostima mojim me ne sramotite! Zar među vama nema razumna čovjeka?'" (Hūd, 77.–78.)

Spomenuli smo u *Tefsiru* ono što spominju brojni učenjaci da su se meleki pred njima pojavili u liku mladih, lijepih, privlačnih mladića, pa je Lutov, a. s., narod osjetio potrebu za njima. Zato ih je Allah kaznio određenom, teškom kaznom. Isto tako je Džibril, a. s., dolazio

Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, u različitim oblicima, nekada u liku Dihje ibn Halife el-Kelbija, nekada u liku beduina, nekada u svom izvornom obliku u kojem je stvoren. On ima šest stotina krila, razmak između svaka dva krila je koliko od istoka do zapada, kako ga je on (Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem) vidio dva puta. Jednom, kako se s neba spušta na Zemlju, a drugi put kod Sidretul-Munteha kod koje je dženetsko prebivalište. Rekao je Uzvišeni: **"Uči ga jedan ogromne snage, razoriti, koji se pojavio u liku svome na obzorju najvišem, zatim se približio, pa nadnio"** (En-Nedžm, 5.–8.), tj. Džibril, a. s., kao što navodi velik broj ashaba, među kojima su i Ibn-Mes'ud, Ebu-Hurejre, Ebu-Zerr i Aiša, r. a., **"blizu koliko dva luka ili bliže – i objavio robu Njegovu ono što je objavio"** (En-Nedžm, 9.–10.), tj. Allahovom robu Muhammedu, sallallahu 'alejhi ve sellem, a zatim dalje kaže (Uzvišeni): **"On ga je i drugi put vidio, kod Sidretul-Muntehaa, kod kojeg je dženetsko prebivalište, kad je Sidru pokrivalo ono što je pokrivalo – pogled mu nije skrenuo, nije prekoračio."** (En-Nedžm, 13.–17.)

Spominje se u hadisima o Noćnom putovanju kao i u suri Noćno putovanje (El-Isrā') da je Sidretul-Munteha na sedmom nebu. U jednoj predaji se navodi da je na šestom nebu, tj. njen početak i njeni dijelovi su na sedmom, nju je pokrivalo, po Allahovoj odredbi, ono što je pokrivalo. Kaže se da je prekriva svjetlo Gospodara

Uzvišenog. I kaže se da je prekriva postelja od zlata, ili se kaže da je prekrivaju raznovrsne boje koje se ne mogu izbrojati. Još se kaže da je natkrivaju meleki poput gavranova ili da je prekriva Allahova svjetlost tako da niko ne može da je vidi od njene ljepote i blještavosti. Nema nikakvih proturječnosti između ovih stavova, moguće je da je sve to istovremeno. Spomenuli smo da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zatim sam doveden do Sidretul-Muntehaa kad ona lotosovo drvo s plodovima poput ćupova..."

U drugoj verziji se kaže:

"...kao ćupovi (iz mjesta) Hedžera, kad njegovo (lotosovo) lišće kao uši slonova. Ispod njega izviru dvije rijeke sakrivene (unutrašnje) i dvije rijeke vidljive (vanjske). Upitao sam: 'Koje su ove dvije, o Džibrile?' Rekao je: 'Što se tiče dviju skrivenih, to su dvije rijeke u Džennetu, a što se tiče dvije vidljive, to su Nil i Eufrat.'"

O ovome smo već govorili u poglavlju o stvaranju Zemlje, morima i rijekama koje su na njoj. Dalje se kaže:

"Zatim sam uzdignut do Bejtul-Ma'mura, u njega svaki dan ulazi sedamdeset hiljada meleka i u njega se više ne vraćaju."

Spominje se i da je vidio Ibrahima, a. s., Halila, leđima naslonjenog na Bejtul-Ma'mur. Također smo spomenuli,

u vezi s Bejtul-Ma'murom, da se on nalazi na sedmom nebu i da ima stepen koji ima Kaba na Zemlji.

Sufjan es-Sevri prenosi da je Ibnul-Kevva pitao Aliju, r. a., o Bejtul-Ma'muru pa je on odgovorio: "To je mesdžid na (sedmom) nebu za koji se kaže da je *Durrāh* – dvorac na četvrtom nebu. On se nalazi tačno iznad Kabe. Njegova svetost na nebu je poput svetosti Bejta (Kabe) na Zemlji. U njemu svaki dan klanja sedamdeset hiljada meleka i nikada se više ne vrate u njega." Isto ovo od Alije, r. a., prenose Alija ibn Rebi'a i Ebu-Tufejl.

Taberani bilježi predaju Ibn-Abbasa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Bejtul-Ma'mur se nalazi na nebu, za njega se kaže da je Durrāh – dvorac na četvrtom nebu, on se nalazi iznad Bejtul-Harama (Kabe) i kada bi pao, pao bi na njega. Svaki dan u njega uđe sedmdeset hiljada meleka, zatim ga nikad više ne vide. Zaista on na nebu ima stepen svetosti koji ima Meka (na Zemlji)."

Ovako prenose i El-Avfi od Ibn-Abbasa, r. a., Mudžahid, Ikrime, Rebi'a ibn Enes, Es-Seddi i mnogi drugi. Katade je rekao:

"Preneseno nam je da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, jednog dana rekao svojim ashabima: 'Znate li šta je to Bejtul-Ma'mur?' Oni odgovoriše: 'Allah i Njegov Poslanik najbolje znaju.' On je rekao: 'Mesdžid na nebu, iznad Kabe,

da se sruši, srušio bi se na nju. U njemu svaki dan klanja sedamdeset hiljada meleka i kada izidu, nikada se više ne vrate u njega.'"

Dahhak tvrdi da ga je izgradila skupina meleka, kaže se da su to bili džini iz loze Iblisa, l. a., a Allah najbolje zna.

Drugi, pak, kažu da se na svakom nebu nalazi hram za vršenje ibadeta kojeg su izgradili meleki i kojeg obilaze, isto kao što stanovnici Zemlje svake godine obilaze Kabu prilikom obavljanja hadža, kao i prilikom obavljanja umre u svako doba godine, obavljaju tavaf i klanjaju namaz u svako doba. Se'id ibn Jahja kaže na početku svoje knjige *El-Megazi*: "Pričao nam je Ebu-Ubejd hadis Mudžahida da je svetost njegovog prostora na sedam nebesa i sedam Zemalja, on je četvrti od četrnaest hramova, na svakom nebu ima po jedan hram i na svakoj zemlji ima po jedan hram. Kada bi pali, pali bi jedan na drugi." Ebu-Mu'avija prenosi da je Ibn-Omer, r. a., rekao: "Harem je svet na svih sedam nebesa, kao što je svet i na Zemlji, a i Bejtul-Makdis (Mesdžid u Jerusalimu) je svet na svih sedam nebesa, kao što je svet i na Zemlji, kao što su rekli neki pjesnici:

'Onaj koji je stvorio nebesa izgradio je na njima
Kuću, njegovi stupovi su najčvršći i najduži.'"

Naziv Kuće na nebu je Kuća svemoći (Bejtul-'izzeti). Ime meleka koji u nju pušta meleke je Isma'il. Sedamdeset hiljada meleka svaki dan uđu u Bejtul-Ma'mur i

nikada se više u nju ne vrate. U nju mogu ulaziti samo stanovnici sedam nebesa. Zato Uzvišeni kaže: "...**A vojske Gospodara tvoga samo On zna**..." (El-Muddessir, 31.)

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Zerra, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ja doista vidim ono što vi ne vidite i čujem ono što vi ne čujete. Nebo škripi i nema na njemu mjesta ni koliko četiri prsta, a da na njemu melek ne čini sedždu. Kad biste znali ono što ja znam, malo biste se smijali, a puno biste plakali, ne biste se naslađivali svojim suprugama u posteljama, već biste izlazili na uzvisine i glasno molili Allaha, Slavljen i Uzvišen neka je On."[1]

Ebu-Zerr, r. a., je rekao: "Tako mi Allaha, poželio sam da sam nepomično drvo." Ovaj hadis bilježe Tirmizi i Ibn-Madže. Tirmizi kaže da je on hasen-garib.

Hafiz Ebul-Kasim et-Taberani prenosi od Džabira ibn Abdullaha, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Na sedam nebesa nema mjesta ni koliko za jedno stopalo, pedalj ili dlan, a da na njemu melek nije na kijamu, sedždi ili se vraća (sa sedžde, ruku'a), a kada nastupi Sudnji dan, svi će oni reći: 'Nismo

[1] Bilježe Tirmizi, Ibn-Madže i Ahmed u svome *Musnedu*

Te obožavali onako kako treba, osim što Ti nismo nikog ravnim smatrali.'"[1]

Ova dva hadisa upućuju na to da na sedam nebesa nema nijednog mjesta, a da ga melek nije zauzeo i čini ibadet na njemu. Među njima ima onih koji su uvijek na kijamu (stoje). Ima ih koji su uvijek na ruku' (klanjaju se), ima ih i koji su uvijek na sedždi, a ima i onih koji obavljaju druge vidove ibadeta, a Allah ih najbolje zna. Oni stalno čine ibadet, veličaju Allaha (*tesbih*), spominju ga (*zikr*) i rade ono što im Allah naredi. Oni imaju svoje položaje kod svoga Gospodara, kao što kaže Uzvišeni:

"Svakome od nas mjesto je određeno, mi smo u redove poredani i samo Njega hvalimo!" (Es-Saf-fat, 164.–166.)

Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je rekao:

"Zar se nećete poredati u safove kao što meleki staju u safove kod svoga Gospodara?" Upitali su: "A kako oni staju u safove kod svoga Gospodara?" On je rekao: "Poravnaju prvi saf i zbiju se u safu."

Rekao je:

"Odlikovani smo nad (prijašnjim) narodima s tri stvari: zemlja nam je učinjena mesdžidom, njena

[1] Bilježi Taberani

prašina nam je učinjena čistom i naši safovi su učinjeni poput safova meleka."[1]

Tako će oni na Sudnjem danu doći pred svoga Gospodara u safovima, kao što kaže Uzvišeni:

"I kad dođe naređenje Gospodara tvoga, a meleki budu sve red do reda." (El-Fedžr, 22.)

tj. kada budu stajali u safovima pred svojim Gospodarom na Sudnjem danu. Kaže Uzvišeni:

"Na Dan kada Ruh (Džibril) i meleki budu u redove poredani, kada će samo onaj kome Milostivi dozvoli govoriti, a istinu će reći." (En-Nebe', 38.)

Ibn-Abbas, r. a., kaže da se ovdje pod pojmom "Ruh" misli na ljude. Isto smatraju Hasan i Katade. Kaže se da su meleki po obliku poput ljudi. Ovako kažu Ibn-Abbas, r. a., Mudžahid, Ebu-Salih i El-A'meš, a kaže se i da je to (tj. Ruh) Džibril, a. s. Tako smatraju Eš-Ša'bi, Se'id ibn Džubejr i Dahhak. Još se kaže da je to jedan melek koji se zove Ruh, jer je velik kao sva stvorenja. Alija ibn Ebi-Talha prenosi da je Ibn-Abbas, r. a., rekao: "'**Na dan kada Ruh**...' – to je melek koji je veći od svih drugih meleka."

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

Ibn-Džerir bilježi da je Ibn-Mes'ud, r. a., rekao: "Ruh je na četvrtom nebu, on je uzvišeniji od nebesa i planina. Meleki svaki dan dvanaest hiljada puta izreknu riječi slavljenja Allaha, Allah od svake riječi slavljenja stvori jednog meleka i svi će oni na Sudnjem danu stajati u jednom safu." Ovo je veoma čudan (garib) stav. Taberani bilježi od Ibn-Abbasa, r. a., da je rekao:

> "Čuo sam Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, kako kaže: 'Zaista Allah ima jednog meleka, kad bi mu se reklo: 'Progutaj nebesa i Zemlje u jednom zalogaju!', on bi to učinio. Njegov tesbih (slavljenje Allaha) je: 'Slavljen neka si Ti onako kako Ti dolikuje.'"[1]

I ovaj hadis je čudan (garib).

Kod navođenja svojstava meleka koji nose Arš rekli smo da je Džabir ibn Abdullah, r. a., prenio da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

> "Dozvoljeno mi je da kažem o jednom Allahovom meleku koji nosi Arš da je razdaljina između mehkog dijela njegovog uha i njegovog ramena koliko sedam stotina godina."[2]

Hadis bilježe Ebu-Davud i Ibn Ebi-Hatim, s tim da kod njega stoji: "...koliko sedam stotina godina ptičijeg leta."

[1] Bilježi Taberani
[2] Bilježi Ebu-Davud

Kod navođenja svojstava Džibrila, a. s., navedena je jedna vrlo bitna stvar: "Uči ga jedan ogromne snage." (En-Nedžm, 5.) Spominje se da je on pomoću svoje ogromne snage podigao gradove Luta, a. s., a bilo ih je sedam, i sve one koji su bili u njima, a bilo ih je oko četiri stotine hiljada, sve njihove životinje i sva bića, svu zemlju koja je pripadala tim gradovima, polja, građevine i sve ostalo. Podigao je to na svojim krilima sve dok do njih nije došao oblak s neba i dok meleki nisu čuli lajanje pasa i kukurijekanje pijetlova, a zatim ih je tresnuo o zemlju (okrenuvši ih naopačke) tako da su njihovi gornji dijelovi postali donji. To je ogromna snaga. Njegove (Allahove) riječi: *Zū mirretin* znače: onaj koji je stvoren kao lijepo, blještavo i prekrasno biće. U drugom ajetu se kaže: "To su doista riječi poslanika plemenitog." (El-Hākka, 40, Et-Tekvīr, 19.), tj. Džibril, a. s., je Allahov izaslanik, "plemenitog", tj. onoga koji je lijepog izgleda i koji je snažan, koji je dobio izuzetnu snagu i moć od Gospodara Arša, "cijenjenoga", tj. onoga koji ima počasno mjesto i položaj kod Allaha, Gospodara Arša Veličanstvenog, "kome se drugi pokoravaju", tj. onoga kojem se pokoravaju oni u Najvišem skupu (*el-mele'ul-a'la*), "pouzdanoga", tj. onoga koji je u potpunosti pouzdan. Zbog svega ovoga je on posrednik između Allaha i Njegovih poslanika, a. s., kojima je On slao objave. U njima su se nalazile istinite vijesti i pravedni propisi. Dolazio je i Allahovom Poslaniku, sallallahu 'alejhi ve sellem, i prikazivao mu se

u različitim likovima, kako smo već naveli. U njegovom izvornom obliku, kako ga je Allah stvorio, vidio ga je (Muhammed, sallallahu 'alejhi ve sellem) samo dva puta. Džibril, a. s., ima šest stotina krila, kako to bilježi Buhari od Za'ide eš-Šejberanija koji je pitao Zurra o riječima Uzvišenog: **"Blizu koliko dva luka ili bliže – i objavio robu Njegovu ono što je objavio."** (En-Nedžm, 9.–10.) On je rekao: "Pričao nam je Ibn-Mes'ud, r. a., da je Muhammed, sallallahu 'alejhi ve sellem, vidio Džibrila, a. s., i da on ima šest stotina krila."

Imam Ahmed bilježi predaju Abdullaha koji je rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je vidio Džibrila, a. s., u njegovom izvornom obliku, imao je šest stotina krila, svako krilo zaklanja horizont. S njegovih krila otpada perje od bisera i safira"[1], a to jedino Allah zna.

Ahmed također bilježi predaju Ibn-Mes'uda, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, u vezi s ajetom: **"On ga je i drugi put vidio, kod Sidretul-Muntehaa"** (En-Nedžm, 13.) rekao:

> "Vidio sam Džibrila, on ima šest stotina krila, s njegovog perja otpadaju biseri i safiri."[2]

Ahmed još bilježi predaju Ibn-Mes'uda, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

> "Vidio sam Džibrila kod Sidretul-Muntehaa, on ima šest stotina krila."[1]

"Upitao sam Asima[2] o njegovim krilima, pa je odbio da mi kaže." Kaže: "Obavijestili su me neki njegovi drugovi da su Džibrilova krila od istoka do zapada." Ovo su jaki i pouzdani lanci prenosilaca koje navodi samo Ahmed.

Ahmed bilježi i predaju Ibn-Mes'uda, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

> "Došao mi je Džibril u zelenom, na njemu su bili biseri."[3]

Lanac prenosilaca hadisa je pouzdan (sahih).

Ibn-Džerir bilježi predaju Abdullaha o riječima Uzvišenog: **"Srce nije poreklo ono što je vidio."** (En-Nedžm, 11.) – "Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je vidio Džibrila, a. s., dva skuta ogrtača na njemu bi ispunila prostor između neba i Zemlje." Njegov lanac prenosilaca je jak. U dva *Sahiha* se bilježi hadis Mesruka koji je rekao:

> "Bio sam kod Aiše, r. a., pa sam je upitao: 'Zar Allah nije rekao: **'On ga je na obzorju jasnom vidio'** (Et-Tekvir, 23.) i: **'On ga je i drugi put vidio, kod Sidretul-Muntehaa.'** (En-Nedžm, 13.)

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Jednog od prenosilaca hadisa (op. prev.)
[3] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

Ona je rekla: 'Ja sam prva iz ovog ummeta pitala Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, o tome pa je on rekao: 'Zaista je to Džibril, samo dva puta sam ga vidio u obliku u kojem je stvoren; vidio sam ga kako se spušta s neba na Zemlju, njegova veličina je koliko između neba i Zemlje.' "[1]

Buhari bilježi predaju Ibn-Abbasa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, upitao Džibrila, a. s.:

"Što nas ne posjećuješ češće nego što to činiš?" – pa je objavljeno: "'**Mi se spuštamo samo po naredbi Gospodara tvoga, On je vladar svega, On zna budućnost našu i prošlost našu i ono što je između toga' – govoriće. Gospodar tvoj ne zaboravlja.**" (Merjem, 64.)[2]

Buhari također bilježi da je Ibn-Abbasa, r. a., rekao: "Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je bio najdarežljiviji čovjek, a još darežljiviji je bio tokom ramazana kada bi se sastajao sa Džibrilom, a. s., a on bi se sastajao s njim svake noći u ramazanu i podučavao ga Kur'anu. Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je tada bio darežljiviji od vjetra."[3]

[1] Bilježe Buhari, Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Buhari još bilježi da je Omer ibn Abdulaziz bio malo odgodio ikindiju, pa mu je Urve rekao:

"Čuo sam Bešira ibn Ebi-Mes'uda koji je čuo od Ebu-Mes'uda, a on je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, da je rekao: 'Došao je Džibril i predvodio me u namazu, pa sam klanjao s njim, zatim sam klanjao s njim, zatim sam klanjao s njim, zatim sam klanjao s njim, zatim sam klanjao s njim' – brojeći na prste pet namaza."[1]

Među svojstvima Israfila, a. s., navodi se da je on jedan od onih koji nose Arš, on će puhnuti u rog (*sūr*), po naredbi svoga Gospodara, tri puta: prvo puhanje je izazivanje užasa, drugo puhanje je puhanje smrti, a treće je puhanje radi oživljenja, kako ćemo pojasniti na odgovarajućem mjestu u ovoj našoj knjizi, uz Allahovu pomoć. *Sūr* je rog u koji se puše. Svaki njegov zavoj iznosi koliko između neba i Zemlje. Na njemu se nalazi mjesto u kojem su duše robova, kada mu Allah naredi da puhne i označi proživljenje, te on puhne, duše će izići ustreptale, pa će Gospodar, slavljen i uzvišen neka je On, reći: *"Tako mi Moje moći i veličine, svaka duša će se vratiti u tijelo koje je nastanjivala na dunjaluku"* pa će one ući u tijela u mezarima, zatim će tijela oživjeti, otvorit će se njihovi mezari i oni će izići iz njih žureći na mjesto okupljanja (mahšer). Zato je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježi Buhari

"Kako da uživam kada je Israfil uzeo rog, prislonio usta i čeka da mu se dâ dozvola." Upitali su Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem: "Šta da izgovaramo, Allahov Poslaniče?" On je odgovorio: "Izgovarajte: *'Hasbunallāhu ve ni'mel-Vekīl. 'Alallāhi tevekkelnā.'* ('Allah nam je dovoljan, divan li je On zaštitnik. Na Allaha se oslanjamo')."[1]

Hadis bilježe Ahmed i Tirmizi od Ebu-Se'ida el-Hudrija, r. a.

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Se'ida, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, spomenuo Israfila, a. s., i rekao:

"S njegove desne strane je Džibril, a. s., a sa njegove lijeve strane je Mika'il, a. s."[2]

U Muslimovom *Sahīhu* bilježi se predaja Aiše, r. a., da bi Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kada bi noću ustao da klanja, govorio:

"Allahu, Gospodaru Džibrila, Mikaila i Israfila, Stvoritelju nebesa i Zemlje, Ti Koji znaš nevidljivo i vidljivo, Ti ćeš presuditi među Svojim robovima u onome oko čega su se razilazili. Uputi me na ono u čemu se razilaze u istini sa Tvojim dopuštenjem, Ti upućuješ koga hoćeš na Pravi put."[3]

[1] Bilježe Tirmizi i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježi Muslim

U hadisu o rogu (kaže se) da će Israfil, a. s., biti prvi kojeg će Allah oživjeti nakon usmrćivanja zbog puhanja u rog. Muhammed ibn El-Hasan en-Nekkaš spominje da je Israfil, a. s., melek koji je prvi učinio sedždu, pa mu je povjereno čuvanje Levhi-mahfuza. Ovo bilježi i Ebul-Kasim es-Suhejli u svojoj knjizi *Et-Ta'rifu vel-a'lam.*

Rekao je Uzvišeni:

"Ko je neprijatelj Allahu i melekima Njegovim i poslanicima Njegovim i Džibrilu i Mikailu – pa Allah je, doista, neprijatelj onima koji neće da vjeruju." (El-Bekare, 98.)

Njih dvojicu izdvaja između ostalih meleka zbog njihove cijenjenosti. Džibril, a. s., je uzvišeni melek, o kojem smo već govorili. Što se tiče Mikaila, a. s., on je zadužen za bilje i prirodne pojave i kod Gospodara zauzima položaj najodabranih meleka.

Imam Ahmed bilježi predaju Enesa ibn Malika da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao Džibrilu:

"Šta je to pa nikada ne vidim da se Mikail smije?" On je odgovorio: "Mikail se nije nasmijao od momenta kada je stvorena vatra."[1]

Ovi meleki su zaslužili da budu spomenuti u Kur'anu, vjerodostojnim hadisima, a spomenuti su i u Posla-

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

nikovoj, sallallahu 'alejhi ve sellem, dovi: "Allahu, Gospodaru Džibrila, Mikaila i Israfila..." Džibril, a. s., se spušta sa uputom poslanicima, kako bi to prenijeli ljudima. Mikail, a. s., je zadužen za prirodne pojave i bilje pomoću kojih se dobija opskrba na ovome svijetu. On ima pomoćnike koji izvršavaju ono što im on naredi, po naredbi svoga Gospodara. Oni tjeraju vjetar i oblake u pravcu u kojem želi Gospodar, slavljen i uzvišen neka je On. Nema nijedne padavine koja silazi s neba, a da s njom nije melek koji je usmjerava ka njezinom mjestu na Zemlji. Israfil, a. s., je zadužen za puhanje u rog radi ustajanja iz kaburova, proživljenja i okupljanja, kada će biti nagrađen onaj ko je bio zahvalan, kažnjen svaki nevjernik, grijesi (onih koje Allah bude odredio) oprošteni, za trud nagrađeno, kada će djela biti poput blještavih bisera. Džibril, a. s., dobija uputu koja mu se objavljuje. Mikail, a. s., je zadužen za opskrbu, a Israfil, a. s., dobija naredbu da pruži pomoć ili donese nagradu/kaznu.

Što se tiče meleka smrti, njegovo ime se ne spominje u Kur'anu, niti u vjerodostojnim (sahih) hadisima. U nekim predajama se spominje njegovo ime: Azrail, a Allah najbolje zna.

Uzvišeni je rekao:

> **"Reci: 'Melek smrti, koji vam je za to određen, duše će vam uzeti, a poslije ćete se Gospodaru svome vratiti.'"** (Es-Sedžde, 11.)

On ima pomoćnike koji vade dušu čovjeka iz njegovog tijela sve dok ona ne dođe do grla, tada je svojom rukom uzima melek smrti. Kada je uzme, iz ruku je ne ispušta ni za koliko je treptaj oka, dok je oni ne uzmu od njega, stave u ćefine i umotaju je. Uzvišeni je rekao:

> **"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi šta hoće."** (Ibrâhim, 27.)

Zatim se s njom uzdižu, pa ako je bila dobra (duša), otvore joj se nebeske kapije, a ako nije, ostanu zatvorene i biva poslana nazad na Zemlju. Uzvišeni je rekao:

> **"On vlada robovima Svojim i šalje vam čuvare; a kad nekome od vas smrt dođe, izaslanici Naši mu, bez oklijevanja, dušu uzmu. Oni će, poslije, biti vraćeni Allahu, svome istinskom Gospodaru. Samo će se On pitati i On će najbrže obračun svidjeti."** (El-En'âm, 61.–62.)

Ibn-Abbas, r. a., Mudžahid i mnogi drugi kažu da je Zemlja u rukama meleka smrti poput tepsije, iz nje uzima ono što hoće, a spomenuli smo da meleki smrti dolaze čovjeku prema njegovim djelima: ako je bio vjernik, dolaze mu meleki bijelih (svijetlih) lica, bijele odjeće, lijepe naravi, a ako je bio nevjernik, onda je sve obrnuto. Neka nas Allah sačuva toga.

Ibn Ebi-Hatim prenosi od Džafera ibn Muhammeda koji je čuo svoga oca kako kaže:

"Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je gledao u meleka smrti kod glave jednog čovjeka ensarije, pa mu je rekao: 'O meleku smrti, budi nježan s mojim ashabom, on je vjernik.' Melek smrti je rekao: 'Muhammede, olakšaj dušu, razvedri se, jer ja sam nježan sa svakim vjernikom. Znaj da na Zemlji nema nijedne kuće oblijepljene glinom ili obložene krznom, na kopnu ili moru, a da je ja u danu ne obiđem pet puta, dok ne upoznam mlade i stare, a, tako mi Allaha, Muhammede, kada bih želio da uzmem dušu mušice, ne bih to mogao, jer je Allah Onaj koji naređuje uzimanje duša.'"[1]

Džafer ibn Muhammed je rekao: "Moj otac mi je prenio o njihovom obilaženju kod vakta svakog namaza, a tu su i kada dođe smrt, pa ako umire neko ko je pazio na namaz, melek ga čuva, otjerava šejtana od njega i došaptava mu riječi (*talkin*): *'Lā ilāhe illallāh Muhamedur-Resūlullāh'* u tom izuzetno važnom trenutku." Ovaj hadis je mursel, u hadisu o rogu smo spomenuli od Ebu-Hurejre, r. a., on od Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, (hadis) u cjelosti. U njemu se kaže:

[1] Bilježi Taberani

"Allah će narediti Israfilu da puhne u rog radi usmrćivanja, pa će on puhnuti te će umrijeti stanovnici nebesa i Zemlje, izuzev onih za koje Allah bude htio (da ne umru). Kada se oni smire, melek smrti će doći pred Silnog, slavljen i uzvišen neka je On, i reći: 'Gospodaru, pomrli su stanovnici nebesa i Zemlje, osim onih za koje si Ti to htio.' Allah će upitati, a On zna ko je ostao: *'Pa ko je ostao?'* On će odgovoriti: 'Ostao si Ti, Živi, Koji nikada nećeš umrijeti, oni koji nose Tvoj Arš, Džibril i Mikail', pa će On reći: *'Neka umru Džibril i Mikail.'* – Allah će dati da Arš progovori pa će on reći: 'Gospodaru moj, Džibril i Mikail umiru.' On će reći: *'Šuti, Ja sam propisao smrt svima koji su ispod Mog Arša.'* Njih dvojica umriješe. Zatim će melek smrti doći pred Silnog, slavljen i uzvišen neka je On, i reći: 'Gospodaru, umrli su Džibril i Mikail.' Allah će upitati, a On zna ko je ostao: *'Pa ko je ostao?'* On će odgovoriti: 'Ostao si Ti, Živi, Koji nikada nećeš umrijeti, oni koji nose Tvoj Arš i ostao sam ja.' Allah će reći: *'Neka umru oni koji nose Moj Arš.'* Pa će oni umrijeti. Allah će narediti Aršu da uzme rog od Israfila. Zatim će melek smrti doći pred Silnog, slavljen i uzvišen neka je On, i reći: 'Gospodaru, umrli su oni koji su nosili Tvoj Arš.' Allah će upitati, a On zna ko je ostao: *'Pa ko je ostao?'* On će odgovoriti: 'Os-

tao si Ti, Živi, Koji nikada nećeš umrijeti i ostao sam ja.' Allah će reći: *'Ti si jedno od Mojih stvorenja, stvorio sam te iako to nisi želio. Umri.'* – pa će on umrijeti. Onda neće ostati niko izuzev Allaha, Jedinog, Svemogućeg, Jednog, Koji je utočište svemu, koji nije rodio i rođen nije i Kojem niko ravan nije. On je Posljednji jednako kao što je i Prvi."[1]

Zatim je naveo cijeli hadis. Bilježe ga Taberani, Ibn-Džerir i Bejheki. Hafiz Ebu-Musa el-Medini navodi ga u knjizi Et-Tivalat i kod njega postoji dodatak koji je garib: "...pa će mu Allah reći: *'Ti si jedno od Mojih stvorenja, stvorio sam te kako sam htio, umri smrću nakon koje nikada nećeš biti oživljen.'*"

Među melekima čija se imena spominju u Kur'anu su i Harut i Marut, kako smatra velika skupina učenjaka prvih generacija. Navode se kazivanja o njima, šta je s njima bilo i brojne predaje koje su većinom israilijati.

Imam Ahmed prenosi merfu'-hadis od Ibn-Omera, r. a., Ibn-Hibban ga smatra vjerodostojnim (sahih). Mislim da se on veže za Abdullaha ibn Omera, r. a., i da je jedan od onih prenesenih od Ka'ba el-Ahbara, kako ćemo objasniti, a Allah najbolje zna. U njemu se kaže: "Njima se Venera prikazala u liku najljepše žene." Od Alije, Ibn-Abbasa i Ibn-Omera, r. a., prenosi se da je Venera bila žena i da je, kada su oni tražili od nje ono što

[1] Bilježi Taberani

je spomenuto, ona odbila, osim da joj otkriju Allahovo najuzvišenije ime, pa su je oni podučili njemu. Ona ga je izgovorila, uzdigla se na nebo i postala zvijezdom.

Hakim bilježi u svome *Mustedreku* da je Ibn-Abbas, r. a., rekao: "U to vrijeme je bila jedna žena ljepša od drugih žena kao što je Venera ljepša od ostalih zvijezda." Ovo je najljepša izjava u vezi Venere. Zatim se kaže da je njihov slučaj i njihova priča vezana za vrijeme Idrisa, a. s., a kaže se i da je to bilo za vrijeme Sulejmana, a. s., sina Davuda, a. s., što smo pojasnili u *Tefsiru.*

To su israilijati koje prenosi Ka'b el-Ahbar, kako to navodi Abdurrezzak u svome *Tefsiru,* sa najvjerodostojnijim lancem prenosilaca i najpouzdanijim ljudima u njemu, a Allah najbolje zna.

Još se kaže da se riječima Uzvišenog: "**...i onome što je bilo nadahnuto dvojici meleka, Harutu i Marutu, u Babilonu...**" (El-Bekare, 102.) želi reći da su to dva plemena džina, što smatra Ibn-Hazm; ovo je usamljeno mišljenje i daleko od ispravnog stava. Ima i ljudi koji uče: "**...ono što je objavljeno dvojici kraljeva (vladara)**"[1] – sa kesrom, pa su ih tako učinili dvojicom barbara, Perzijanaca. Ovako kaže Dahhak. Ima i onih ljudi koji govore da su oni dvojica meleka s neba, ali već je došla Allahova odredba o njima i ono što se o njima prenosi. Ako su predaje o njima vjerodostojne i ako se kaže da su meleki,

[1] Tj. uče riječ *melekejni* (dvojici meleka) kao *melikejni* (dvojici kraljeva) (op. prev.)

tada je sud o njima poput suda o Iblisu, l. a. Međutim, ispravno je da su oni džini, kao što ćemo pojasniti.

Od melekâ koji su spomenuti u hadisu imamo Munkira i Nekira, a. s. Njihovo spominjanje u hadisima se vezuje za ispitivanje u kaburu. Rekao je Uzvišeni:

> **"Allah će vjernike postojanom riječju učvrstiti i na ovom i na onom svijetu, a nevjernike će u zabludi ostaviti; Allah radi šta hoće."** (Ibrāhīm, 27.)

Njih dvojica su ispitivači u kaburu. Zaduženi su da umrlu osobu pitaju u kaburu o njegovom gospodaru, njegovoj vjeri i poslaniku. Ispituju i dobre i loše. Oni su dvojica plava i crna, imaju zastrašujući izgled i glas, spasio nas Allah kaburske kazne i učvrstio nas postojanom riječju, amin!

Buhari bilježi predaju Aiše, r. a., da je upitala Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem:

> "Jesi li doživio dan teži od dana Uhuda?" On je odgovorio: "Doživio sam puno toga od tvog naroda, a najteže što sam od njih doživio bio je dan Akabe, kada sam govorio Ibn Abd Jalilu ibn Abd Kelalu, pa mi on nije odgovorio ono što sam želio, otišao sam zabrinutog lica i nisam se zaustavio sve dok nisam došao do brda Se'alib, podigao sam glavu i vidio jedan oblak koji mi je pravio hladovinu. Pogledao sam, kad na njemu Džibril, pozvao me i rekao: 'Allah je čuo šta ti je tvoj narod

> rekao i kako su ti odgovorili, poslao ti je meleka planinâ da mu narediš šta god želiš da im učini.' – pa me zovnuo melek planina, poselamio me i rekao: 'Muhammede, šta želiš? Ako želiš, ja ću srušiti na njih Ahšebane (dva brijega u Meki).'" Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Ne, ja želim da Allah iz njihove kičme (potomstva) izvede one koji će obožavati samo Allaha i koji Mu neće nikoga ravnim smatrati."[1]

Hadis bilježi i Muslim od Ibn-Vehba.

Vrste meleka

Postoje različite vrste meleka, ovisno o tome kakav im je oblik dao Allah.

- *Meleki koji nose Arš* (hameletul-Arš); njih smo već spominjali;
- *Kerubijjuni*, oni koji se nalaze oko Arša, oni su najčasniji meleki, pored onih koji nose Arš, i odabrani, shodno riječima Uzvišenog:

> **"Mesihu neće biti zazorno da prizna da je Allahov rob, pa ni melekima, Njemu najbližim..."** (En-Nisā', 172.);

[1] Bilježe Buhari i Muslim

• *Džibril i Mikail, a. s.;*

O svima njima je Uzvišeni rekao da oni, u tajnosti, traže oprosta za vjernike. On kaže:

"Meleki koji drže Prijesto i oni koji su oko njega veličaju i hvale Gospodara svoga i vjeruju u Njega i mole se da budu oprošteni grijesi vjernicima: 'Gospodaru naš, Ti sve obuhvataš milošću i znanjem; zato oprosti onima koji su se pokajali i koji slijede Tvoj put i sačuvaj ih patnje u vatri! Gospodaru naš, uvedi ih u edenske vrtove, koje si im obećao, i pretke njihove i žene njihove i potomstvo njihovo, one koji su bili dobri; Ti si, uistinu, silan i mudar. I poštedi ih kazne zbog ružnih djela, jer koga Ti toga dana poštediš kazne zbog ružnih djela – Ti si mu se smilovao, a to će, zaista, veliki uspjeh biti!'" (Gāfir, 7.–9.)

Ovo je njihova čista narav i oni vole kada se neko njome odlikuje. Prenosi se u hadisu od najiskrenijeg (Muhammeda, sallallahu 'alejhi ve sellem), da je rekao:

"Kada čovjek tajno čini dovu za svoga brata, melek kaže: 'Amin, i tebi isto to'"[1];

• *meleki stanovnici sedam nebesa* koji neprekidno ibadet čine, i noću i danju, i ujutro i uvečer, kao što kaže Uzvišeni:

[1] **Bilježe** Muslim i Ebu-Davud

"Hvale ga noću i danju, ne malaksavaju." (El-Enbijā', 20.)

Ima ih koji konstantno čine ruku', neki su konstantno na kijamu, a neki na sedždi. Ima i onih koji u skupinama pohode Bejtul-Ma'mur, svakog dana sedamdeset hiljada njih uđe u njega i nikada više ne dođu na red. Ima i onih koji su zaduženi za dženetske bašče i pripremanje počasti za njegove stanovnike, pripremanje užitaka za njih: odjeće, namještaja, stanova, jela, pića i ostalog što ljudsko oko nije vidjelo, uho nije čulo, niti srce zamislilo;

• *čuvar (ključar) Dženneta* je melek koji se zove Ridvan i spominje se u nekoliko hadisa;

• *meleki zaduženi za vatru (kažnjavanje)*, oni se zovu Zebanije. Ima ih devetnaest, a njihov predvodnik je Malik, on nadzire sve u njoj (Vatri). Oni se spominju u riječima Uzvišenog:

"I oni koji će u vatri biti govoriće stražarima džehenemskim: 'Zamolite Gospodara svoga da nam bar jedan dan svoju patnju ublaži!'" (Gāfir, 49.)

"Oni će dozivati: 'O Malik! Neka Gospodar tvoj učini da umremo!' – a On će reći: 'Vi ćete tu vječno ostati!' Mi vam Istinu šaljemo, ali većini vas je Istina odvratna." (Ez-Zuhruf, 77.–78.)

"O vi koji vjerujete, sebe i porodice svoje čuvajte od vatre čije će gorivo ljudi i kamenje biti, i

o kojoj će se meleki strogi i snažni brinuti, koji se onome što im Allah zapovijedi neće opirati, i koji će ono što im se naredi izvršiti." (Et-Tahrīm, 6.)

"Nad njim su devetnaestorica. Mi smo čuvarima vatre meleke postavili i odredili broj njihov kao iskušenje onima koji ne vjeruju, da se oni kojima je Knjiga data uvjere, i da se onima koji vjeruju vjerovanje učvrsti, i da onima kojima je Knjiga data i oni koji su vjernici ne sumnjaju, i da oni čija su srca bolesna i oni koji su nevjernici – kažu: 'Šta je Allah htio ovim primjerom?' Tako Allah ostavlja u zabludi onoga koga hoće, i na Pravi put ukazuje onome kome hoće. A vojske Gospodara tvoga samo On zna. I Sekar je ljudima samo opomena;" (El-Muddessir, 30.–31.)

• meleki su, također, zaduženi za čuvanje ljudi, shodno riječima Uzvišenog:

"Za Njega je jednak od vas onaj koji tiho govori i onaj koji to glasno čini, onaj koji se noću skriva i onaj koji po danu hodi. Uz svakog od vas su meleki, ispred njega i iza njega – po Allahovu naređenju nad njim bdiju. Allah neće izmijeniti jedan narod dok on sam sebe ne izmijeni. A kad Allah hoće da jedan narod kazni, niko to ne može spriječiti; osim Njega nema mu zaštitnika." (Er-Ra'd, 10.–11.)

Valibi prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., da je, u vezi s ajetom: **"...Uz svakog od vas su meleki** (mu'akkibātun), **ispred njega i iza njega – po Allahovu naređenju nad njim bdiju..."** (Er-Ra'd, 11.), rekao: "*Mu'akkibātun* su meleki." Ikrime prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., da je rekao: "*Jahfezūnehū min emrillāh* – to su meleki koji ga čuvaju, oni su ispred i iza njega, a kada dođe Allahova naredba, oni se udalje od njega." Rekao je Mudžahid: "Nema nijednog čovjeka, a da uz njega nije melek koji je zadužen da ga čuva od džinâ i ljudi, dok spava i dok je budan. Sve što bi došlo da mu naudi, on to odstrani, izuzev onoga što Allah želi da ga zadesi."

Ebu-Usame je rekao: "Nema nijednog čovjeka, a da uz njega nije melek koji ga čuva, izuzev od onoga što mu je propisano."

Ebu-Midžlez je rekao: "Došao je neki čovjek Aliji, r. a., i rekao: 'Zaista jedna skupina želi da te ubije', pa je on odgovorio: 'Zaista, uz svakog čovjeka su dva meleka koji ga čuvaju od onoga od čega on sam ne bi mogao, a kada dođe odredba, oni se sklonu između nje i njega. Zaista je smrtni čas (edžel) nepromjenljiv;'"

• *meleki koji su zaduženi da budno paze djela ljudi*, shodno riječima Uzvišenog:

"Kad se dvojica sastanu i sjednu jedan s desne, a drugi s lijeve strane, on ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan onaj koji bdije." (Kāf, 17.–18.)

"A nad vama bdiju čuvari, kod Nas cijenjeni pisari, koji znaju ono što radite." (El-Infitār, 10.–12.)

Hafiz Ebu-Muhammed Abdurrahman ibn Ebi-Hatim er-Razi u svome *Tefsiru* prenosi od Mudžahida da je Muhammed, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ukažite poštovanje prema Plemenitim pisarima koji se ne odvajaju od vas osim u dva slučaja: kada ste džunubi (kada imate odnos sa bračnim drugom) i kada obavljate fiziološku potrebu, pa kada se neko od vas pere neka se zakloni iza kakvog zida, svoje deve ili neka ga zakloni njegov brat."

Ovaj hadis je mursel, ali ga ojačava Bezzar u svome *Musnedu* preko Džafera ibn Sulejmana. U njemu se prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zaista vam je Allah zabranio razgolićenost, pa stidite se Allaha i onih koji su s vama, Plemenitih pisara, koji se ne odvajaju od vas osim u tri slučaja: kada obavljate fiziološku potrebu, kada ste džunubi (kada imate odnos sa bračnim drugom) i kada se neko od vas kupa. Kada se neko od vas pere razgolićen, neka se zakloni svojom odjećom, nekakvim zidom ili iza svoje deve."[1]

Pod pojmom "ukažite poštovanje" se misli da ih se stidi i pred njima ne čine ružna djela koja će oni bilježiti, jer Allah ih je stvorio kao plemenita bića lijepog ahlaka (naravi). Jedan vid iskazivanja poštovanja prema njima navodi se u hadisu koji bilježe Sahīhi, Suneni i Musnedi, od velikog broja ashaba, a oni od Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, koji je rekao:

"Meleki ne ulaze u kuću u kojoj se nalazi slika, pas ili nečista osoba."[2]

Od Ebu-Se'ida se prenosi ova verzija: "Meleki ne ulaze u kuću u kojoj se nalazi slika ili statua."[3] U rivajetu Mudžahida, koji prenosi od Ebu-Hurejre, r. a., kaže se: "Meleki ne ulaze u kuću u kojoj se nalazi pas ili statua."

Od Ebu-Hurejre, r. a., se prenosi, također, da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Meleki se ne nalaze uz skupinu (koja putuje) u kojoj se nalaze pas ili zvono."[4]

Zurare ibn Evfa prenosi od Alejhisselama:

[1] Bilježe ga Ibn-Kesir u *Dž mi'ul-mesanidu ves-sunen*, Bezzar u *Kešful-estaru*, a spominje ga i Hejsemi u *Medžme'uz-zeva'idu* i kaže: "Jedino se od Ibn-Abbasa, r. a., prenosi na ovaj način."
[2] Bilježe Buhari, Muslim, Ebu-Davud, Tirmizi, Nesa'i, Ibn-Madže, imam Ahmed i Darimi
[3] Prethodni izvor
[4] Bilježe Ebu-Davud, Tirmizi, imam Ahmed u svome *Musnedu* i Darimi

"Meleki ne prisustvuju skupini (koja putuje) u kojoj se nalazi zvono."[1]

Bezzar bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zaista Allahovi meleki poznaju ljude" – a mislim da je rekao: "znaju njihova djela, kada vide da je čovjek pokoran Allahu, spominju ga među sobom i prozivaju ga (po imenu) i govore: 'Noćas je uspio taj i taj', 'Noćas se spasio taj i taj'. A kada vide da je čovjek nepokoran Allahu, spominju ga među sobom, prozivaju i govore: 'Noćas je propao taj i taj.'"[2]

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Meleki se smjenjuju, postoje meleki noći i meleki dana, oni se sakupljaju na sabahu i ikindiji. Zatim se Njemu uzdižu oni koji su bili kod vas, pa ih On upita, a On najbolje zna: *'Kako ste ostavili Moje robove?'* Oni odgovore: 'Ostavili smo ih dok su klanjali.'"[3]

(Navodi se i:) "...a i kada smo im došli, oni su klanjali." Na ovaj način se hadis navodi u knjizi Bed'ul-halk

[1] Prethodni izvor
[2] Bilježi Bezzar u *Kešful-estaru*
[3] Bilježe Buhari, imam Malik u *Muvetta'u* i imam Ahmed u svome *Musnedu*

(Buhari). On ga sam navodi u ovoj verziji, ali ne i Muslim. Obojica ga navode u svojim *Sahihima* na početku spominjaja hadisa od Malika.

Bezzar bilježi predaju Enesa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Nema nijednog od dvojice čuvara koji odnesu Allahu, Slavljenom i Uzvišenom, ono što su bilježili u jednom danu, pa na početku i kraju stranice bude traženje oprosta (istigfar), a da Allah neće reći: *'Oprostio sam Svome robu ono što je između korica.'*"[1]

Zatim kaže da ga prenosi jedino Temam ibn Nedžih i ovaj hadis je dobar. Ja kažem da ovaj hadis ojačava Ibn-Me'in, dok ga Buhari, Ebu-Hatim, Ebu-Zer'a, Nesa'i i Ibn-Adijj smatraju slabim; Ibn-Hibban ga odbacuje, a imam Ahmed kaže da ne zna pravo stanje njegove vjerodostojnosti. Hadisom se želi reći da svaki čovjek ima dvojicu meleka čuvara, jednog ispred i drugog iza sebe, koji ga čuvaju po Allahovoj naredbi, a ima i drugu dvojicu, jednog sa desne, a drugog s lijeve strane, pisar sa desne strane je nadređen onome s lijeve strane, kao što smo već spomenuli kod riječi Uzvišenog: "Kad se dvojica sastanu i sjednu jedan s desne, a drugi s lijeve strane, on ne izusti ni jednu riječ, a da pored njega nije prisutan Onaj koji bdije." (Kāf, 17.–18.)

[1] Bilježi Ibn-Kesir u *Džami'ul-mesanid ves-sunen*

Što se tiče hadisa kojeg bilježi imam Ahmed od Ibn-Mes'uda, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Nema nijednog od vas, a da za njega nije zadužen njegov pratilac džin i pratilac melek." Ashabi upitaše: "Zar i za tebe, Allahov Poslaniče?" "I za mene, ali je mene Allah pomogao protiv njega (džina) pa mi on naređuje samo dobro", odgovorio je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem,[1]

bilježi ga samo Muslim. Moguće je da ovaj melek pratilac nije zadužen za čuvanje čovjeka, već samo za to da ga upućuje, po dozvoli svoga Gospodara, na dobro i Pravi put, kao što je i njegov pratilac šejtan zadužen da uloži sve svoje napore da ga zavede i odvede u zabludu. Bezgrješan je samo onaj koga Allah učini bezgrješnim, a pomoć je samo od Allaha.

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada nastupi petak na svaka vrata mesdžida dođu meleki koji zapisuju one koji dolaze, a kada imam sjedne, oni zatvore svoje listove i uđu da slušaju zikr."

U ovoj verziji ga bilježi samo Buhari. U oba *Sahiha* se prenosi u drugoj verziji. Uzvišeni je rekao:

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Obavljaj propisane molitve kad Sunce s polo**vine neba krene, pa do noćne tmine, i molitvu u zoru jer molitvi u zoru mnogi prisustvuju."** (El-Isrā', 78.)

Imam Ahmed bilježi predaju Ibn-Mes'uda, r. a., a on od Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem,[1] kao što i Ebu-Hurejre, r. a., prenosi od Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem, u vezi s riječima Uzvišenog: "**...i molitvu u zoru jer molitvi u zoru mnogi prisustvuju**" (El-Isrā', 78.)[2], da je rekao:

"Njoj prisustvuju meleki noći i meleki dana."

Bilježe ga još i Tirmizi, Nesa'i i Ibn-Madže. Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahīh hadis.

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Namaz u džematu je vredniji od namaza pojedinačno za dvadeset i pet puta. Meleki noći i meleki dana se sastaju na sabah-namazu." Ebu-Hurejre, r. a., je rekao: "Ako hoćete, učite: '**...i molitvu u zoru jer molitvi u zoru mnogi prisustvuju.**' (El-Isrā', 78.)"[3]

Buhari dalje bilježi od Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježi Buhari

"Kada muž pozove svoju ženu u postelju pa ona to odbije te on zanoći ljut na nju meleki je proklinju sve dok ne svane."[1]

U dva *Sahiha* se navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Izgovarajte 'amin' kada to imam izgovara, jer čiji izgovor riječi 'amin' podudari s onim od meleka bit će mu oprošteni prijašnji grijesi."[2]

U Buharijevom *Sahihu* zabilježena je ova verzija:

"Kada imam kaže 'amin' i meleki na nebu kažu 'amin', pa čiji se izgovor riječi 'amin' podudari s onim od meleka bit će mu oprošteni prijašnji grijesi."[3]

U Buharijevom *Sahihu* također je zabilježena predaja Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada imam izgovori: 'Čuo Allah onoga ko Ga hvali' (*'Semi'allāhu limen hamideh'*) recite: 'Bože, Gospodaru naš, neka Ti je hvala' (*'Allāhumme Rabbenā ve lekel-hamd'*), jer, zaista, onome čije se riječi poklope s riječima meleka bit će oprošteni prijašnji grijesi."[4]

[1] Bilježi Buhari
[2] Bilježi Buhari
[3] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[4] Bilježe Buhari, Muslim, Ebu-Davud, Tirmizi, Nesa'i i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Bilježe ga svi osim Ibn-Madže.

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a. (ili Ebu-Se'ida, r. a., prenosilac nije siguran) da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Allah ima meleke koji obilaze po putevima tražeći one koji spominju Allaha. Kada nađu ljude koji spominju Allaha, jedni druge dozivaju: 'Dođite onome što ste tražili!' Zatim ih obaviju svojim krilima (koja ispune prostor) do ovozemaljskog neba, pa ih Gospodar njihov upita – a On bolje zna od njih: *'Šta kažu Moji robovi?'* – 'Zahvaljuju Ti, veličaju te i spominju!', odgovore oni. *'A jesu li Me vidjeli?'*, upita On, a oni odgovaraju: 'Ne.' On ih ponovo zapita: *'A kako bi bilo da su Me vidjeli?'* – 'Da su Te vidjeli, još više bi Ti zahvaljivali, veličali Te i spominjali', odgovore. On ponovo zapita: *'A za šta mole?'* – 'Mole Te za Džennet', odgovore oni. *'A jesu li ga vidjeli?'*, upita On. 'Ne', odgovore oni. *'A kako bi bilo da su ga vidjeli?'*, zapita On, a oni odgovore: 'Da su ga vidjeli, više bi za njim žudjeli i više bi ga tražili.' – *'A od čega traže zaštitu?'*, zapita On, a oni odgovaraju: 'Od Vatre!' – *'A jesu li je vidjeli?'*, (ponovo) upita On, a oni odgovaraju: 'Ne.' – *'A kako bi bilo da su je vidjeli?'*, (ponovo) upita On. 'Da su je vidjeli, više bi od nje bježali i više bi od nje strahovali', odgovore oni, a On (zatim) kaže: *'Ja vas uzimam za svjedoke*

da sam im oprostio!' Meleki (potom) kažu: 'Među njima je taj i taj, a on nije jedan od njih, nego je došao (među njih) zbog neke potrebe!', a Allah Uzvišeni odgovara: *'Oni su ljudi u čijem društvu nije nesretan onaj koji s njima sjedi.'*"[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko od muslimana otkloni neku od ovozemaljskih teškoća, Allah će od njega odstraniti neku teškoću na Sudnjem danu. Ko sakrije mahanu muslimana, Allah će sakriti njegovu i na dunjaluku i na ahiretu. Allah pomaže Svome robu sve dok on pomaže svome bratu. Ko bude krenuo na put da traži znanje, Allah će mu olakšati put u Džennet. Neće se sakupiti ljudi u nekoj od Allahovih kuća da bi učili Kur'an i podučavali se, a da na njih neće biti spuštena smirenost, prekriti ih milost, natkriliti ih meleki, a Allah će ih spomenuti kod onih koji su kod Njega."[2]

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Se'ida, r. a., i Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Neće se sakupiti ljudi da bi spominjali Allaha, a da ih meleki neće natkriliti, prekrit će ih milost,

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

na njih će biti spuštena smirenost, a Allah će ih spomenuti kod onih koji su kod Njega."[1]

Tirmizi kaže da je hasen-sahih hadis. Mnogi hadisi spominju ovu temu. U *Musnedu* imama Ahmeda i u *Sunenima* zabilježena je predaja Ebu-Derda'a u kojoj se kaže:

"Meleki krilima zaklanjaju onoga ko traži nauku iz zadovoljstva zbog onoga što radi"[2]

tj. prave im hladovinu. Uzvišeni kaže:

"Budi prema njima pažljiv i ponizan..." (El-Isrā', 24.)

"I budi ljubazan prema vjernicima koji te slijede!" (Eš-Šu'arā', 215.)

Imam Ahmed bilježi predaju Abdullaha ibn Mes'uda, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Allah ima meleke koji putuju po Zemlji i koji mi prenose selame od mog ummeta."[3]

Imam Ahmed bilježi predaju Aiše, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježe Muslim, Tirmizi, Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježe Ebu-Davud i Ibn-Madže
[3] Bilježe Nesa'i i imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Meleki su stvoreni od svjetlosti (nura), džini su stvoreni od plamena vatre, a Adem je stvoren od onoga što vam je već rečeno."[1]

Hadisi koji spominju meleke su veoma brojni. Spomenuli smo ono što je Allah htio, Njemu neka je hvala.

Prednost meleka nad ljudima

Učenjaci se razilaze po pitanju prednosti meleka nad ljudima i zauzimaju različite stavove; o ovome se najviše može naći u knjigama mutekellimina i njihovom suprotstavljanju mu'tezilijama i onima koji se slažu s njima, a već smo naveli njihov stav po ovom pitanju kada smo govorili da Ibn-Asakir spominje u svojoj *Historiji* Umejju ibn Amra ibn Se'ida ibn El-Asa, da je sjedio na jednom sijelu sa Omerom ibn Abdulazizom, pa je Omer rekao: "Nema nikog plemenitijeg kod Allaha od plemenitog čovjeka." Ovo je potkrijepio riječima Uzvišenog: **"A oni koji vjeruju i čine dobra djela – oni su, zbilja, najbolja stvorenja."** (El-Bejjine, 7.) S njim se složio Umejje ibn Amr ibn Se'id, a Irak ibn Malik je rekao: "Nema nikog plemenitijeg kod Allaha od melekâ: oni Mu služe na oba svijeta (i dunjaluku i ahiretu) i izaslanici su Njegovim vjerovjesnicima." To je potkrijepio riječima Uzvišenog: **"...Gospodar vaš vam zabranjuje ovo drvo samo zato da ne biste meleki postali ili da ne biste besmrtni bili."** (El-A'râf, 20.) Omer ibn Abdulaziz je upitao Muhammeda ibn Ka'ba el-Kurezija: "Šta ti kažeš, Ebu-Hamza?" On je odgovorio: "Allah je odlikovao Adema, stvorio ga je Svojom rukom, udahnuo je u njega Svoga duha, naredio melekima da mu učine sedždu, od njegovog potomstva je učinio vjerovjesnike i poslanike i one koje meleki posjećuju." Omer ibn Abdulaziz se složio u vezi s ovim i naveo i drugi dokaz, a ukazao je i na slabost dokaza kojeg je prethodno naveo, jer se riječi: **"A oni koji vjeruju i čine dobra djela..."** (El-Bejjine, 7.) ne odnosi samo na ljude. Allah vjerovanje povezuje sa melekima: **"I vjeruju u Njega..."**, isto tako i sa džinima: **"I mi smo, čim smo Kur'an čuli, u nj povjerovali; a ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji"** (El-Džinn, 13.) i: **"I ima nas muslimana..."** (El-Džinn, 14.)

[1] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Smatram da je najbolje što ima po ovom pitanju ono što prenosi Darimi od Abdullaha ibn Amra, r. a., a to je najispravnije:

> "Kada je Allah stvorio Džennet, meleki su rekli: 'Gospodaru, daj da mi jedemo i pijemo od njega, ti si ljudima stvorio Zemlju' – pa je Allah rekao: *'Neću učiniti da dobri potomci onoga koga sam stvorio Svojom Rukom budu kao oni za koje sam rekao: 'Budi!' i oni postaše.'*"

STVARANJE DŽINA I KAZIVANJE O ŠEJTANU

Uzvišeni je rekao:

"On je čovjeka od sasušene ilovače, kao što je grnčarija, stvorio, a džina od plamene vatre – pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" (Er-Rahmān, 14.–16.)

"Mi smo stvorili Adema od ilovače, od blata ustajalog, a još prije smo stvorili džine od vatre užarene." (El-Hidžr, 26.–27.)

Ibn-Abbas, Ikrime, Mudžahid, Hasan i mnogi drugi u vezi riječi Uzvišenog: "od vatre užarene" kažu: "To su plameni jezici" i to je najljepše mišljenje.

Muslim bilježi hadis Aiše, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Meleki su stvoreni od svjetlosti (nura), džini su stvoreni od vatre, a Adem je stvoren od onoga što vam je već rečeno."

Velik broj komentatora Kur'ana (mufessira) kažu da su džini stvoreni prije Adema, a. s. Na Zemlji su, dakle, postojali džini i ljudi, Allah je džinima dao vlast nad ljudima pa su ih oni pobili, iskorijenili s nje i nastanili je nakon njih. Es-Seddi u svome *Tefsiru* spominje da Ibn-Mes'ud, r. a., prenosi od nekolicine ashaba Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, da se Allah, kada je završio sa stvaranjem onoga što je želio, uzdigao na Arš. Iblisu je dao vlast nad dunjalukom – a on je bio iz plemena meleka koje se zvalo Džinn, a tako su se zvali jer su bili čuvari Dženneta. Uz vlast, Iblis je također bio i čuvar, pa je u sebi pomislio: "Allah mi je ovo dao zato što sam bolji od meleka."[1]

Dahhak prenosi od Ibn-Abbasa, r. a., da, kada su džini počinili nered na Zemlji i prolili krv, Allah im je poslao Iblisa s vojskom meleka koji su ih pobili i otjerali ih sa zemlje na morska ostrva.

Muhammed ibn Ishak prenosi od Ibn-Abbasa, r. a.: "Prije nego je iskazao nepokornost, Iblis se zvao Azazil. Živio je na Zemlji, od svih meleka se najviše trudio i najviše je imao znanja. Bio je od jednog plemena koje se zvalo Džinn." Ibn Ebi-Hatim prenosi od Se'ida ibn Džubejra, r. a., da je njegovo ime bilo Azazil i da je on bio među najplemenitijim melekima i od najčasnijeg njihovog plemena. Bio je rizničar džinā, imao je vlast na zemaljskom nebu. Imao je vlast i nad Zemljom. Od Ibn-Abbasa, r. a., se također prenosi da je on upravljao onim što se nalazi između neba i Zemlje. Ovo navodi Ibn-Džerir. Katade prenosi od Se'ida ibn Musejjiba: "Iblis je bio zapovjednik meleka zemaljskog neba." Hasan el-Basri je rekao: "On nije bio melekom ni koliko treptaj oka, on je u osnovi bio džin, kao što je Adem, a. s., u osnovi bio čovjek." Šehr ibn Havšeb i drugi kažu: "Iblis je bio jedan od džina koje su meleki pokorili. Jedna skupina njih ga je zarobila i odvela na nebo." Ovo navodi Ibn-Džerir.

[1] Bilježe Tirmizi i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Još kažu da, kada je Allah htio da stvori Adema, a. s., da na Zemlji nastani njega i njegovo potomstvo nakon njega, On je oblikovao njegovo tijelo od nje (zemlje). Iblis, koji je bio zapovjednik džina – a većina njih su bili vjernici, njegovo ime je bilo Azazil – došao je da ga vidi. Kada ga je vidio osušenog, znao je da će on biti biće nad kojim on neće imati vlast. Rekao je: "Ako budem imao vlast nad tobom, sigurno ću te uništiti, a ako ti budeš imao vlast nada mnom, ja te sigurno neću slušati!" Kada je Allah u Adema udahnuo od Svoga Ruha, što ćemo pojasniti, i naredio melekima da mu učine sedždu, Iblis je osjetio ogromnu zavist prema njemu i nije htio da mu učini sedždu. Rekao je: "Ja sam bolji od njega. Mene si stvorio od vatre, a njega si stvorio od zemlje." Tako se nije pokorio naredbi (Allaha) i usprotivio se Gospodaru, Slavljenom i Uzvišenom. Pogriješio je u pogledu svojih riječi (tj. što je rekao to što je rekao), udaljio se od Njegove milosti i izgubio položaj koji je svojim ibadetom

bio zaslužio. On je bio poput meleka, iako nije bio od njihove vrste, jer je stvoren od vatre, a oni od svjetlosti. Njega je zavela njegova narav koja ga je vukla i on se vratio svojoj vatrenoj prirodi:

"Svi meleki su se, zajedno, poklonili." (El-Hidžr, 30.)

"A kada rekosmo melekima: 'Poklonite se Ademu!' – oni se pokloniše, ali Iblis ne htjede, on se uzoholi i posta nevjernik." (El-Bekare, 34.)

"A kad smo rekli melekima: 'Poklonite se Ademu!' – svi su se poklonili osim Iblisa, on je bio jedan od džina i zato se ogriješio o zapovijest Gospodara svoga. Pa zar ćete njega i porod njegov, pored Mene, kao prijatelje prihvatiti, kad su vam oni neprijatelji? Kako je šejtan loša zamjena nevjernicima!" (El-Kehf, 50.)

I Iblis izgubi položaj uglednika, bî mu zabranjeno da nastanjuje (nebo), pa bî spušten na Zemlju, prezren, ponižen, s obećanom kaznom u vatri, za njega i za one džine i ljude koji ga budu slijedili. Pored ovoga, on će ulagati svoj krajnji napor da zavodi ljude, na sve načine, čekajući ih u zasjedi, kako kaže Uzvišeni:

"'Reci mi' – reče onda – 'evo ovoga koga si iznad mene uzdigao: ako me ostaviš do Smaka svijeta sigurno ću, osim malobrojnih, nad potomstvom njegovim zagospodariti.' 'Odlazi!' – reče On. 'Onima koji se za tobom budu poveli i tebi – kazna džehenemska biće vam puna kazna. I zavodi glasom svojim koga možeš i potjeraj na njih svoju konjicu i svoju pješadiju, i budi im ortak u imecima, i u djeci, i daji im obećanja – a šejtan ih samo obmanjuje – ali ti, doista, nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim!' A Gospodar tvoj je dovoljan kao zaštitnik!" (El-Isrā', 62.–65.)

Navest ćemo kazivanje o tome kada budemo govorili o stvaranju Adema, a. s. Ovdje se želi reći da su džini stvoreni od vatre i da su oni poput ljudi: jedu, piju i razmnožavaju se. Ima ih vjernika i nevjernika, kako nas Uzvišeni obavještava u suri El-Ahkāf:

"Kada ti poslasmo nekoliko džina da Kur'an slušaju, kada dođoše da ga čuju, oni rekoše: 'Pst!' A kad se završi, vratiše se narodu svome da opominju. 'O narode naš' – govorili su – 'mi smo slušali Knjigu koja se poslije Musaa objavljuje, koja potvrđuje da su istinite i one prije nje, i koja ka istini i na Pravi put upućuje. O narode naš, odazovite se Allahovu glasniku i vjerujte u Allaha, On će vam neke grijehe vaše oprostiti i vas od patnje neizdržljive zaštititi!' A oni koji se ne odazovu Allahovu glasniku, takvi Mu na Zemlji neće umaći i mimo Njega zaštitnika neće naći. Oni su u velikoj zabludi." (El-Ahkāf, 29.–32.)

U suri El-Džinn Uzvišeni je rekao:

"Reci: 'Meni je objavljeno da je nekoliko džina prisluškivalo i reklo: 'Mi smo, doista Kur'an, koji izaziva divljenje, slušali koji na Pravi put upućuje – i mi smo u njega povjerovali i više nikoga nećemo Gospodaru našem ravnim smatrati, a On nije – neka uzvišeno bude dostojanstvo Gospodara našeg! – uzeo sebi ni drúge ni djeteta; jedan naš bezumnik je o Allahu laži govorio, a mi smo mislili da ni ljudi ni džini o Allahu laži ne govore; i bilo je ljudi koji su pomoć od džina tražili, pa su im tako obijest povećali; i oni misle, kao što i vi mislite, da Allah nikoga neće oživjeti; i mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda puno; i sjedili smo okolo njega po busijama da bismo što čuli, ali će onaj, ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja vreba naići; i mi ne znamo da li se onima na Zemlji želi zlo ili im Gospodar njihov želi dobro; a među nama ima i dobrih i onih koji to nisu, ima nas vrsta različitih; i mi znamo da ne možemo Allahu na Zemlji umaći i da od Njega ne možemo pobjeći; i mi smo, čim smo Kur'an čuli, u njega povjerovali; a ko u Gospodara svoga vjeruje, ni štete ni nepravde ne treba da se boji; i ima nas muslimana, a ima nas zalutalih; oni koji islam prihvate Pravi put su izabrali, a nevjernici će u Džehennemu gorivo biti.' A da se Pravog

puta drže, Mi bismo ih vodom obilnom pojili, da bismo ih time na kušnju stavili; a onoga ko neće da se Gospodaru svome klanja On će u patnju tešku uvesti." (El-Džinn, 1.–17.)

Spomenuli smo tefsir ove sure i potpuno kazivanje na kraju sure El-Ahkaf. Tamo smo spomenuli i hadise vezane uz to. Ova skupina je bila od džina Nasibina (u Iraku), a u nekim predajama od džina Basre, koji su prolazili pored Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, koji je bio na kijamu u namazu, sa svojim ashabima, u Nahli kod Meke, pa su zastali i slušali njegovo učenje Kur'ana. Zatim su ostali sa Vjerovjesnikom, sallallahu 'alejhi ve sellem, cijelu noć, postavljali mu pitanja o raznim stvarima koje im naređuje i zabranjuje, a pitali su i mimo toga, pa im je on rekao:

"Svaka kost koju nađete, od životinje koja je zaklana s bismillom, neka na njoj bude nešto hrane za vas, i balega životinja čije je meso dozvoljeno jesti."

Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je zabranio da se njima čistimo nakon obavljene nužde (jer je ovo dvoje hrana džina) i rekao:

"To je za vašu braću džine."

Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je također zabranio da se mokri u rupe[1], jer su to staništa džina. Poslanik, sal-

[1] Bilježi Tirmizi

lallahu 'alejhi ve sellem, im je proučio suru Er-Rahmān, pa bi oni, svaki put kada bi proučio: **"Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!"**, rekli: "Nijednu od Tvojih blagodati ne poričemo, Gospodaru naš, neka Ti je hvala." Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, ih je pohvalio zbog toga kada je ovu suru učio pred ljudima, a oni su šutjeli. Rekao je:

"Džini su ljepše reagovali od vas. Nijednom im nisam proučio: **'Pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!'** – a da nisu rekli: 'Nijednu od Tvojih blagodati ne poričemo, Gospodaru naš, neka Ti je hvala.'"[1]

Hadis bilježi Tirmizi od Džubejra, a Ibn-Džerir i Bezzar od Ibn-Omera, r. a.

Razilaze se po pitanju da li će džini vjernici ući u Džennet ili će njihova nagrada za pokornost biti samo to da ne budu kažnjeni u vatri. Od ova dva stava ispravan je onaj koji kaže da će oni ući u Džennet u skladu s općenitim značenjem Kur'ana i općenitim značenjem riječi Uzvišenog:

"Za onoga koji se stajanja pred Gospodarom svojim bojao, biće dva perivoja – pa, koju blagodat Gospodara svoga poričete?!" (Er-Rahmān, 46.–47.)

[1] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Allah će, dakle, i njima to darovati. Kada oni ovo ne bi dobivali, ne bi On spominjao da im je pripremio blagodati. Sâmo ovo dovoljan je dokaz po ovom pitanju, a Allah najbolje zna.

Buhari bilježi predaju Ebu-Se'ida el-Hudrija, r. a., da je rekao[1]:

"Vidim da voliš stoku i pustinju, pa kada si u pustinji sa svojom stokom i kada budeš učio ezan za namaz, podigni svoj glas pri pozivu, jer mujezinov glas neće čuti nijedan džin, čovjek, niti bilo šta drugo, a da to neće svjedočiti na Sudnjem danu."

Ebu-Se'id, r. a., je rekao: "Čuo sam ovo od Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem."

Navodi ga Buhari, ali ne i Muslim.

Što se tiče džina nevjernika, od njih su šejtani, a njihov predvodnik je Iblis, l. a., neprijatelj Adema, a. s., oca svih ljudi. Allah je njega i njegovo potomstvo učinio neprijateljima Adema, a. s., i njegovog potomstva. Allah, Slavljen i Uzvišen neka je On, obdario je čistoćom od grijeha onoga ko bude vjerovao u Allaha, istinitim smatrao Njegove poslanike i bude se vladao po Njegovim propisima. Rekao je Uzvišeni:

[1] Tj. rekao je ocu Abdurrahmana, jednog od prenosilaca ovog hadisa (op. prev.)

"'Ali ti, doista, nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim!' A Gospodar tvoj je dovoljan kao zaštitnik!" (El-Isrā', 65.)

"I Iblis se uvjerio da je o njima ispravno mislio, i oni su se poveli za njim, osim nekolicine vjernika nad kojima nikakve vlasti nije imao; Mi smo htjeli da ukažemo na onoga ko vjeruje u onaj svijet, a ko u njega sumnja. – A Gospodar tvoj bdi nad svim." (Es-Sebe', 20.–21.)

"O sinovi Ademovi, neka vas nikako ne zavede šejtan kao što je roditelje vaše iz Dženneta izveo, skinuvši s njih odjeću njihovu da bi im stidna mjesta njihova pokazao! On vas vidi, on i vojske njegove, odakle vi njih ne vidite. Mi smo učinili šejtane zaštitnicima onih koji ne vjeruju." (El-A'rāf, 27.)

"I kad Gospodar tvoj reče melekima: 'Ja ću stvoriti čovjeka od ilovače, od blata ustajalog, i kad mu dam lik i u njega udahnem dušu, vi mu se poklonite!' Svi meleki su se, zajedno poklonili, osim Iblisa; on nije htio da se s njima pokloni. 'O Iblise' – reče On – 'zašto ti ne htjede da se pokloniš?' 'Nije moje' – reče – 'da se poklonim čovjeku koga si stvorio od ilovače, od blata ustajalog.' 'Onda izlazi iz Dženneta' – reče On – 'nek si proklet i neka se prokletstvo zadrži na tebi do

Dana sudnjeg!' 'Gospodaru moj' – reče on – 'daj mi vremena do dana kada će oni biti oživljeni!' 'Daje ti se rok' – reče On – 'do Dana već određenog.' 'Gospodaru moj' – reče – 'zato što si me u zabludu doveo, ja ću njima na Zemlji poroke lijepim predstaviti i potrudiću se da ih sve zavedem, osim među njima Tvojih robova iskrenih.' 'Ove ću se istine Ja držati' – reče On: 'Ti nećeš imati nikakve vlasti nad robovima Mojim, osim nad onima koji te budu slijedili, od onih zalutalih.' Za sve njih mjesto sastanka Džehennem će biti, on će sedam kapija imati i kroz svaku će određen broj njih proći." (El-Hidžr, 28.–44.)

Uzvišeni je spomenuo ovo kazivanje u surama El-Bekare, El-A'rāf, ovoj suri, El-Isrā', Tāhā i Sād. O svemu ovome smo govorili u tim temama u našem *Tefsiru*, a Allahu pripada zahvala. Navest ćemo ga, ako Bog da, opet kod kazivanja o Ademu, a. s. Ovim se želi reći da je Allah dao roka Iblisu do Sudnjega dana i odredio da bude neprijatelj ljudima, o čemu nas obavještava Uzvišeni:

"I Iblis se uvjerio da je o njima ispravno mislio, i oni su se poveli za njim, osim nekolicine vjernika nad kojima nikakve vlasti nije imao; Mi smo htjeli da ukažemo na onoga ko vjeruje u onaj svijet, a ko u njega sumnja. – A Gospodar tvoj bdi nad svim." (Sebe', 20.–21.)

"I kada bude sve riješeno, šejtan će reći: 'Allah vam je pravo obećanje dao, a ja sam svoja obećanja iznevjerio; ali, ja nisam nikakve vlasti nad vama imao, samo sam vas pozivao i vi ste mi se odazvali; zato ne korite mene, već sami sebe, niti ja mogu vama pomoći niti vi možete pomoći meni. Ja nemam ništa s tim što ste me prije smatrali Njemu ravnim.' Nevjernike sigurno čeka bolna patnja. A oni koji su vjerovali i dobra djela činili biće uvedeni, voljom Gospodara njihova, u džennetske bašče kroz koje će rijeke teći i u njima će vječno boraviti, u njima će se riječju 'Mir!' pozdravljati." (Ibrāhīm, 22.–23.)

Iblis, l. a., je i danas živ i on iščekuje Sudnji dan, kako to navodi kur'anski tekst. On ima svoje prijestolje na površini mora, sjedi na njemu i šalje svoje podanike među ljude da među njima šire smutnje i svakojaka zla. Uzvišeni je rekao:

"...Zato se borite protiv šejtanovih štićenika, jer je šejtanovo lukavstvo zaista slabo." (En-Nisā', 76.)

Prije njegovog najvećeg grijeha njegovo ime je bilo Azazil. En-Nekkaš kaže da je Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, u vezi s ovim rekao Ibn-Sajjadu:

"Šta vidiš?" Odgovorio je: "Vidim prijestolje na vodi." Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, mu je rekao: "Idi od mene, ti ne možeš izbjeći svoju sudbinu!"

On je shvatio da je to šejtansko otkrivanje od samog Iblisa, l. a., čije je prijestolje na moru Ibn-Sajjad gledao. Zato mu je (Muhammed, sallallahu 'alejhi ve sellem) rekao: "Idi od mene, ti ne možeš izbjeći svoju sudbinu!" – tj. ti ne možeš biti podliji i prezreniji.

Dokaz tome da se Iblisovo prijestolje nalazi na moru jeste hadis kojeg bilježi imam Ahmed od Džabira ibn Abdullaha, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Iblisovo prijestolje se nalazi na moru. Svakog dana on šalje svoje podanike da siju smutnju među ljudima. Kod njega najviši položaj ima onaj koji sije najviše smutnje među ljudima."[1]

Imam Ahmed dalje bilježi od Džabira ibn Abdullaha, r. a., da je čuo Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, kako kaže:

"Iblisovo prijestolje se nalazi na moru odakle on šalje svoje podanike da siju smutnju među ljudima. Kod njega ima najviši položaj onaj koji sije najviše smutnje među ljudima."[2]

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

Imam Ahmed dalje bilježi od Džabira ibn Abdullaha, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, upitao Ibn-Sa'ida:

"Šta vidiš?" On je odgovorio: "Vidim prijestolje na vodi" – ili je rekao: "na moru" – "i oko njega zmije." Alejhisselam je rekao: "To je Iblisovo prijestolje."[1]

A od Ebu-Se'ida, r. a., prenosi se da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, upitao Ibn-Sa'ida:

"Šta vidiš?" On je odgovorio: "Vidim prijestolje na moru i oko njega zmije." Alejhisselam je rekao: "Istinu je rekao, to je Iblisovo prijestolje."[2]

Imam Ahmed bilježi putem Mu'aza et-Temimija i Ebu-Zubejra, oni od Džabira ibn Abdullaha, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zaista je šejtan izgubio nadu da će ga obožavati oni koji klanjaju namaz, ali ih ipak provocira."[3]

Muslim bilježi predaju Džabira da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zaista je šejtan postavio svoje prijestolje na vodi odakle šalje svoje sluge ljudima i najviši položaj

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

kod njega ima onaj koji među njima širi najviše smutnje. Jedan od njih dođe i kaže: 'Nisam odustao od toga i toga sve dok ga nisam ostavio da govori tako i tako' – pa mu Iblis rekne: 'Ne, tako mi Allaha, ništa nisi uradio!' Zatim mu dođe drugi i kaže: 'Nisam ga napuštao sve dok ga nisam odvojio od njegove žene', pa ga on primakne sebi i rekne: 'Divan li si ti!'"

Ovaj hadis smo naveli kod riječi Uzvišenog: "...**kako će muža od žene rastaviti...**" (El-Bekare, 102.) – to znači da sihr (vradžbinu) prave šejtani, džini i ljudi i tako rastavljaju one koji se vole i koji su dragi jedni drugima. Zato Iblis, l. a., hvali trud onoga ko bude uzrokom da se oni razdvoje. Onaj ko je Allahu mrzak, Iblisu je drag, onaj ko srdi Allaha, Iblisa čini zadovoljnim, neka je Allahovo prokletstvo na njega. Allah je objavio *mu'avvizetejn* (sure El-Felek i En-Nās) pomoću kojih se otklanjaju različite vrste zala, njihovi uzroci i posljedice, kao što jedna od njih kaže:

"Reci: 'Tražim zaštitu Gospodara ljudi, Vladara ljudi, Boga ljudi, od zla šejtana-napasnika, koji zle misli unosi u srca ljudi – od džina i od ljudi!'" (En-Nās, 1.–5.)

Ovo je zabilježeno u oba *Sahiha* od Enesa. U Buharijevom *Sahīhu* se navodi predaja Safijje bint Husejn da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Šejtan kola ljudskim tijelom poput krvi."

Hafiz Ebu-Ja'la bilježi predaju Enesa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Šejtan stavlja uzdu na srce čovjeka, pa ako on spomene Allaha, ona spadne, a ako zaboravi, ona stegne njegovo srce i to su šejtanove spletke (vesvese)."[1]

Pošto zikr odgoni šejtana od srca, u njemu je podsjetnik za ljude. Kaže Uzvišeni:

"...**A kada zaboraviš, sjeti se Gospodara svoga i reci: 'Gospodar moj će me uputiti na ono što je bolje i korisnije od ovoga.'**" (El-Kehf, 24.)

Saputnik Musaa, a. s., je rekao:

"**'Vidi!' – reče on – 'kad smo se kod one stijene svratili, ja sam zaboravio onu ribu – sam šejtan je učinio da je zaboravim, da ti je ne spomenem – mora da je ona skliznula u more; baš čudnovato!'**" (El-Kehf, 63.)

Uzvišeni Allah je, također, rekao: "...**ali šejtan učini te on zaboravi da ga spomene gospodaru svome...**" (Jūsuf, 42.), tj. (učinio je da zaboravi) onaj od dvojice koji je sanjao da poji vladara. Dakle, kada je Jusuf, a. s.,

[1] Bilježi Ebu-Ja'la

njemu rekao: "Spomeni me kod svoga gospodara", ovaj je zaboravio da ga spomene svome gospodaru, tj. vladaru u čijoj je on vlasti bio. Ovaj zaborav je od šejtana, pa je Jusuf, a. s., u zatvoru proveo još nekoliko godina. Zato je nakon toga rekao: "**I tada, poslije toliko vremena, sjeti se jedan od one dvojice, onaj koji se spasio...**" (Jūsuf, 45.), tj. nakon dugog perioda. I sjeti se onaj, tj. onaj od one dvojice što je bio zaboravio. Zato kažemo da je onaj koji je zaboravio ustvari onaj od one dvojice koji je sanjao da poji vladara, i to je ispravniji od dva stava po ovom pitanju, kao što smo naveli u *Tefsiru*, a Allah najbolje zna.

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Temime da je rekao:

"Magarac na kome je jahao Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, jednom prilikom je posrnuo, pa sam rekao: 'Propao šejtan!' Na to je Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Ne govori: 'Propao šejtan', jer kad to kažeš on je još veći i kaže: 'Ja sam ga svojom snagom savladao.' Kad kažeš: 'U ime Allaha', on se smanji i postane sitan kao mušica.'"[1]

Bilježi ga samo imam Ahmed sa dobrim lancem prenosilaca.

Ahmed dalje bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Zaista, kada neko od vas dođe u džamiju, dođe mu šejtan i uzjaše ga kao što neko od vas uzjaše svoju jahalicu, pa kada se ovaj smiri, on ga ili napusti ili zauzda."

Ebu-Hurejre, r. a., je nastavio: "A vi to vidite. Što se tiče onog ostavljenog, on se njiše ovako i samo spominje Allaha. A što se tiče zauzdanog, on miče usnama, ali ne spominje Allaha, Slavljen i Uzvišen neka je On."

Bilježi ga jedino Ahmed.

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Urok je istina, u njemu je šejtan i zavidnost prema ljudima."

Imam Ahmed bilježi da je Ibn-Abbasa, r. a., rekao:

"Neki čovjek je došao Allahovom Poslaniku i rekao: 'Allahov Poslaniče, ja u sebi zamišljam neke stvari, a draže mi je da padnem sa neba nego da to i spomenem.' Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, reče: '*Allāhu ekber, Allahu ekber*' ('Allah je najveći')! Hvala Allahu Koji je šejtanske spletke sveo na ubacivanje loših misli.'"

Hadis bilježe Ebu-Davud i Nesa'i.

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Nekome od vas dođe šejtan i upita: 'Ko je stvorio ovo? Ko je stvorio ovo?' – sve dok ne upita: 'A ko je stvorio tvoga Gospodara?', pa kada ga (čovjeka) to zadesi, neka zatraži utočište kod Allaha (od šejtana) i neka prestane (misliti o tome)."[1]

Uzvišeni je rekao:

"Oni koji se Allaha boje, čim ih sablazan šejtanska dodirne, sjete se, i odjednom dođu sebi." (El-A'rāf, 201.)

"I reci: 'Tebi se ja, Gospodaru moj, obraćam za zaštitu od priviđenja šejtanskih, i Tebi se, Gospodaru moj, obraćam da me od njihova prisustva zaštitiš!'" (El-Mu'minūn, 97.–98.)

"A ako šejtan pokuša da te na zlo navede, ti potraži utočište u Allaha, On uistinu sve čuje i zna." (El-A'rāf, 200.)

"Kada hoćeš da učiš Kur'an, zatraži od Allaha zaštitu od šejtana prokletog, on doista nema nikakve vlasti nad onima koji vjeruju i koji se u Gospodara svoga pouzdaju; njegova je vlast jedino nad onima koji njega za zaštitnika uzimaju i koji druge Allahu ravnim smatraju." (En-Nahl, 98.–100.)

[1] Bilježe Buhari i Muslim

Imam Ahmed i autori *Sunenâ* bilježe predaju Ebu-Se'ida da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Utječem se Allahu, Koji sve čuje, sve zna, od prokletog šejtana, njegovog podsticanja, puhanja i ružnih misli."

Isti hadis još prenose i Džubejr ibn Mut'im, Abdullah ibn Mes'ud i Ebu-Usame el-Bahili. U komentaru ovog hadisa se kaže da je njegovo podsticanje njegova hrana, puhanje je oholost, a ružne misli su poezija.[1]

U dva *Sahiha* je zabilježena predaja Enesa, r. a., o tome da bi Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, kada bi ulazio u nužnik, rekao:

"Utječem se Allahu od nečistoće i svega što je ružno."

Velik broj učenjaka kaže da je isti'aza[2] zikr koji štiti od šejtana.

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko ode u nužnik, neka navuče zastor, ako ne mogne, onda neka napravi malu hrpu pijeska i

[1] Bilježe Ebu-Davud, Darimi i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] "*E'ûzu billâhi mineš-šejtânir-radžîm*" = "Utječem se Allahu od prokletog šejtana" (op. prev.)

neka joj okrene leđa. Zaista se šejtan igra čovjekovim mjestom. Ko ovako postupi, lijepo je postupio, a ko ne bude, nema grijeha."[1]

Buhari bilježi da je Sulejman ibn Sured rekao:

"Neka dvojica su se svađala kod Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem, dok smo mi sjedili, pa je jedan od njih vrijeđao drugoga sve dok mu lice nije pocrvenjelo. Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je rekao: 'Ja znam jednu riječ, ko je izgovori, otići će od njega ono što ga je snašlo (srdžba). Neka kaže: 'Utječem se Allahu od prokletog šejtana' (*Eû'zu billâhi mineš-šejtânir-radžîm*').[2] Zatim su tom čovjeku rekli: 'Zar nisi čuo šta je rekao Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem?' On je odgovorio: 'Ja nisam lud.'"

Bilježe ga još i Muslim, Ebu-Davud i Nesa'i.

Imam Ahmed bilježi predaju Ibn-Omera, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Neka niko od vas ne jede lijevom rukom i neka ne pije lijevom rukom, zaista šejtan jede lijevom rukom i pije lijevom rukom."[3]

[1] Bilježe Ebu-Davud, Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježe Buhari, Muslim, Ebu-Davud i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Ovaj hadis je sahīh i zadovoljava uvjete oba *Sahīha*.

Imam Ahmed bilježi predaju Aiše, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko jede lijevom rukom, šejtan jede s njim, ko pije lijevom rukom, šejtan pije s njim."[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, vidio nekog čovjeka da pije stojeći i rekao:

"Prestani!" Ovaj je upitao: "Zašto?" Poslanik reče: "Bi li ti bilo drago da s tobom pije mačka?" "Ne!" – odgovori ovaj. "Zaista, s tobom pije onaj koji je mnogo ružniji, šejtan." – završi Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem.[2]

Bilježi ga jedino Ahmed.

Također, on bilježi i predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada bi onaj koji pije stojeći znao šta je u njegovom stomaku, prestao bi."[3]

Imam Ahmed[4] bilježi da je Ibn-Zubejr pitao Džabira:

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[4] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Čuo sam da je Vjerovjesnik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: 'Kada čovjek uđe u svoju kuću i spomene Allahovo ime dok ulazi i dok jede, šejtan rekne: 'Ovdje vam nema konaka, niti jela.' Ako uđe i ne spomene Allahovo ime pri ulasku, on rekne: 'Dobili ste konak', a ako ne spomene Allahovo ime ni pri jelu, on rekne: 'Dobili ste i konak i jelo." On (Džabir, r. a.) je odgovorio: 'Da! (Poslanik to jest rekao).'"

Buhari bilježi predaju Ibn-Omera, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada se pojave sunčeve zrake, ne klanjajte namaz sve dok Sunce potpuno ne iziđe, a i kada počnu nestajati sunčeve zrake, ne klanjajte namaz sve dok ne nestanu. Nemojte klanjati namaz kada ono izlazi ili zalazi, zaista se ono pojavljuje između dva šejtanova roga."[1]

Bilježe Muslim i Nesa'i.

Buhari bilježi da je Ibn-Omer, r. a., rekao:

"Vidio sam Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, kako pokazuje prema istoku i kaže: 'Eno, zaista smutnja dolazi otuda, zaista smutnja dolazi otuda, odakle se pojavljuje rog šejtana.'"[2]

[1] Bilježe Buhari, Muslim, Nesa'i i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi Buhari

Bilježi ga jedino Buhari.

U *Sunenima* se navodi da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, zabranjivao da se sjedi na granici sunčanog dijela i hladovine i govorio:

"To je šejtanovo mjesto"

Navode se i hadisi sa istim značenjem.

Uzvišeni Allah kaže:

"Plod će mu poput glava šejtanskih biti." (Es-Sāffāt, 65.)

Ispravno je reći da su to šejtani, to nisu zmije kao što navode neki komentatori Kur'ana (mufessiri), a Allah najbolje zna. Zaista su duše nestabilne, u njima ima ružnih šejtanskih osobina, kao i onih lijepih, melekskih. Zato je Uzvišeni rekao: "Plod će mu poput glava šejtanskih biti." (Es-Sāffāt, 65.) Žene koje su vidjele ljepotu Jusufa, a. s., su rekle: "...'Bože, bože!' – uskliknuše – 'ovo nije čovjek, ovo je melek plemeniti!'" (Jūsuf, 31.)

Buhari bilježi predaju Džabira, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada nastupi noć, čuvajte svoju djecu (skupite ih u kuće), zaista se šejtani tada raširе (po Zemlji), a kada nastupi jacija, možete ih pustiti. Zatvarajte vrata i spomenite Allahovo ime, utrnite lampu i spomenite Allahovo ime, pokrijte piće i spomenite Allahovo ime i pokrijte svoje posude (sa hranom) i spomenite Allahovo ime, pa makar da preko njih stavite nešto (štap i sl.)"[1]

Bilježi Ahmed kod kojeg još stoji: "...šejtani zaista ne otvaraju ono što je zatvoreno."

Imam Ahmed bilježi predaju Džabira, r.a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zatvorite svoja vrata, pokrijte vaše posude, zatvorite posude s pićem, utrnite svoje lampe, zaista šejtani ne otvaraju zatvorena vrata, ne podižu vaše pokrivače, ne otvaraju posude s pićem, a i miš može zapaliti kuću."[2]

Buhari bilježi predaju Ibn-Abbasa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada bi neko od vas, kada želi da priđe supruzi, rekao: 'Gospodaru, udalji od nas šejtana i udalji šejtana od onoga što nam daš' – ako bi im se rodilo dijete, šejtan mu ne bi mogao nauditi, niti imati vlast nad njim."[3]

Također, on bilježi od Ibn-Abbasa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ako neko od vas, kad priđe ženi, kaže: 'U ime Allaha. Gospodaru, udalji od nas šejtana i udalji

[1] Bilježi Buhari
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*

šejtana od onoga što nam daš' – ako im bude dato dijete, šejtan mu neće moći nauditi."[1]

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada neko od vas zaspi, šejtan mu na potiljku sveže tri čvora i pri vezivanju svakog čvora kaže: 'Moraš prespavati cijelu noć.' Ako se on probudi i spomene Allaha, odriješi se jedan čvor. Ako uzme abdest, odriješi se još jedan, a ako klanja, odriješi se i treći čvor. Taj osvane čio i raspoložen, a u suprotnom osvane lošeg raspoloženja i lijen."[2]

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada se neko od vas probudi i bude uzimao abdest, neka tri puta ispere nos, zaista šejtan spava u njegovom nosu."[3]

Bilježe ga i Muslim i Nesa'i.

Buhari bilježi da je Abdullah, r. a., rekao:

"Neko je spomenuo kod Vjerovjesnika, sallallahu 'alejhi ve sellem, nekog čovjeka koji cijelu noć spava, pa je (Poslanik, a. s.) rekao: 'Tom se čovjeku šejtan pomokrio u uši.' Ili je rekao: 'u uho.'"[4]

[1] Bilježi Buhari
[2] Bilježi Buhari
[3] Bilježe Buhari, Muslim, Nesa'i i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[4] Bilježe Buhari, Muslim, Nesa'i, Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Bilježi ga Muslim od Osmana i Ishaka, a obojica njih od Džerira. Bilježe ga i Buhari, Nesa'i i Ibn-Madže.

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada se uči ezan za namaz, šejtan pobjegne, bučno puštajući vjetar, da ne čuje ezan. Kada se ezan završi, vrati se. Kada se uči ikamet, on (ponovo) pobjegne. Kada se završi, on (opet) dođe da se ubaci između čovjeka i njegova srca (njegovih misli u namazu) i govori: 'Sjeti se toga i toga!' sve dok čovjek ne bude znao da li je klanjao tri ili četiri rek'ata. Tada treba učiniti sehvi-sedždu."[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Enesa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zbijte safove, zaista šejtan staje u praznine."[2]

Ahmed je rekao:

"Enes ibn Malik, r. a., je rekao da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, govorio: 'Zbijte safove, približite se jedni drugima, sastavite ramena, tako mi Onoga u Čijoj je Ruci duša Muhammedova, zaista ja vidim šejtana kako se uvlači u praznine u safovima u obliku crnog janjeta.'"[3]

[1] Bilježi Buhari
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

Buhari bilježi predaju Ebu-Se'ida, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kada nešto hoće proći ispred vas, spriječite ga, a ako odbije, ponovo ga spriječite, a ako odbije (i dalje nastoji proći), borite se protiv njega, jer je to šejtan."[1]

Bilježe ga i Muslim i Ebu-Davud.

Imam Ahmed je rekao da je Ebu-Ubejd Hadžib Sulejman ispričao: "Vidio sam Ata'a ibn Jezida el-Lejsija kako stoji na namazu, pošao sam da prođem ispred njega, pa me on spriječio."

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Se'ida el-Hudrija, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, stao da klanja sabah-namaz, a on (Iblis), stao je iza njega i ometao ga u učenju. Pošto je završio sa namazom reče:

"Da ste vidjeli mene sa Iblisom. Ispružio sam ruku i ščepao ga tako da sam među ova dva prsta osjetio hladnoću njegove sline. Da se nisam sjetio Sulejmanove, a. s., dove, Iblis bi osvanuo svezan za džamijski stub, da se medinska djeca sa njim igraju. Ko od vas može spriječiti da između njega i kible neko prođe, neka to učini."[2]

[1] Bilježe Buhari, Muslim i Ebu-Davud
[2] Bilježe Ebu-Davud i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Hadis bilježi i Ebu-Davud i kaže: "Ko može..." – pa sve do kraja.

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, klanjao sabah-namaz, a zatim rekao:

"Zaista mi se šejtan ukazao, ometao me u namazu ne bih li ga prekinuo, pa me Allah riješio njega."[1] – i do kraja hadisa.

Bilježe ga Muslim i Nesa'i.

U svom komentaru, Buhari o riječima Uzvišenog koje nas obavještavaju o Sulejmanu, a. s., kaže da je on rekao: "'Gospodaru moj' – rekao je – 'oprosti mi i daruj mi vlast kakvu niko, osim mene, neće imati! Ti uistinu, bogato daruješ!'" (Sād, 35.) – Revh je rekao: "Pa je šejtan otjeran ponižen."

Od Ebu-Hurejre, r. a., se prenosi da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Jučer je Ifrit džin nasrnuo kako bi mi prekinuo namaz. Uzvišeni Allah mi je dao snagu da ga savladam i uhvatim. Razmišljao sam da ga svežem za džamijski stub kako biste ga svi gledali, a onda sam se sjetio dove Sulejmana, a. s.: 'Gospodaru moj, oprosti mi i daj mi vlast kakvu poslije mene nikome nećeš dati.'"[2]

[1] Bilježi Buhari
[2] Bilježi Buhari

Muslim bilježi predaju Ebu-Derda'a, r. a., da je rekao:

"Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, klanjao, pa smo ga čuli kako govori: 'Utječem se Allahu od tebe', zatim je rekao: 'Proklinjem te Allahovim prokletstvom', tri puta, ispružio je svoju ruku kao da dohvata nešto. Kada je završio namaz, rekli smo: 'Allahov Poslaniče, čuli smo kako u namazu govoriš nešto što nismo nikad prije čuli da govoriš, i vidjeli smo kako pružaš svoju ruku.' On je rekao: 'Zaista je Allahov neprijatelj Iblis došao sa plamenom vatre koji je želio staviti na moje lice. Rekao sam: 'Utječem se Allahu od tebe' – tri puta. Zatim sam rekao: 'Proklinjem te potpunim Allahovim prokletstvom.' Zatim sam poželio da ga kaznim. Tako mi Allaha, da nije dove našeg brata Sulejmana, on bi osvanuo svezan i njime bi se igrala medinska djeca.'"[1]

Uzvišeni je rekao:

"...neka vas nikako život na ovom svijetu ne zavara i neka vas u Allaha šejtan ne pokoleba." (Lukmān, 33.)

"Šejtan je, uistinu, vaš neprijatelj, pa ga takvim i smatrajte! on poziva pristaše svoje da budu stanovnici u Vatri." (Fātir, 6.)

[1] Bilježi Muslim

Šejtan ne žali nikakvog truda oko čovjeka ne bi li mu se on pokorio u svakom stanju, kretanju ili mirovanju, kao što navodi hafiz Ebu-Bekr ibn Ebi-Dun'ja u svojoj knjizi *Mesāidu-šejtan*.

U djelu *Sunen* Ebu-Davuda se kaže da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao u jednoj dovi:

"I utječem Ti se da me šejtan ne izbezumi kod smrti."

U drugim predajama se navodi da je Iblis rekao: "Gospodaru, tako mi Tvoje moći i veličine, ja ću ih zavoditi sve dok su im duše u tijelima", pa je Uzvišeni Allah rekao: *"Tako mi Moje moći i veličine, Ja ću im opraštati sve dok od Mene budu tražili oprosta."*[1]

Rekao je Uzvišeni:

"Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas da budete škrti, a Allah vam obećava oprost i nagradu Svoju; Allah je neizmjerno dobar i zna sve." (El-Bekare, 268.)

Allahovo obećanje je ono koje je istinito, a šejtanovo je ono koje je lažno.

Tirmizi, Nesa'i i Ibn-Hibban u svome *Sahihu*, a i Ibn Ebi-Hatim u svome *Tefsiru*, bilježe predaju Ibn-Mes'uda, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježe Ebu-Davud i imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Zaista šejtani imaju dodir (utjecaj, *mess*), a i meleki imaju dodir (utjecaj). Dodir šejtana je navraćanje na zlo i prikazivanje istine lažnom. Dodir meleka je navraćanje na dobro i potvrđivanje istine. Kome se ovo drugo desi, neka zna da je to od Allaha, pa neka se zahvali Allahu. A kome se desi ono prvo, neka zatraži utočište od šejtana." Zatim je proučio: "**Šejtan vas plaši neimaštinom i navraća vas da budete škrti, a Allah vam obećava oprost i nagradu Svoju; Allah je neizmjerno dobar i zna sve.**" (El-Bekare, 268.)[1]

Kada smo govorili o vrijednostima sure El-Bekare, spomenuli smo da šejtan bježi od kuće u kojoj se ona uči. Kada smo govorili o vrijednostima Ajetul-Kursijje, rekli smo da onome ko je prouči navečer šejtan ne prilazi do jutra.

Buhari bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Ko kaže: *'Lā ilāhe illallāhu vahdehū lā šerīke leh. Lehul-mulku ve lehul-hamdu ve Huve 'alā kulli šej'-in kadīr'*[2] – stotinu puta u danu, imat će nagradu kao da je oslobodio deset robova, bit će mu upisano stotinu dobrih djela, bit će mu obrisano stotinu loših djela, imat će zaštitu od šejtana toga

[1] Bilježe Tirmizi i Ibn-Hibban u svom *Sahīhu*

[2] "Nema boga osim Allaha, Jedinoga, On nema druga. Njemu pripada vlast i hvala i On sve može." (op. prev.)

dana sve do noći i niko neće doći s nečim boljim od toga, osim onoga ko izgovori više od toga."[1]

Bilježe ga Muslim, Tirmizi i Ibn-Madže od Malika. Tirmizi kaže da je ovo hasen-sahīh hadis.

Buhari također bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Šejtan svakog čovjeka dodirne svojim prstima prilikom čovjekovog rođenja, osim Isa'a, sina Merjemina; otišao je da ga dodirne, ali je dodirnuo zastor (hidžab)."[2]

Buhari još bilježi od Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zijevanje je od šejtana, kada se nekom od vas bude zijevalo neka to spriječi koliko može, jer kad neko od vas kaže: 'Aaa!' (pri zijevanju), šejtan se nasmije."[3]

Bilježe ga Ahmed, Ebu-Davud i Tirmizi, a Nesa'i ga smatra sahīhom. U drugoj verziji se kaže:

"Kada se nekom od vas bude zijevalo, neka se suzdrži koliko može, jer šejtan tada ulazi (kroz usta)."

[1] Bilježe Buhari, Muslim, Tirmizi, Ibn-Madže i imam Ahmed u svome *Musnedu*

[2] Bilježi Buhari

[3] Bilježe Buhari, Ebu-Davud, Tirmizi i imam Ahmed u svome *Musnedu*

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Allah voli kihanje, ne voli (ili: mrsko mu je) zijevanje. Kada neko od vas kaže: 'ha-ha' (prilikom zijevanja), to se šejtan smije iz njegovih usta."[1]

Buhari još bilježi predaju Mesruka, r. a., da je Aiša, r. a., upitala Allahovog Poslanika, sallallahu 'alejhi ve sellem, o zijevanju u namazu, pa je on rekao:

"To je dio kojeg šejtan ugrabi od namaza nekog od vas."[2]

Bilježe ga Ebu-Davud i Nesa'i.

Buhari bilježi predaju Katade, a on prenosi od svoga oca (Ebu-Katade) da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Lijep san je od Allaha, a ružan san je od šejtana, pa kada neko od vas usnije ružan san od kojeg se prestraši, neka pljucne na lijevu stranu i neka zatraži utočište kod Allaha od njegovog zla, pa mu on neće nauditi."[3]

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježe Tirmizi i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježe Buhari, Ebu-Davud, Nesa'i i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[3] Bilježe Buhari i imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Neka niko od vas ne pokazuje oružjem na svoga brata, jer ne zna možda će mu ga šejtan izbiti iz ruku i tako baciti u vatrenu provaliju."[1]

Uzvišeni Allah je rekao:

"Mi smo vama najbliže nebo sjajnim zvijezdama ukrasili i učinili da vatra iz njih pogađa šejtane, za koje smo patnju u ognju pripremili." (El-Mulk, 5.)

"Mi smo nebo najbliže vama sjajnim zvijezdama okitili i čuvamo ga od svakog šejtana prkosnoga, da ne prisluškuje meleke uzvišene; njih sa svih strana gađaju da ih otjeraju: njih čeka patnja neprekidna, a onoga koji što ugrabi – stigne svjetlica blistava." (Es-Sāffāt, 6.–10.)

"Mi smo na nebu sazviježđa stvorili i za one koji ih posmatraju ukrasili i čuvamo ih od svakog šejtana prokletog; a onoga koji kradom prisluškuje stiže svjetlica vidljiva." (El-Hidžr, 16.–18.)

"Kur'an ne donose šejtani, nezamislivo je da to oni čine; oni to nisu kadri, oni nikako ne mogu da ga prisluškuju." (Eš-Šu'arā', 210.–212.)

Obavještavajući nas od džinima, Uzvišeni je rekao:

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

"I mi smo nastojali da nebo dotaknemo i utvrdili smo da je moćnih čuvara i zvijezda puno; i sjedili smo okolo njega po busijama da bismo što čuli, ali će onaj, ko sada prisluškuje, na zvijezdu padalicu koja vreba naići." (El-Džinn, 8.–9.)

Buhari bilježi predaju Aiše, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Kad meleki razgovaraju usred oblaka o stvarima koje će se desiti na Zemlji, šejtani načuju koju riječ i prenesu je u uho proroka (gatara), kao kad neko nešto ulije u flašu, i k tome dodaju još stotinu svojih laži."[1]

Buhari bilježi predaju Ebu-Zubejra, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Oni nisu ništa!"[2] Ashabi su rekli: "Allahov Poslaniče, oni nam nekada govore nešto što je istina", pa je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao: "To je istinita riječ koju im kažu džini, došapnu je u uho svog štićenika poput kokodakanja kokoške, a s njom dodaju još stotinu svojih laži."[3]

Ovo je predaja Buharija.

Buhari još bilježi od Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježi Buhari
[2] Tj. gatari i vračari, oni ne znaju ništa (op. prev.)
[3] Bilježe Buhari i Muslim

"Kada Allah naredi neku stvar na nebesima, meleki udare svojim krilima iz poniznosti prema Njegovim riječima kao kad lanac udari po stijeni, pokoravajući se Njegovom govoru, a kada im se stiša strah u srcima, upitaju: 'Šta je rekao vaš Gospodar?' Odgovore onome koji je pitao: 'Istinu je rekao, on je Uzvišen i Velik' pa to čuje onaj koji prisluškuje, a oni koji prisluškuju su ovako, sve jedan na drugom" – pa je Sufjan (jedan od prenosilaca) to pokazao rukom, iskrenuo je ruku i pokazao prstima. "On čuje nešto, pa to proslijedi onom dolje, onaj proslijedi drugom i tako sve dok to ne stave na jezik čarobnjaka (sahira) ili vrača-ra. Možda ga (džina) pogodi plamen prije nego to dostavi (čarobnjaku), a možda dostavi prije nego ga pogodi, pa s tim doda još stotinu svojih laži. Zatim se kaže: 'Zar nam tog i tog dana nije rekao to, to i to?' – pa mu se povjeruje zbog onoga što je čuo s neba."[1]

Rekao je Uzvišeni:

"Onome ko se bude slijepim pravio da ne bi Milostivog veličao, Mi ćemo šejtana natovariti, pa će mu on nerazdvojni drug postati; oni će ih od Pravog puta odvraćati, a ljudi će misliti da su na Pravom putu. I kada koji dođe pred Nas, reći će:

[1] Bilježe Buhari i Muslim

'Kamo sreće da je između mene i tebe bila tolika razdaljina kolika je između istoka i zapada! Kako si ti bio zao drug!'" (Ez-Zuhruf, 36.–38.)

"Mi smo im bili odredili loše drugove koji su im lijepim prikazivali ono što su uradili i ono što će uraditi, i na njima se obistinilo ono što je rečeno za narode, džine i ljude koji su prije njih bili i nestali – doista su nastradali." (Fussilet, 25.)

"A drug njegov će reći: 'Gospodaru naš, ja ga nisam silom zaveo, sam je u velikoj zabludi bio.' 'Ne prepirite se preda Mnom!' – reći će On – 'još davno sam vam zaprijetio, Moja Riječ se ne mijenja i Ja nisam prema robovima Svojim nepravičan.'" (Kāf, 27.–29.)

"Tako smo svakom vjerovjesniku neprijatelje određivali, šejtane u vidu ljudi i džina koji su jedni drugima kićene besjede govorili da bi ih obmanuli – a da je Gospodar tvoj htio, oni to ne bi učinili; zato ti ostavi njih, i ono što izmišljaju – i da bi srca onih koji u onaj svijet ne vjeruju bila sklona tome i zadovoljna time, i da bi počinili grijehe koje su počinili." (El-En'ām, 112.–113.)

Kada smo govorili o osobinama meleka, naveli smo hadis kojeg bilježi Ahmed od Ibn-Mes'uda, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Nema nijednog od vas, a da za njega nije zadužen njegov pratilac džin i pratilac melek." Ashabi upitaše: "Zar i za tebe, Allahov Poslaniče?" "I za mene, ali je mene Allah pomogao protiv njega (džina), pa mi on naređuje samo dobro" – odgovorio je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem.[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Ibn-Abbasa, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Nema nijednog od vas, a da za njega nije zadužen njegov pratilac šejtan." Ashabi upitaše: "Zar i za tebe, Allahov Poslaniče?" "I za mene, ali je mene Allah pomogao protiv njega, pa je on prihvatio islam" – odgovorio je Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem.[2]

Bilježi ga Ahmed i on ispunjava uvjete sahiha.

Imam Ahmed bilježi predaju Aiše, r. a., koja je ispričala:

"Jedne noći, dok je Allahov Poslanik sallallahu 'alejhi ve sellem, bio kod mene, izišao je radi neke potrebe. Mene je obuzela ljubomora, pa kad je on došao i vidio me u tom stanju, upitao me: 'O Aiša, da te nije spopala ljubomora?' Ja mu rekoh: 'A kako da ne bude ljubomoran neko poput mene

[1] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

zbog nekog poput tebe!' Onda on reče: 'Zar ti je došao tvoj šejtan?' Ona reče: 'Allahov Poslaniče, pa zar uz mene ima šejtan?' On reče: 'Da!', a ona ga upita: 'Ima li sa svakim čovjekom?' Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, reče: 'Da.' Aiša upita: 'Pa ima li i s tobom, Allahov Poslaniče?' 'Ima, ali mi je moj Gospodar pomogao protiv njega pa je on primio islam.'"[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Ebu-Hurejre, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

"Zaista vjernik vodi svog šejtana kao što neko od vas vodi svoju devu na putovanju."[2]

Bilježi ga jedino imam Ahmed. Izraz "vodi svoga šejtana" znači vodi ga za uzde, popušta i zateže, kao što se radi sa devom.

Rekao je Uzvišeni:

"'E zašto si odredio pa sam u zabludu pao' – reče – 'kunem se da ću ih na Tvom pravom putu presretati, pa ću im sprijeda, i straga, i zdesna i slijeva prilaziti, i Ti ćeš ustanoviti da većina njih neće zahvalna biti!'" (El-A'rāf, 16.–17.)

Imam Ahmed bilježi predaju Sebure ibn Ebi-Fakiha, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, rekao:

[1] Bilježe Muslim i imam Ahmed u svome *Musnedu*
[2] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

"Zaista šejtan staje na put čovjeku, pa stane na njegov put islama i kaže: 'Zar primaš islam i napuštaš svoju vjeru i vjeru svojih predaka?', pa ga on ne posluša i primi islam. Zatim on stane na put njegove hidžre i kaže: 'Zar se seliš i ostavljaš svoju zemlju i svoje nebo, a izbjeglica je poput konja u pustoši?', pa ga on ne posluša i preseli se. Zatim stane na put njegovog džihada, a on ulaže svoj trud i imetak, i kaže: 'Zar da se boriš pa da pogineš, da ti se žena preuda, a imovina razdijeli?', pa ga on ne posluša i bori se." Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, je rekao: "Ko ovako uradi, ima pravo kod Allaha da ga On uvede u Džennet; ako pogine, ima pravo kod Allaha da ga uvede u Džennet; ako se utopi, ima pravo kod Allaha da ga uvede u Džennet; ako mu nastrada njegova jahalica, ima pravo kod Allaha da ga uvede u Džennet."[1]

Imam Ahmed bilježi predaju Abdullaha ibn Omera, r. a., da je Allahov Poslanik, sallallahu 'alejhi ve sellem, redovno učio sljedeću dovu, ujutro i uvečer:

"Gospodaru moj, molim Te za pomoć na ovom i onome svijetu. Gospodaru moj, molim Te za oprost i pomoć u mojoj vjeri i mom dunjaluku, porodici i imetku. Gospodaru moj pokrij stidne

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

dijelove moje i otkloni od mene strah. Gospodaru moj podari mi zaštitu ispred i iza mene, s moje lijeve i desne strane i iznad mene, utječem Ti se Tvojom veličinom da ne budem obmanut od strane onoga što je ispod mene."[1]

Bilježe ga Ebu-Davud, Nesa'i, Ibn-Madže, Ibn-Hibban i Hakim.

[1] Bilježi imam Ahmed u svome *Musnedu*

SADRŽAJ